

Viivi Rita

”YKSI HYPPII, TOINEN LANAA”ⁱ

Merkityksen ja identiteetin problematiikka Tuomas Kyrön *700 grammassa* ja Miika Nousiaisen *Maaninkavaarassa*.

Pro gradu –tutkielma
Itä-Suomen yliopisto
Filosofinen tiedekunta
Kirjallisuus
Huhtikuu 2014

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Tiedekunta – Faculty		Osasto – School	
Filosofinen tiedekunta		Humanistinen osasto	
Tekijät – Author			
Viivi Rita			
Työn nimi – Title			
”Yksi hyppiä, toinen lanaa”. Merkityksen ja identiteetin problematiikka Tuomas Kyrön 700 grammassa ja Miika Nousiaisen Maaninkavaarassa.			
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages
Kirjallisuus	Pro gradu - tutkielma	☒	20.4.2014
	Sivuainetutkielma	☐	
	Kandidaatin tutkielma	☐	
	Aineopintojen tutkielma	☐	
Tiivistelmä – Abstract			
<p>Tässä tutkielmassa perehdytään merkityksen ja identiteetin problematiikkaan urheilun näkökulmasta. Tutkimusaineistona ovat Tuomas Kyrön <i>700 grammaa</i> ja Miika Nousiaisen <i>Maaninkavaara</i>. Romaanien teemat liittyvät kiinteästi urheiluun. Tutkielman pääkysymyksenä on selvittää, millaisia merkityksiä <i>Maaninkavaara</i> ja <i>700 grammaa</i> teoksissa urheilulle annetaan.</p> <p>Tutkielman teoreettinen viitekehys paikantuu kulttuurintutkimuksen, sosiologian, kirjallisuussosiologian, kirjallisuudentutkimuksen ja urheilututkimuksen traditioihin. Tutkielman viitekehystä määrittävät keskeiset käsitteet: merkitys, identiteetti ja representaatio.</p> <p>Tutkielma osoittaa, että teosten henkilöt käyttävät urheilua elämänsä merkityksellistämisenä monin eri tavoin. Puhuttaessa urheilusta puhutaan paljon muustakin. Lisäksi urheilu antaa vastauksia henkilöiden persoonallista identiteettiä sekä toisaalta kollektiivista kansallista identiteettiä koskeviin kysymyksiin. Teoksissa urheilu toimii välineenä, jolla muokataan identiteettejä. Tutkielma paljastaa, että teoksissa urheilulle annetut merkitykset ovat moninaiset. Moninaisuuden lisäksi merkitykset ovat muuttuvia. Romaaneissa alleviivataan eroa menneisyyden ja nykyisyyden välillä.</p>			
Avainsanat – Keywords			
merkitys, identiteetti, representaatio, urheilu			

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Tiedekunta – Faculty		Osasto – School		
Philosophical Faculty		School of Humanities		
Tekijät – Author				
Viivi Rita				
Työn nimi – Title				
”Yksi hyppii, toinen lanaa”. Merkityksen ja identiteetin problematiikka Tuomas Kyrön 700 grammassa ja Miika Nousiaisen Maaninkavaarassa.				
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages	
Literature	Pro gradu - tutkielma	x	20.4.1914	88 p.
	Sivuainetutkielma			
	Kandidaatin tutkielma			
	Aineopintojen tutkielma			
Tiivistelmä – Abstract				
<p>This thesis focuses on novels <i>700 grammaa</i>, written by Tuomas Kyrö and <i>Maaninkavaara</i>, written by Miika Nousiainen. The study looks into problematics of meaning and the modification of identity. Both novels deal with the theme of sport. The aim is to concentrate on the meanings given to sport. Main research question is how sport carries meaning to people.</p> <p>The theoretical frame of reference associates with the traditions of cultural studies, sociology, sociology of literature, comparative literature and sports research. My key concepts are meaning, identity and representation.</p> <p>The study shows that when talking about sport the characters of novels talk about much more. In addition sport is the answer to the questions of personal identity and collective national identity. Sport respond to deep human needs. The results of this study show that the characters of novels modificate their own identity by being athlete or coach. The meanings of sports are many and varied. In addition meanings are changing. There is the confrontation between the past and present.</p>				
Avainsanat – Keywords				
identity, meaning, representation, sport				

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkielman etenemistapa	1
1.2. Urheilu suomalaisessa kirjallisuudessa	2
1.3. <i>Maaninkavaara</i>	3
1.4. <i>700 grammaa</i>	7
1.5. Tutkielman tavoitteet	9
1.6. Aiempi tutkimus	11
2. TUTKIELMAN KÄSITTEELLISET LÄHTÖKOHDAT	13
2.1. Lukutapa	13
2.2. Identiteetti	15
2.3. Lajiteoria ja satiiri	18
2.4. Merkitys	21
2.5. Representaatio	24
2.6. Urheilukulttuuri	26
3. URHEILU MAAILMAN MERKITYKSELLISTÄJÄNÄ	30
3.1. Kognitiiviset merkitykset	30
3.2. Emotionaaliset merkitykset	32
3.3. Välineelliset ja sosiaaliset merkitykset	37
3.4. Eksistentiaaliset merkitykset	41
3.5. Muut arvoluonteiset merkitykset	47
4. IDENTITEETTI	51
4.1. Subjektin identiteetti	52
4.2. Kansallinen identiteetti	65

5. SATIIRI JA URHEILUN FUNDAMENTALISMI JA USKONNOLLISUUS	72
5.1. Satiiri tyyllilajina	72
5.2. Pakkomielleestä fundamentalismiin ja uskonnollisuuteen	73
5.2.1. Fundamentalismi	74
5.2.2. Uskonto	76
6. YHTEENVETO	81
LÄHTEET	85

ⁱTyön otsikko on lainaus teoksesta 700 grammaa (Kyrö 2009, 173).

1. JOHDANTO

1.1. Tutkielman etenemistapa

Pro gradu –tutkielmani jäsentyy kuuteen päälukuun. Tutkielman kaksi ensimmäistä lukua toimivat lämmittelylukuina. Näissä luvuissa valmistaudutaan varsinaiseen analyysiin. Ensimmäiset luvut ovat luku yksi, johdanto ja luku kaksi, tutkielman käsitteelliset lähtökohdat. Näissä luvuissa tulen esittelemään tutkimusaineistonani toimivat teokset Miika Nousiaisen *Maaninkavaara* ja Tuomas Kyrön *700 grammaa*. Lisäksi teen katsausta aiempaan tutkimukseen aihepiiristä sekä kartoitan tutkimukseni teoreettisia lähtökohtia.

Ensimmäisessä luvussa esittelen tutkielman tavoitteet sekä aiempaa tutkimusta. Valotan sitä, mitkä tulevat olemaan tutkielmani pääkysymykset sekä pääkysymystä tarkentavat osakysymykset. Näytän millaisesta askelmerkistä lähdän rakentamaan tutkielmani teoreettista vauhdinjuoksua kohti ponnistusta varsinaiseen analyysiin. Lisäksi esittelen tutkimusaineistoani *Maaninkavaaraa* ja *700 grammaa*. Pyrin kuvailemaan mistä teoksissa suurin piirtein on kysymys. Tässä kohden pyrin luomaan tutkimuksen lukijalle riittävän ymmärryksen teoksista, jotta tämä pystyy seuraamaan analyysiäni myöhemmissä luvuissa.

Toisessa luvussa tulen esittelemään tutkielmassa käyttämäni lukutapaa sekä keskeisimpiä teoreettisia käsitteitä. Omat alalukunsa saavat representaatio, merkitys, identiteetti ja lajiteoria sekä siihen tiiviisti tutkielmassani liittyvä tyyliilaji satiiri. Luvun tarkoituksena on esitellä ja määritellä viitekehys, jonka puitteisiin analyysini tulee perustumaan. Asemoin luvussa itseni aiempaan tutkimukseen, jonka lisäksi pyrin tekemään selväksi, minkälaiseen logiikkaan tulkintani ja analyysini tulee perustumaan.

Luvut kolme, neljä ja viisi ovat käsittelylukuja. Käsittelyluvuissa tulen etsimään vastauksia ensimmäisessä luvussa asettamiini tutkimuskysymyksiin. Luvussa kolme tarkastelen merkityksiä, jotka liitetään urheiluun ja maailmaan. Luvussa neljä tarkastelen merkityksiä, joilla urheilu muovaa identiteettejä. Identiteettejä koskevan lukuni olen jaotellut edelleen kahtia. Käsittelen identiteettiä sekä yksilön persoonallisesta että kollektiivisesta kansallisuuden näkökulmasta.

Viidennessä luvussa lähestyn tutkimusaineistoani lajiteoriasta käsin. Tarkastelen teoksia satiirin tyyliilajin edustajina. Tarkoitukseni on hahmottaa, mitä teosten satiirilla pyritään kritisoimaan.

Tarkastelen teoksissa esiintyvää urheilun fundamentalismin ja urheilun uskonnoksi rinnastamisen kritiikkiä. Viimeisessä eli kuudennessa luvussa kokoan ajatuksiani yhteen ja pyrin nostamaan esille tutkielmani keskeisimmät huomiot.

1.2. Urheilu suomalaisessa kirjallisuudessa

Suomalaiset ovat urheilukansaa. Edellä mainittu latteus on kuultu vuoroin toimittajan, maajoukkuevalmentajan, kulttuurintutkijan, huippu-urheilijan kun tavallisen kaduntallaajan suusta. Suomalaisia on totuttu pitämään urheilua harrastavina ja urheilusta kiinnostuneina. Hannu Itkosen (1996, 193) mukaan urheilu on erottamaton osa kansallista kulttuuria. Se toimii viihteenä siinä missä teatteriesitys tai televisiosarja. Samaistumalla voittajiin penkkiurheilijat pääsevät osaksi voitonhuumaa. Vaikka urheilua voidaan pitää sinänsä autonomisena kulttuurina, on sillä osansa myös kirjallisessa kulttuurissa. Teijo Pyykkösen ja Juha Kanervan (1996, 42) mukaan Suomessa julkaistaan vuosittain muutamia kaunokirjallisia teoksia, jotka teemoiltaan käsittelevät urheilua. Perinteisesti suomalainen urheiluaiheinen kirjallisuus on ollut mitä suuremmissa määrin suunnattu nuorille lukijoille.

Tässä kohden on huomioitava lajiteoreettinen lähestymistapa kirjallisiin teoksiin. Alastair Fowler (1982, 127-128) jakaa teoriassaan lajiperheen kolmeen kategoriaan olemisen tavan mukaan; 1) historiallinen laji, 2) alalaji ja 3) tyyllilaji. Saija Isomaan (2009, 23) mukaan romaanin alalajeja on ollut tapana jakaa teosten keskeisen tematiikan mukaan. Edellä mainittuihin näkökulmiin tukeutuen uskallan jatkossa nimittää urheilua aiheinaan käsitteleviä romaaneja urheiluromaaneiksi.

Ennen katsausta nykykirjallisuuteen on syytä kurkistaa hieman olan yli ja katsoa historiaan, kuinka tähän on tultu. Ensimmäisenä suomalaisena urheiluaiheisena urheiluromaanina voidaan pitää Väinö Katajan *Heinärannan olympialaiset* –romaanina (1914). Teos sijoittuu Tukholman vuoden 1912 olympialaisten kilpailujen huumaan. (Pyykkönen & Kanerva 1996, 42). 1920-luvulle tultaessa urheilukirjallisuus koki noususuhdanteen erityisesti nuortenkirjallisuuden piirissä. Muun muassa Jalmari Finne pilaili urheiluaiheen avulla lastenkirjassa *Kiljusten vallankumous* (1921) (Hosiaisluoma 2003, 975). Huomionarvoisiin varhaisiin suomalaisiin urheiluromaaneihin kuuluu Urho Karhumäen teos *Avoveteen* (1936). Romaani huomioitiin Berliinin olympialaisten

taidekilpailun kultaisella mitalilla (Pyykkönen & Kanerva 1996, 42). Edellisten jälkeen kirjallisessa tuotannostaan urheilun tematiikkaa ovat käsitelleet Jorma Ojajarju nyrkkeilyaiheisella romaanillaan *Avustajat kehästä, ensimmäinen erä* (1968), Laila Hietamies yleisurheiluaiheisella romaanillaan *Elämän huipulla* (1974), Jarkko Laine jalkapalloaiheisella romaanillaan *Futari* (1977), Veijo Meri romaanillaan *Jääkiekkoilijan kesä* (1980), Anja Kauranen taitoluisteluaiheisella romaanillaan *Pimeää vain meidän silmillemme* (1987), Marko Tapio romaanillaan *Tarina viidestä kilometristä* (1985) sekä Jukka Pakkanen pyöräilyaiheisella romaanillaan *Viimeinen kilometri* (1984). Ohittamaton virstanpylväs fiktiivisessä suomalaisessa urheiluaiheisessa kirjallisuudessa on Juhani Peltosen *Elmo* (1978). Urheiluselostuksien innoituksena syntynyt Elmo on myyttiset mittasuhteet saava urheilusankari, joka voittaa Derwangan olympialaisissa yhteensä kaksitoista kultamitalia. Urheilumaailman monitaitoisuutensa lisäksi Elmo harrastaa monimuotoisesti erilaisia taiteita sekä toimii muun muassa omenanviljelijänä. (Hosiaislouma 2003, 975-976).

Viime vuosikymmeninä suomalaikirjailijoista urheilun tematiikkaan on varsin laajasti tuotannossaan tarttunut Mika Wickström. Hänen tuotantonsa käsittää neljä urheiluaiheista romaania. Romaaneista *Hienoosokerii!* (1991) ja *Kypärätempu* (1999) ovat nuortenromaaneja, kun taas *Kunniakierros* (1998) ja *Kalkkiviivoilla* (2008) ovat aikuisille lukijoille suunnattuja. Naisurheilijuuden tematiikka on keskeinen entisen maajoukkuekolmiloikkaaja Heli Krugerin romaanissa *Olen koskettanut taivasta* (2005). Krugerin tavoin entinen huippu-urheilija koripallon Suomen mestari Pasi Pekkola käsittelee romaanissaan *Unelmansieppaaja* (2013) urheiluaihetta.

1.3. Maaninkavaara

”Maailmassa on yksi pätevä mittayksikkö: ratakierros” (MV: 154). Miika Nousiaisen toisen romaanin *Maaninkavaaran* rakenne on allegoria yleisurheilukentän ratakierrokselle. Teos jakautuu rakenteeltaan yleisurheilukentän tavoin neljään osaan: lähtö, takasuora, takakaarre ja loppusuora. Siinä missä teoksen rakenne liittyy urheilukenttään, tarttuu se temaltaan suomalaisille perinteisesti elämääkin suurempaan aiheeseen – kestävyysjuoksuun.

Teoksen keskiössä on Huttusen perhe tai mikäli perheen isältä Martilta kysyttäisiin niin Huttusen juoksutalli. Martti toimii kestävyysjuoksua harrastavan poikansa Jarkon henkilökohtaisena

valmentajana, kunnes poika katoaa mystisesti kilpailureissun paluumatkalla. Jarkon oli määrä palata kotiin Ruotsista maastojuoksun Pohjoismaisista mestaruuskilpailuista, mutta urheilijoita kuljettaneen laivan saapuessa satamaan Suomessa Jarkko on kadonnut jäljettömiin. Etsinnöistä huolimatta Jarkkoa ei löydetä. Huttusen perheen on sopeuduttava ajatukseen elämästä triona entisen kvartetin sijaan.

Perheen juoksijalahjakkuuden mukana katoaa myös isä Martin elämänhalu. Perheenpään koko elämä pyöri pojan valmentamisen ympärillä. Martti kokee urheiluttoman elämän epämiellyttävänä ja ennen kaikkea merkityksettömänä. Tähän asti Martti on pitänyt elämäntehtävänä suomalaisen kestävyysjuoksun maineen palauttamista. Missiota suomalaisen kestävyysjuoksun kasvojenkohotuksesta hän on toteuttanut valmentamalla pojastaan uutta suomalaista suurjuoksijaa. Pojan ja urheilumaailman kokoinen tyhjiö syöksee miehen lohduttomuuteen ja epätoivoon. Helpottaakseen masentuneen isänsä oloa perheen teini-ikäinen tytär Heidi päättää aloittaa juoksu-harrastuksen isä Martin valmennuksessa.

Isän elämä oli Jarkon valmentaminen. Se olisi hänen välineensä surun hoitamiseen. Isä keskittyisi siihen. Nyt suru vei sen välineen, jolla surua voisi hoitaa. Isän tila huolestuttaa. (Nousiainen 2009, 36.)

Heidi ottaa täytettäväkseen suuret juoksukengät yrittäessään korvata veljensä jättämän tyhjiön isänsä elämässä. Heidän uhrautuminen isänsä korvikevalmennettavaksi nostaa esille vanhemmuuden tematiikan. Martti toteuttaa päämääriään lapsiensa avulla. Tilanne herättää kysymyksen, missä määrin vanhempien on soveliasta elää omia unelmiaan todeksi lastensa kautta. Lisäksi on syytä kysyä, onko lasten tehtävä kannatella vanhempiaan. Eikö asetelman kuuluisi olla juuri toisin päin – vanhemmat kannattelevat lapsiaan?

Kolmas lenkki Huttusen juoksutallia on perheen äiti Sirkka. Sirkalle lankeaa sivusta tarkkailevan statistin rooli. Sirkkan tehtäviin kuuluu lähinnä muonittajana ja pyykkääjänä oleminen. Teos seuraa Martin ja Heidän harjoittelun siivellä myös Huttusen perheen selviytymiskamppailua. Perhettä koetellaan niin perheenjäsenen menetyksellä, nykyisen Suomen muutoksilla ja muutospainella kuin sukupolvien ja yksilöiden välisellä erilaisuudella. Isä kaipaa nostalgiseen menneisyyteen, aikaan, jolloin mestarijuoksijat olivat suurimpia kansansankareita. Äiti kaipaa kumppanuutta ja nähdyksi tuleamista, mutta velvollisuudentuntoisuudessaan ja nöyryydessään Sirkka ei kapinoin millään tavoin vallitsevia oloja vastaan. Heidi kaipaa tavallista teinitytön elämää, jonka täyttäsivät koulu, kaverit ja harrastukset. Nyt perheen elämässä on vain yksi johtotähti: juokseminen.

Lähtötilanteellisesti viaton isän ja tyttären välinen valmennussuhde saa syventyessään aina vain mielettömämmät mittasuhteet. Valmentajaisälle ei riitä ainoastaan päivittäisten harjoitusten kontrollointi. Pian isä puuttuu niin Heidin seurustelusuhteisiin, koulunkäyntiin kuin ruokailuihinkin. Jyrkkä ei seurustelulle. Läksyjä ei saa tehdä, koska palautuminen kärsii. Ruokaa saa syödä vain isän ohjelmoiman taulukon mukaan. Martti on valmis menemään niin pitkälle, että hän harkitsee vakavasti antavansa syntymäpäivälahjaksi tyttärelleen korkeanpaikanleirin veritankkauksen toteuttamiseksi.

Siellä se on poikaystävän kanssa huoneessaan. Tiedä mitä siellä nytkin tapahtuu. Ei Sakessa ole mitään vikaa, mutta vähän puun takaa tämä juttu tuli. Yksi epävarma lisämuuttuja harjoitusohjelmaa tehtäessä. Poikaystävän kanssa vietetään aikaa. Se on pois harjoittelusta. Kyllä minä Heidin onnea toivon, mutta en näin nopeasti ja harjoituskaudella. (Nousiainen 2009: 209.)

Martille kestävyysjuoksu on pakkomielle, joka pojan menetyksen jälkeen muuttuu eräänlaiseksi pakopaikaksi todellisuuden raadollisuudesta. Martti pakenee nykyisyyden turmeltuneisuutta ja muutosta valmennuksen ja juoksemisen filosofiasta koostuvaan todellisuuteensa. Martti näkee kaikki maailman ilmiöt urheilun kautta. Martti elää täysin kestävyysjuoksulle. Samaan aikaan tytär Heidi tukee isänsä nostalgiakaipuuta juoksemalla tämän valmennuksessa. Heidille juokseminen ei ole vapautumista nykyisyyden muutospaineista vaan välttämätön paha isän pelastamiseksi. Heidi unelmoi pääsystä Helsinkiin taidelukioon, poikaystävästä sekä kaikesta sellaisesta, josta hän muidenkin ikäistensä tyttöjen kuvittelee haaveilevan. Heidin ja Martin päämäärien erilaisuus piirtää kuvaa yksilöiden erilaisuudesta sekä ongelmista, joita väistämättä syntyy erilaisten yksilöiden kanssakäymisessä. Ongelmat kulminoituvat perheen vuorovaikutuksen olemattomuuteen.

Nämä mykkäkoulut ovat paras osa parisuhdetta. Hienoin tapa kommunikoida on pitkään yhdessä olleen suomalaisen avioparin sanaton viestintä. Italialainen huitominen ja ruotsalainen tekoherkkyys jäävät toiseksi kun riidat selvitetään sanattomasti, odottamalla. (Nousiainen 2009, 114.)

Isä olettaa, että tytär haluaa juosta. Tytär olettaa, että isä ymmärtää tytön juoksemisen motiivit. Äiti olettaa, että tytär ja isä pystyvät keskenään ratkaisemaan välillään olevat ongelmat. Kaikki kamppailevat, mutta eri asioiden puolesta; isä urheilun kunnian, Heidi isän mielenterveyden ja Sirkka perheen. Lopulta treenaaminen ylittää kaikki kohtuuden rajat. Heidi haluaa lopettaa juoksemisen, mutta Martti ei anna tytön lopettaa. Martin mielestä Heidin esittämät syyt ovat tekosyitä, hetkellisiä hairahduksia, jotka hänen välittävänä valmentajana tulee ohittaa vain

olankohautuksella. Jännite henkilöhahmojen halujen ja pyrkimysten välillä rakennetaan teoksessa moniäänisen kerronnan varaan. Tapahtumat lukijalle suodattavana kokijana ja samalla kertojana toimivat vuorotellen valmentajaisä Martti sekä tytär Heidi. Kerronnallinen näkökulman vaihtelu korostaa isän ja tyttären kokemusmaailmojen erilaisuutta. Vaikka Heidi ja Martti elävät fyysisesti samassa rakennuksessa, ovat he henkisesti valovuosien etäisyydellä toisistaan.

Martilla on hyvin hallitseva rooli Huttusen perheessä. Martti suhtautuu romaanin edetessä päämääräänsä suomalaisen juoksumaineen parantamisesta aina vain maanisemmin, samalla perheen ongelmat syvenevät. Surkeinta on, että Martti ei ymmärrä tekojensa seurauksia. Hän uskoo vilpittömästi urheilun korjaavan niin perheen, Suomen kuin koko maailmankin epäkohdat.

”Siinä se Suomen ongelma onkin. Suomi ei ole enää juoksu yhteiskunta” (Nousiainen 2009, 109).

Tuhoisa pakkomielle ajaa Huttusen perheen erilleen. Heidi sairastuu liiallisen harjoittelun näännyttämänä. Martti menettää työpaikkansa koulun talonmiehenä. Martin ainoa ystävä Risto kuolee sydänkohtaukseen. Vanhemmat Sirkka ja Martti eroavat.

Lopulta Martti pakenee nykyisyyden paineita pohjoiseen ja muuttaa elämään erakkona Lappiin. Sirkka ja Heidi muuttavat Helsinkiin. Sirkka tapaa uuden miehen, joka näkee Sirkkan puolisona eikä Martin tapaan kotiapulaisena. Heidi lunastaa itselleen himoitsemansa opiskelupaikan taidelukiossa ja seurustelee ihailemansa pojan Saken kanssa. Koko perhe tuntuu aloittavan täysin uuden elämän puhtaalta pöydältä. Jokainen pyrkii sopeutumaan nykyelämän vaatimukseen parhaaksi katsomallaan tavalla.

Teos käyttää aseenaan kertomuksen alusta loppuun absurdit mittasuhteet saavaa liioittelua sekä naurettavaksi tekemistä. Kertomuksen edetessä kärjistyksen saavat traagisia tai ainakin tragikoomisia piirteitä. Teoksen kerronta on rakennettu siten, että näkökulma on vuoroin isä Martin ja vuoroin tytär Heidin. Näkökulman vaihtelut korostavat kahden eri ihmisen maailmankuvien erilaisuutta. Romaani osoittaa syyttävällä sormella kohti nykymaailman muutosten lieveilmiöitä sekä urheilumaailman fundamentalismin mielettömyyttä.

1.4. 700 grammaa

700 grammaa on Tuomas Kyrön romaani nykysuomalaisesta perheestä. Teos on julkaistu vuonna 2009. Se on kudelma, jota kuljettaa eteenpäin vuorollaan kertoja toisensa jälkeen. Kertojien määrän moninaisuus mahdollistaa tapahtumien tarkastelun useista eri näkökulmista. Kerronta etenee niin kaikkitietäväksi itseään tituleeraavan Valmentajan kuljettamana kuin myös kymmenien päähenkilön kanssa tekemisissä olleiden ihmisten haastattelujen rytmittämänä. Kerronnan moniulotteisuus alleviivaa subjektien maailmankokemuksen ristiriitaisuutta. Kerronnan näkökulmien runsaudesta huolimatta juoni kietoutuu yhden tavallisen suomalaisen miehen, Ilmari Kiven, elämän ympärille. Tarkemmin sanottuna Ilmari on tavallinen ennen kuin hän aloittaa tavoitteellisen kilpaurheilun. Urheilu on temaattisessa keskiössä romaanin alusta loppuun.

Ilmari syntyy vuonna 1963 kaksosena. Ilmarin elämää varjostaa sen alusta lähtien syyllisyyden ja riittämättömyyden tunne. Mies kantaa hartioillaan ei enempää eikä vähempää kuin koko maailman painoa.

Ilmarin linja oli nostalginen raskasmielisyys, pysähdys, taantuma ja kaipuu jonnekin joka on olemassa vain kuvitelmissa. Se toimii iskelmissä muttei arkipäivässä (Kyrö, 70).

Ensinnäkin Ilmari kokee olevansa vastuussa äitinsä päätöksestä jättää perhe heti Ilmarin ja tämän kaksoisveljen syntymän jälkeen. Syyllisyyden tuskissa kamppailevalle Ilmarille muodostuu pakkomielle todistaa itselleen ja muille elämänsä merkityksellisyys. Ilmarin asennoitumista kuvaa liki elämän ohjenuoran veroinen hokema, jota hän itselleen toistelee yhä uudelleen ja uudelleen: ”Ei saa ryssiä”. Pakonomaista todistelua leimaa epäonnistumisen ja mitättömyyden pelko. Ilmari ei tavoittele menestystä ja onnistumisia, vaan hänen missionaan on vältellä viimeiseen asti vastoinkäymisiä.

Ilmari pyrkii rakentamaan itselleen identiteetin, joka on sopusoinnussa miehen omien toiveiden sekä ympäristön asettamien paineiden kanssa. Vallitsevan kulttuurin odotukset ja Ilmarin omat ajatukset elämästä ovat kovin kaukana toisistaan. 80-luvun nuoren selviytymisstrategiat eivät ole nykyaikana kovinkaan toimivia. Ilmarin identiteetti-projekti saa ulkopuolista ohjausta itäeurooppalaisen valmentaja-gurun muodossa. Valmentaja uskoo urheilun ja menestyksen tavoittelun sielunhoidollisiin mahdollisuuksiin. ”Rääsyistä rikkauksiin” -periaatteella toimivien

valmennusmetodiensa avulla valmentaja luottaa mahdollisuuksiinsa opastaa Ilmarin identiteetinrakennusprojektia pituushyppyvalmennuksen siivittämänä. Pituushyppyura ei kuitenkaan etene suunnitelmien mukaan.

Pituushyppy ja tavoitteellinen urheiluvalmentautuminen eivät muokkaa ainoastaan Ilmaria, vaan koko perhe ja lähiomaiset saavat maistaa kilpaurheilun elämälle asettamia vaatimuksia: vaimoon Liisaan, poikiin Paavoon ja Raineriin sekä Ilmarin kaksoisveljeen Jalmariin. Kiven perheen elämä heijastelee kipuilua nyky-yhteiskunnan ilmiöistä ja ilmiöiden ihmisiin kohdistamista muutosvaatimuksista. Keskeiseksi nousee loputtomalta vaikuttava kamppailu elämän mielekkyydestä ja arvottamisesta. Ilmarin elämäntarkoituksen etsintä käpertyy pituushypyn yhteyteen. Pituushypystä tulee elämää suurempaa. Pisteeksi iin päälle Ilmari lupaa nuoremmalle pojalleen Rainerille (hengenvaarassa olevalle, ainoastaan 700 grammaa syntyessään painavalle keskoselle) hyppäävänsä yli seitsemän metriä pituutta, mikäli Raineri selviytyy elinkelpoiseksi ihmiseksi.

Joo, fajahan lupas siinä keskoskaapin vieressä, että jos Raikku jää henkiin, niin hän hyppää seitsemän metriä pituutta. Siis niinku ihan lopullisena totuutena, se halus jotenkin päästä semmosen mahdottoman ja ahdistavan päälle. Fajian logiikalla se toimi niinkin päin, että jos broidi jää henkiin eikä hän ole hypännyt seitsemää, niin sitä on yritettävä niin kauan että seitsemän menee (Kyrö, 92).

Näin seitsemän metrin tavoittelu paisuu huimien tapahtumasarjojen seurauksena huimapäiseksi maailmanvalloitukseksi, ”tavallisen suomalaisduunarin” odyssiaksi kohti maailman pituushyppyeliittiä. Koko maailman painoa hartioillaan kantavalla Ilmarilla on näin ollen omasta mielestään kontollaan niin menestymisen paineet urheilussa kuin vastuu kuopuksensa hengestä.

Tarinan keskiössä on kysymys, Miten luoda tavallisesta suomalaisesta Immusta huippupituushyppääjä. Tarvitaan huippu-urheilijan identiteetti. Miten rakennetaan huippu-urheilijan identiteetti? Millainen se on ja voiko kuka tahansa rakentaa itselleen sellaisen? Nämä muodostuvat Ilmari Kiven elämän suuriksi kysymyksiksi. Sitoutuminen urheilun vaatimuksiin tarkoittaa luopumista normaalista elämästä. Kun Ilmari käyttää kaiken liikenevän rahansa ja aikansa yleisurheiluun, jää perhe- ja työelämä taka-alalle. Tavoitellessaan unelmaansa Ilmarin on pohdittava, kuinka paljon hän on valmis uhraamaan itsestään ja perheestään huippu-urheilun alttarille, joka nykypäivänä vaatii paljon enemmän kuin muutaman ehjän treenikauden, onnistuneen kilpailun ja yhden leppoisan haastattelun YLE:n urheilutoimittajalle.

Ilmarin lisäksi urheilua merkityksiä analysoivat niin Ilmarin vaimo, pojat kuin valmentajakin; Vaimo ja pojat omasta yksityisestä ja sivustaseuraajan näkökulmasta, kun taas valmentaja lähinnä yhteiskunnallisesta, erityisesti kansallisesta perspektiivistä käsin.

Aika paljon on karttapallossa pisteitä, joissa minua tarvitaan. Maita, joiden lapsijuopot kaipaavat urheilua pelastajakseen, joiden kansallinen itsetunto pelastuu yhdellä olympiavoitolla, joissa osataan arvostaa tarinoita ryyssistä rikkauksiin ja takaisin kuraajaan (Kyrö, 372).

Valmentaja ammentaa menneiden vuosien urheilun menestystarinoista ratkaisuja niin yksittäisten subjektien kuin kokonaisten kansakuntien ongelmiin. Hänen näkökulmastaan urheilu on kaikkivoipa ja kaikkeen liittyvä.

Teos asettaa naurunalaiseksi joukon nyky maailman ja toisaalta myös lähihistorian ilmiöitä. Huumoriin kietoutuu kritiikin syyttävä sormi. Osansa syytöksistä saavat nyky-yhteiskunnan loputtomat vaatimukset ja muutospainne sekä urheilumaailman lieveilmiöineen. Huumoria on ennenkin käytetty hiomapaperina käsiteltäessä vaikeita asioita. *700 grammaa* teos nauraa niin syrjäytymiselle, maaseudun autioitumiselle, yhteiskunnan rakennemuutoksille, korruptiolle, dopingille, perhekriiseille, köyhyydelle kuin koulukiusaamisellekin.

1.5. Tutkielman tavoitteet

Pro gradu –tutkielmassani tulen hyppimään ja juoksemaan urheilun kentällä. Tutkin tässä tutkielmassa Miika Nousiaisen *Maaninkavaara* ja Tuomas Kyrön *700 grammaa* romaanien välittämiä representaatioita urheilun ja identiteetin näkökulmasta. Kiinnostukseni ollessa urheilussa tutkielmani tavoitteena on selvittää *millaisia merkityksiä Maaninkavaara ja 700 grammaa teoksissa urheilulle annetaan.*

Tutkielmani teoreettinen viitekehys paikantuu kirjallisuudentutkimuksen, kulttuurintutkimuksen, sosiologian, kirjallisuussosiologian ja urheilututkimuksen traditioihin. Lisäksi viitekehystä määrittävät identiteetin, representaation ja merkityksen käsitteiden ympärillä käydyt keskustelut. Näen tutkimusaineistoni teokset kertomuksina urheilusta, urheilukulttuurista sekä suomalaisesta

yhteiskunnasta. Lähestyn teoksia kulttuurintuotteina, joiden kantamia representaatioita tarkastelemalla voi tavoittaa jotain todellisten ihmisten ajattelutavoista. Vaikka teosten subjekteja ei voi tutkia reaali maailman jäseninä, ovat he toimijoita teosten yhteiskunnassa. Teosten yhteiskuntaa ja sen jäseniä voin kuitenkin tarkastella representaationa suomalaisesta nyky-yhteiskunnasta sekä todellisesta urheilun maailmasta. Vaikka kyse on kulttuurintuotteista, perustelen sosiologian teorioiden hyödyntämistä tekstien ja reaali maailman keskustelujen samankaltaisuudella. Analyysini lähtökohtana on havaittu yhtäläisyys tutkimieni teosten ja reaali maailmaa tarkastelevien sosiologian ja urheilututkimuksen käymien keskustelujen välillä:

Sosiologia ja kaunokirjallisuus ovat Suomessa jo kauan kilpailleet siitä, kummissa tehdään suomalaisesta yhteiskunnasta ja laajemmin suomalaisesta todellisuudesta tarkempia ja oivaltavampia analyysejä. Näyttää siltä, että kilpailu jatkuu edelleen ja samantapaisia asioita otetaan lähemmän tarkastelun kohteeksi. (Jokinen 2011, 70.)

Tarkastelun kohteena olevat romaanit näyttäytyvät tässä tutkielmassa merkityksiä, identiteettiä, yhteiskunnallisia ja eksistentiaalisia kysymyksiä pohtivina teoksina. Tutkielmani tehtävä on jaettavissa pääkysymykseen ja sitä tarkentaviin osakysymyksiin. Pääkysymyksenäni on, *millaisia merkityksiä romaaneissa Maaninkavaara ja 700 grammaa urheilulle annetaan*. Aion tukea tutkielmani pääkysymystä osakysymyksillä, jotka täsmentävät pääkysymyksen tehtävää. Osakysymyksiä ovat nämä: *Miten urheilua käytetään teoksissa (i) maailman merkityksellistäjänä ja (ii) identiteetin muokkaajana?* Lisäksi kysyn, *kuinka teosten ilmaisukeinot (genre ja tyylilaji) vaikuttavat urheilun merkityksellistämiseen*. Tyylilajin tarkastelussa keskeiseksi nousee satiirin lajityyppi sekä näkemys sen tavoitteesta tehdä epäkohdat näkyviksi asettamalla ne naurunalaisiksi.

Sitä, millaisia merkityksiä urheilulle teoksissa annetaan ja millaista urheilun maailmaa ne representoivat, tutkin tekstilähtöistä sekä kontekstuaalista tulkintaa käyttäen. Lukutapaani määrittää tekstien tulkinta.

Valikoin tutkimusaineistoni teokset urheilun temaattisen keskeisyyden vuoksi. Urheiluteemaan tartun henkilökohtaisen kiinnostukseni innoittamana. Mielestäni urheilu on kaikkea muuta kuin triviaali aihe ja siksi kiinnostava tutkimuskohde. Kirjailija Tuomas Kyrön ajatuksia mukailen näen urheilun mahdollisuutena havainnoida muutakin kuin pelkkää urheilua: ”*Urheilulehden artikkeli koripallon SM-finaaleista kertoo huomattavasti enemmän kulttuurista ja tämän hetken Suomesta kuin katsaus helsinkiläisen lyriikan muotokokeiluihin.*” (Nieminen: 2006). Tutkielmaan valikoidut

teokset ovat mielestäni oiva aineisto, sillä ne ovat niin teemoiltaan kuin tyylipiirteiltään sukulaissieluja; molemmat moniäänisiä, urheiluaiheisia ja huumorin värittämiä. Teokset ovat laajuudeltaan *Maaninkavaara* 351-sivuinen ja *700 grammaa* 379-sivuinen. Tutkimusaineisto on mielestäni tarpeeksi kattava, onhan urheiluteema keskeinen molemmissa teoksissa.

1.6. Aiempi tutkimus

Tuomas Kyrö ja Miika Nousiainen ovat aikamme kirjailijoita. Kirjallisen työnsä lisäksi molemmat miehet paistattelevat julkisuuden valokeilassa viikoittain muun muassa *Hyvät ja huonot uutiset* -ohjelman vakiokeskustelijoina. Kohtuullisen runsaasta julkisesta näkyvyydestä huolimatta niin Kyrö kuin Nousiainen tuotantoineen eivät ole akateemisen tutkimuksen kiinnostuksen kohteena kovinkaan usein. Viime vuosien aikana heistä on tehty muutamia opinnäytetöitä. Helsingin yliopistossa Ilkka Ahola-Luttila on tutkinut pro gradu –tutkielmassaan *Suuria kertomuksia ja sattuman kauppaa. Tuomas Kyrön Liitto historiallisena romaanina* Tuomas Kyröä. Niin ikään Helsingissä Anna-Leena Pyykönen on perehtynyt Nousiaiseen pro gradu –tutkielmassaan *Antisankarihahmot Miika Nousiaisen komiikan avaimena*.

Vielä 1900-luvulla kirjallisuudentutkijat eivät olleet erityisen kiinnostuneita tekstien keinoista merkityksellistää maailmaa. Merkityksellistämistä on käsitelty jonkin verran filosofisen ja sosiologisen kirjallisuudentutkimuksen traditioissa. Aihetta ovat käsitelleet muun muassa Georg Lukács, Mihail Bahtin, Lucien Goldmann sekä Frederic Jameson. Edellä mainitut tutkijat ovat olleet ensisijaisesti kiinnostuneita kirjallisuuden ja yhteiskunnan välisestä suhteesta. Merkityksellistämisen käsite on vakiinnuttanut asemansa kirjallisuus tieteissä vasta muutaman viimeisen vuosikymmenen aikana. (Sevänen 2011, 250-251.) Merkki ja merkitys käsitteinä ovat vakiinnuttaneet asemansa viimeistään 1970-luvun jälkeen sosiologiassa tapahtuneen lingvistisen käänteen jälkeen. Lingvistinen käänne tarkoittaa näkemystä, jossa kieli ja merkitykset nähdään erottamattomana ja välttämättömänä kulttuuris-yhteiskunnallisen todellisuuden rakennusaineena. (Mts. 255.)

Tampereen yliopiston yleisen kirjallisuustieteen dosentti Mikko Lehtonen on kehittänyt näkemyksiä maailman merkityksellisyydestä ja merkitysten maailmallisuudesta kirjallisuustieteen näkökulmasta

teoksessaan *Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia* (1996). Teoksessaan Lehtonen (1996, 9) pyrkii luomaan merkitysteoriaa, jonka keskiössä on ajatus merkitysten kontekstuaalisesta ja kulttuurisesta luonteesta.

Suomessa lajiteoriaa on jäsenellyt Saija Isomaa väitöskirjassaan *Heräämisen poetiikkaa. Lajeja ja intertekstejä Arvid Järnefeltin romaaneissa Isänmaa, Maaemon lapsia ja Veneh’ojalaiset* (2009). Isomaa hahmottelee lajiteoriaa hyödyntäen Alistair Fowlerin *Kinds of Literature* (1982) – teoksessaan esittämiä lajiteoreettisia periaatteita. Tällöin ”lajit nähdään historiallisesti muuttuvina kirjallisen kommunikaation koodeina, kirjallisen merkityksen tuottamisen ja tulkitsemisen välineinä” (Isomaa 2009, 11). Isomaan tavoin Helsingin yliopistossa lajiteoriaa on väitöskirjassaan *Elämästä autofiktioksi –Lajitradition jäljillä Pirkko Saision romaanisarjassa Pienin yhteinen jaettava, Vastavalo ja Erokirja* (2011) tutkinut Päivi Koivisto.

Psykologian alalta peritty identiteetin käsite on ollut monien tutkijoiden kiinnostuksen kohteena niin kirjallisuudentutkimuksessa, kulttuurintutkimuksessa kuin yhteiskuntatieteissäkin (Roivas 2009, 47; Nyman 2011, 218). Runsaasti identiteetin käsitettä muovannut ja aihepiiriin parissa työskennellyt Stuart Hall (1999, 19) kuvaa käsitteen ympärillä käytyjen keskustelujen laajenemista räjähdysmäiseksi. Noustuaan tutkimuksen ”muotikäsitteeksi” identiteettiä käsitteenä on kritisoitu ja määritelty yhä uudestaan ja uudestaan. Identiteetti on kuitenkin pitänyt pintansa ja näyttää siltä, että identiteetin syrjäyttävää käsitettä ei ainakaan vielä tutkimuksen kentällä ole. (Roivas 2009, 48).

Urheilun tematiikka ei ole ollut kirjallisuudentutkijoiden suosiossa. Tutustuessani aiempaan tutkimukseen sain todeta, että aihe on lähes tyystin ohitettu kirjallisuudentutkimuksessa. Tampereen yliopistossa Leena Elenius on tehnyt kirjallisuuden pro gradu –tasoinen tutkielman urheilijaelämäkerroista. Eleniuksen tutkimus on nimeltään *Kattokaa! Ihminen hiihtää! Urheilijaelämäkerran diskurssit Mauno Saaren teoksessa Marja-Liisa* (2001). Tutkielma ei käsittele urheiluaiheista fiktiivistä kirjallisuutta, vaan keskittyy elämäkertatutkimukseen ja sen diskurssin määrittelyyn. Urheiluaihetta kirjallisuudessa on tutkinut Joensuun yliopistossa (nykyään Itä-Suomen yliopisto) Marianne Roivas väitöskirjassaan *Jalkapalloa kirjoittamassa. Jalkapallon merkityksiä uudessa englantilaisessa jalkapallokirjoituksessa* (2009). Väitöskirjassaan Roivas pyrkii selvittämään millaisia merkityksiä jalkapallolle annetaan 1990-luvun uudessa englantilaisessa jalkapallokirjoituksessa. Tutkimuksessa Roivas nostaa jalkapallon merkityksellistämisen keskeisiksi aspekteiksi luokan, identiteetin ja maskuliinisuuden.

2. TUTKIELMAN KÄSITTEELLISET LÄHTÖKOHDAT

2.1. Lukutapa

Tarkoitukseni on lukea tutkimusaineistoani *Maaninkavaaraa* ja *700 grammaa* tulkinnallisesta, kontekstuaalisesta sekä lajinäkökulman perspektiivistä. Ensisijaisesti lukutapaani määrittää tekstien tulkinta. Aion siis kuvata, analysoida ja tulkita teoksien urheilulle antamia merkityksiä. Tulkinnallisen lähestymistavan tueksi lukutapaani muokkaa kontekstuaaliseen suuntaan dialogi, jota käyn tutkimukseni teoreettiset raamit antavien kirjallisuussosiologian, sosiologian ja urheilututkimuksen kanssa. Lukutapaani jäsentävät tutkielmani keskeiset käsitteet. Tutkielmani avainkäsitteinä ovat erityisesti merkitys, identiteetti ja representaatio. Lisäksi lukutapaani ohjaa lajinäkökulma. Luen tutkimusaineistoani lajiteorian ajatuksia mukaillen. Teoreettisena viitekehystenä toimiva lajiteoria pohjautuu pitkälle Alistair Fowlerin vuonna 1982 teoksessaan *Kinds of Literature* esittämiin ajatuksiin. Analyysini lajiteoriaa hyödyntävässä osassa mielenkiintoni on tutkimusaineistoni lajityypissä. Luen *Maaninkavaaraa* ja *700 grammaa* satiirisina. Pyrin kuvaamaan, analysoimaan ja tulkitsemaan satiirisia osia teoksista ja tekemään näkyviksi teosten kritiikin kohteet.

Analyysini perusoletuksena on havainto urheilun keskeisyydestä tutkimusaineistonani toimivissa teoksissa. Tulkitsen teoksia näkökulmasta, jossa urheilu saa tärkeän roolin merkityksellistämisen prosesseissa. Tulkintani perustuu ajatukseen, jossa *Maaninkavaarassa* ja *700 grammassa* urheilu ei ole ”vain urheilua”, vaan se kantaa mukanaan itsensä ulkopuolisia merkityksiä.

Erityisesti tulkinnallista lukutapaa vaatii henkilöiden urheilulle antamien laajempien merkitysten tarkastelu. Tulkinta, sellaisena kuin tulen sen tutkielmassani hahmottamaan, ei ole kiveen hakattu toimintatapa. Tulkinnalle ei voi antaa yhtä ja oikeaa universaalista muotoa. Ajattelen tulkintaa E.D. Hirschen (1967, 13-14) näkemyksiä mukaillen. Hirschelle teksti on olemassa vasta konstruotuna. Tästä näkökulmasta tekstin lukija antaa tekstile merkityksen, ikään kuin puhaltaa siihen hengen. Hirschen (1967, 128) mukaan tulkintoja tekevien ihmisten eli lukijoiden erilaisuus mahdollistaa myös lukemattoman määrän erilaisia tulkintoja. Tulkinnallisen lukutapani ajatuksen voisi kiteyttää vertaukseen maalauksen raameista. Tutkittavat teokset ovat raamit eli tutkielman tulkinnan rajat. Tällöin tutkijalla on vapaus maalata (tässä tapauksessa tulkita) teosten antamien raamien rajoissa.

Valmis teos on jotain ennalta määrättyjen rajojen sisäpuolella, mutta lopputuloksessa raamien sisällä saattaa olla jotain, jota ennako-oletuksissa ei vielä osattu suunnitella.

Osittain luon lukutapaani tekstilähtöisen analyysin varaan, jossa kiinnitän huomiota teosten tapahtumiin sekä henkilöhahmoihin. Kiinnitän huomiota teosten subjektien tapaan merkityksellistää urheilua. Tekstilähtöisessä analyysissäni tarkastelen *Maaninkavaaran* ja *700 gramman* henkilöhahmoja sekä romaanien tapahtumia osin henkilöiden tekojen kautta. Tarkastelen romaanien henkilöiden ja heidän toimintansa välittämiä representaatioita. Tarkennan analyysini koskemaan henkilöiden urheilulle antamia merkityksiä. Tekstilähtöisen tulkinnan lisäksi otan huomioon kontekstin eli näen teokset suhteessa siihen maailmaan, jossa ne on tuotettu. Tässä tapauksessa konteksti on 2000-luvun nyky-Suomi. Lisäksi kontekstuaalista lukutapaa edustaa keskusteluni urheilututkimuksen piirissä käytyjen aiheiden kanssa. Näen tutkimusaineistoni urheiluaiheineen osana laajempaa keskustelujen kenttää, joka käydään urheilukulttuurin kattokäsitteen alla.

Lisäksi tarkastelen teosten henkilöitä ja heidän urheilulle antamia merkityksiä heidän identiteeteistään käsin. Erityisesti huomioni kiinnittyy siihen kuinka teosten henkilöt hyödyntävät urheilua ja urheilun maailmaa muovatessaan omia identiteettejään. Identiteettejä tarkastellessani näen identiteetit sekä yksittäisten henkilöiden näkökulmasta, että kansallisesta näkökulmasta käsin. Hyödynnän lukutavassani Liisa Steinbyn ajatusta subjektille ominaisesta tavasta muovata identiteettiään. Tällöin näen identiteetin moniulotteisena ja alati häilyväisenä subjektin keinona määrittää ja ymmärtää itseään (Steinby 2011, 144).

Tutkimusaineistoni teoksissa on yhteensä varsin laaja henkilögalleria. Olisi mahdotonta tutkia kaikkien näiden henkilöhahmojen yksittäisiä identiteettejä. Tämän takia lukutapani identiteettien kohdalla on valikoiva. Tulen tarkastelemaan erityisesti *Maaninkavaaran* Huttusen perheenjäsenten identiteettejä: Heidiä, Marttia ja Sirkkaa. *700 grammaa* -teoksessa tarkennan huomioitani Ilmarin, Rainerin ja valmentajan identiteettien kohdalla. Edellä mainitut henkilöt ovat keskeisessä roolissa tutkijan mielenkiinnon ollessa kohdistuneena urheiluun ja identiteetteihin. En aio jättää täysin huomiotta romaanien muita henkilöhahmoja, mutta lukutapaani ohjaavan kuvaamisen, analyysin ja tulkinnan pääosassa ovat yllä esittämänä henkilöt. Mahdolliset muut henkilöt toimivat tulkinnan taustatukena, eräänlaisina sivuosien esittäjinä. Henkilöahmojen valikoinnin perusteena on tutkimuskysymykseni, jonka puitteissa olen rajannut tutkielmani keskeiseksi ongelmaksi urheilulle annetut merkitykset. Analyysini keskiöön valitsemani henkilöahmot painivat eniten urheilun problematiikan kanssa. Henkilöiden identiteettien lisäksi luen teoksia kansallisen identiteetin käsitteen läpi. Pyrin löytämään yhtymäkohtia, jossa urheilu ja kansallinen identiteetti kohtaavat.

Tarkoitukseni on kuvata ja analysoida representaatioita, joissa urheilu ja kansallinen identiteetti luovat yhdessä merkityksiä.

2.2. Identiteetti

Yksi pro gradu –tutkielmani tehtävistä on selvittää, kuinka urheilu toimii identiteetin muokkaajana *Maaninkavaarassa* ja *700 grammassa*. Tässä luvussa tulen määrittelemään, millaista identiteetin käsitettä tutkielmassani hyödynnän. Käsitteen määrittäminen on erityisen tärkeää, sillä identiteettiä on väännyt eri tieteenalojen ja tutkijoiden toimesta moniin suuntiin. Stuart Hall puhuu *Identiteetti*-kirjassaan eräänlaisesta räjähdysmäisestä leviämisestä kuvatessaan käsitteen ympärillä käytyjen keskustelujen laajuutta. Hallin (1999, 19) mukaan käsite on ollut kriittisen tarkastelun ja dekonstruktion kohteena.

Identiteetin käsitteeseen on usein liitetty subjektin käsite. Määrittäessään identiteettiä Hall esittää niukan subjektin historian. Hall suorittaa jaon kolmeen historialliseen jaksoon: valistuksen subjekti, sosiologinen subjekti ja postmoderni subjekti. Näistä (1) valistuksen subjekti nojasi ajatukseen ihmisestä, jolla on täysin yhtenäinen ja muuttumaton sisäinen ydin. Valistuksen subjektin ydin oli syntymässä saatu ja koko elämän ajan perusolemukseltaan muuttumaton identiteetti. (2) Sosiologisen subjektin ajatus perustui edelleen yksilön sisäiseen ytimeen, mutta käsitys korostaa ympäröivien kulttuuristen maailmojen vaikutusta. Sosiologisen subjektin identiteetti syntyi minän ja vallitsevan yhteiskunnan dialogissa. (3) Postmoderni subjekti on tulosta jatkuvassa liikkeessä olevista subjekteista ja sosiaalisista maailmoista. Nopeiden muutosten ja rajattomien mahdollisuuksien pirstaloima identiteetti ei koskaan voi olla täysin eheä. Tällöin subjekti voi tilapäisesti identifioitua eli kiinnittyä mihin tahansa identiteettiin (Hall 1999: 20-23).

Vaikka Hallin teoria on laajasti tunnettu ja käytetty, on se varsin kankea ja yksinkertainen. Liisa Steinby on määritellyt subjektin toimijaksi. Tarkemmin ilmaistuna toimijaksi, joka tiedostaa oman toimijuutensa, sekä ihmiseksi, joka omaa tietyn identiteetin. Steinbyn (2011, 103-104) mielestä subjektikäsitteitä tulisi tutkia osana tiettyä historiallista viitekehystä. Steinby (2011, 103-150) hahmottaa subjektin problematiikan alkavan esimodernista aikakaudesta. Tämä kreikkalaisesta filosofiasta ponnistava ihmiskäsitys perustuu metafysiikkaan, ajatukseen asioiden yleisestä

luonteesta. Esimodernissa yksilöllä ei ollut millään muotoa tarvetta kritisoida yhteisöä. Tuolloin ei ollut eriäviä näkökulmia. Oli vain yleisesti hyväksytty yhteinen arvomaailma, josta ei poikettu. Esimodernia seurasi moderni subjekti, jonka historiallinen alku liitetään Rene Descartesiin. Modernille subjektille keskeistä oli tietäminen. Ihminen käsitettiin autonomisena oman järkensä käyttäjänä. Lisäksi modernille subjektille esitettiin individualismin sekä historiallisen ajattelun vaatimus. Järjenmukaisesti ajattelevan ihmisen nähtiin voivan muuttaa yhteiskuntia aina vain paremmiksi. Modernin subjektikäsitteen individualisuus tekee subjektin identiteetin määrittelystä entistä mutkikkaampaa. Esimodernin subjektin ”luonnollisena” ja myötäsyttyisenä saatu identiteetti muuttuu modernilla subjektilla itsereflektioa vaativaksi prosessiksi. Moderni subjekti voidaan edelleen jakaa romanttiseen ja realistiseen. Romanttinen käsitys subjektista on ensisijaisesti individuaalinen ja autonominen. Siirtyminen romantiikasta realismiin tarkoittaa ihmisen sosiaalisen konstituoinnin hyväksymistä. Tämä on Steinbyn mukaan osoitus siitä, että yhteiskunta on vaikuttanut subjektiin ja tämän identiteettiin jo ennen Hallin määrittämää sosiologista subjektaa:

Kun Stuart Hall esittää subjektin ennen sosiologiaa olleen ehyt, itseriittoinen ja yhtenäinen, tämä ei siis suinkaan päde siihen, miten moderni subjekti käsitettiin 1700-luvun lopulla tai 1800-luvulla – kirjallisuushistoriallisesti katsoen romantiikan tai realismin aikakaudella – kun oli kysymys konkreettisista inhimillisistä toimijoista ja heidän identiteeteistään (Steinby 2011, 119).

Esimodernia ja modernia subjektikäsitystä seuraa Steinbyn mukaan 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun jälkimoderni subjekti. Vuosituhannenvaihteen subjektille on luonteenomaista häilyväisyys. Nämä jälkimoderneiksi tai jälkistrukturalisiksi nimetyt subjektikäsitteet ovat negatiivissävytteisiä. Niille on keskeistä subjektin autonomian kyseenalaistaminen. Lisäksi niitä käsittelevät teoriat ovat pyrkinet tekemään sosiaaliseen konstituoitumiseen osallistuvista tekijöistä näkyviä. Nykypäivään saavuttaessa Steinby hahmottelee vielä jälkimodernia subjektaa seuraavaa reaalikapitalismin subjektiksi nimeämäänsä subjektikäsitystä. Steinby heittää ilmaan kysymyksen:

Kysyttäessä subjektiutta liberaalikapitalismin oloissa on kysyttävä paitsi sitä, miten ihminen toteuttaa kansalaisuuttaan, myös sitä, mitä työ merkitsee hänelle, mitä koulutus, mitä hän on itselleen, miten hän kohtaa toiset ihmiset (Steinby 2011, 144).

Edellä esitetyt kysymykset määrittävät subjektaa ja hänen identiteettiään. Tutkielmassani näen identiteetin yksilön keinona määrittää ja ymmärtää itseään. Steinbyn esittämät aspektit kansalaisuus,

työ, koulutus, itseymmärrys ja subjektin sosiaalinen luonne ovat avaimina identiteetin analysoimisen lukossa.

Olen edellä määritellyt yksilön identiteetin käsitettä sellaisena kuin tulen sitä tutkielmassani käyttämään. Näen tutkimusaineistoni yksilöt reaalikapitalismin ja jälkimodernin ajan subjekteina, joiden identiteetit ovat sosiaalisissa suhteissa sekä monien vaikuttimien altistamina rakentuneita. Yksilön henkilökohtaiseen identiteettiin viitatessani tulen tässä tutkielmassa puhumaan persoonallisesta identiteetistä. On kuitenkin riittämätöntä nähdä identiteetti ainoastaan yksilön persoonallisesta näkökulmasta käsin. Yksilön persoonallisen identiteetin lisäksi tulen tarkastelemaan teosten tarjoamaa kulttuurista identiteettiä. Jopi Nyman (2011, 219-220) esittää kulttuurisen identiteetin liittyvän kansallisten, etnisten, uskonnollisten ja alakulttuurien ryhmien itseymmärrykseen ja –arvostukseen. Nyman näkee kulttuurisen identiteetin arvoperustaiseksi ja muun muassa sellaisten käytänteiden kuin tapojen, symbolien, myyttisten hahmojen, taideteosten ja pukeutumisen avulla tuotetuksi. Kulttuurisen identiteetin tehtävänä on tiivistää ryhmään kuuluvuutta alleviivaamalla eroa ryhmään kuuluvien ja kuulumattomien välillä.

Tutkielmani kannalta keskeisintä kulttuurista identiteettiä on kansallisen identiteetin alue. Nymanin (2011, 227) mukaan kansallinen identiteetti on kaikista kulttuurisen identiteetin muodoista vahvin. Hyvin yksinkertaistettuna se on ajatus kulttuurin ja kansakunnan puhtaudesta ja alkuvoimaisuudesta. Kansakuntien ja niiden kulttuurien näkeminen kollektiivisena joukkona antaa kansalaisille mahdollisuuden tuntea yhteenkuuluvuutta. Paljon kansallista identiteettiä tutkinut Stuart Hall (1999, 45-56) näkee kansalaiset ihmisiksi, jotka ovat osallisia kansallisessa kulttuurissa representoituun kansakunnan ideaan. Hallille kansakunta on mitä suuremmissa määrin symbolinen yhteisö. Kansakunnan symbolinen luonne mahdollistaa ajatuksen kansallisesta identiteetistä. Kansallista yhteenkuuluvuutta tukee ihmisten halu elää tiettyä perinnettä ja tiettyjä kansallisesti sovittuja normeja vaalien. Hall ajattelee, että kansalliset kulttuurit ovat modernissa maailmassa keskeisiä kulttuuristen identiteettien lähteitä. Tällöin määriteltäessä itseään monet sanovat olevansa esimerkiksi suomalaisia, virolaisia tai intialaisia. Oikeastaan nämä kansalliset identiteetit ovat olemukseltaan metaforan kaltaisia eivät siis synnynnäisiä. Kansalliset identiteetit syntyvät vasta osana representaatiota. Mielikuvamme siitä, millaisia suomalaiset ”ovat”, syntyy sen perusteella, miten suomalaisuus on representoitu kulttuurissamme.

On huomattava, että tällainen kaikille kansalaisille yhteinen, kansallinen identiteetti on mielikuvituksen tuotetta, tuotettu. Nyman (2011, 228-229) kuvaa kansalliset identiteetit modernin ajan tuotteina, eräänlaisina kertomuksina, jotka on kudottu käyttäen hyödyksi valikoituja osia

mahtavasta muinaisesta menneisyydestä sekä toisaalta kollektiivisesta muistista. On syytä huomata, että kansallisen identiteetin illuusio on epätodellinen siinäkin suhteessa, että yksikään kansakunta ei ole homogeeninen. Jokainen kansakunta pitää sisällään erilaisia alueellisia kulttuureja, sukupoliryhmiä sekä alakulttuureja. Myös Hall (1999, 224-225) näkee yhtenäisen modernin kansakunnan identiteetin mahdottomana ajatuksena. Olipa kyseessä subjektin identiteetti tai kansallinen identiteetti käsitän ne muuttuvina ja alituudessa liikkeessä olevina sekä keskeneräisinä.

Identiteetin ohella stereotyyppi on kiinnostava käsite urheilun merkityksellistämisen näkökulmasta. Identiteetin käsitettä runsaasti problematisoinut Hall (1999, 122-124) on pyrkinyt määrittelemään myös stereotyyppiä. Hallin mukaan stereotyyppi on yksiulotteinen esitys jostakin tietystä ihmisryhmästä (esimerkiksi kansalaisuudesta) tai paikasta.

Stereotyyppi on yksipuolinen kuvaus, joka syntyy, kun mutkikkaat erot pelkistetään yksinkertaiseksi ”pahvinukeksi”. Kohteen erilaiset piirteet sulautetaan yhteen ja tiivistetään yhdeksi kuvaksi. Tämä liioiteltu yksinkertaisuus kytketään sitten tiettyyn ihmisryhmään tai paikkaan. Sen piirteistä tulee niitä merkkejä, sitä ”todistusaineistoa”, josta puheena oleva kohde tunnetaan (Hall 1999, 122-123).

Stereotyyppi on aina tulosta esittämänsä kohteensa muuntelusta. Muuntelu on luonteeltaan yksinkertaistavaa ja erilaisia piirteitä yhteen liittävä. Alkuperäisestä hahmosta muunnettu stereotyyppi pyrkii määrittämään kohteen olemista ja olemusta. Stereotyyppi on määrittelemäänsä hahmoa selkeärajaisempi ja tällöin helpommin kategorioitavissa. Stereotyyppittelyssä on kyse valinnoista; joitain piirteitä korostetaan ja joitain jätetään vähemmälle huomiolle.

2.3. Lajiteoria ja satiiri

Tutkimusaineistoni Miika Nousiaisen *Maaninkavaara* ja Tuomas Kyrön *700 grammaa* ovat tekstejä. Pystyäkseeni täsmällisemmin puhumaan näistä yksittäisistä teksteistä ne pitää luokitella jollain tavalla (Shore & Mäntynen 2006, 9). Lajinäkökulmasta katsottuna kirjallisuuden lajit näyttävät historiallisesti muuttuvina kirjallisen kommunikaation, merkityksen tuottamisen ja tulkittamisen välineinä (Isomaa 2009, 11). Kirjallisuuden jaottelun traditio aiheen ja esittämistapojen mukaan juontaa juurensa aina Aristoteleen klassikkoteokseen *Runousoppi*, jossa

kirjallisuuden lajit jaettiin tragediaan, komediaan ja epiikkaan. 1700-luvun lopulta lähtien lajiteoria on muuttanut muotoaan ja ollut kriittisen tarkastelun alaisena. Ensin romantiikan aikana julistettiin luovan kirjailijaneron yksilöllisyyttä, kun taas 1900-luvulla uuskritiikin kannattajat liputtivat teosten yksilöllisen lähiluennan puolesta vastustaen rutiininomaisen luokittelun ajatusta. (Lyytikäinen 2005, 8.) Vallitsevan lajiteorian perusajatukset ovat Alastair Fowlerin käsialaa. Teoksessaan *Kinds of Literature* (1982) Fowler antaa kattavan määritelmän kirjallisuuden lajeista ja niiden alkuperästä. (Isomaa 2009, 11.)

Fowler näkee lajit identifioivina ja kommunikoivina. Koska alati muuttuvana laji on mahdotonta määrittää pysyvän lajiolemuksen mukaan, ehdottaa Fowler määrittelyä perheyhtäläisyyksien perusteella. (Fowler 1982, 40-42.) Fowler käyttää perheyhtäläisyyden yhteydessä lajirepertoarin käsitettä. Yksittäisen teoksen ominainen tapa käyttää lajirepertoaria mahdollistaa huomiot lajin ilmenemistapojen eli alalajin, tyyllilajin ja historiallisen lajin saralla (Fowler 1982, 127-128).

Fowler tähdentää lajiantalyysin merkitystä teosten tulkinnan näkökulmasta. Tämän tutkielman tulkintaan perustuvan lukutavan takia on syytä kiinnittää huomiota tutkimusaineiston teoksiin myös lajista ja tyyllilajista käsin. Niin *Maaninkavaara* kuin *700 grammaakin* on määritelty romaaneiksi jo takakansiteksteissään. Tutkielmani päämielenkiinnon ollessa urheilulle annetuissa merkityksissä, en koe tarpeelliseksi ryhtyä problematisoimaan *Maaninkavaaran* tai *700 grammaa* määrittelyä romaaniksi. Sinänsä romaanissa lajina riittäisi analysoitavaa yllin kyllin sen ollessa yksi lajitutkimuksen murheenkryyneistä (Isomaa 2009, 19). Tyydynkin tässä kohtaa määritelmään, jossa romaani nähdään laajana proosamuotoisena kertovana fiktiona (Lyytikäinen 1992, 101) ja *Maaninkavaaran* ja *700 grammaa* tähän lajiin kuuluviksi. Romaanin alalajeja on Saija Isomaan (2009, 23) mukaan perinteisesti totuttu nimeämään teoksen aiheen perusteella. Tällä perusteella uskallan nimitellä urheilun tematiikalla ratsastavia tutkimusaineistoni teoksia urheiluromaaneiksi.

Tutkielmani kannalta tärkein anti Fowlerin (1982, 127-128) lajiteoriassa on lajiperheen jakautuminen kolmeen lajin olemisen tapaan; 1) historiallinen laji, 2) alalaji ja 3) tyyllilaji. Urheilun merkityksellistämisen näkökulmasta olen kiinnostunut erityisesti tutkimusaineistoni tyyllilajista. Erkki Sevänen korostaa tyylliseikkojen huomioinnin tärkeyttä merkityksiä tutkittaessa:

Ilmaisukeinojen huomioonottaminen on välttämätön erityisesti tarkasteltaessa modernistisia tekstejä ja nykykirjallisuutta, joissa turvaudutaan usein monien erilaisten kertojien käyttöön ja jotka ovat kerronnallisesti kompleksisia. (Sevänen 2011, 287-288.)

Ei ole riittävää ottaa pelkästään selvää siitä, mille merkityksiä annetaan (tämän tutkielman mielenkiinto urheilussa), vaan aion tarkastella myös sitä, miten merkityksiä annetaan. Fowlerilla (1982, 127-128) tyyllilaji saa muotonsa lajirepertoarin sisällöllisistä piirteistä.

Tutkimusaineistoni teokset *Maaninkavaara* ja *700 grammaa* ovat humoristisia. Ne käyttävät tyylikeinoinaan satiiria. Fowlerin lajiteoriaan nojaten väitän, että *Maaninkavaara* ja *700 grammaa* eivät ole tyylliltään satiiria sattuman vuoksi, vaan valitulla tyyllilajilla on oma tehtävänsä teosten välittämien merkitysten kannalta.

Väittäessäni tutkimusaineistoani satiiriseksi on paikallaan määritellä satiiri sellaisena kuin sen tässä tutkielmassa käsitän. Sari Kivistön (2007, 9) mukaan perinteisesti satiiri on ollut keino hyökätä ihmisten paheellisuutta ja heikkouksia sekä yhteiskunnan epäkohtia vastaan. Satiiri suhtautuu aggressiivisesti ja pilkallisesti kritiikin kohteeseensa lähestymällä sitä huumorin ja koomisen kautta. Kivistön (2007, 9) mukaan satiiri voi tyyllilajina esiintyä sulautuneena mihin tahansa muuhun kirjallisuuden lajiin. Satiiri kuitenkin muokkaa jollain oleellisella tavalla alkuperäisen lajin luonnetta. Vaikka satiiri eroaa luonteeltaan alkuperäisestä lajista, ulkoinen muoto säilyy usein isäntälajille tyypillisenä. Näin ollen yleensä satiiri ei ole tunnistettavissa ulkoisten muotoseikkojen avulla. Joitain satiirille tyypillisiä ominaisuuksia Kivistö kuitenkin listaa: ”Satiirit tosin suosivat episodimaista rakennetta, poikkeamia, nopeita näkökulman vaihdoksia, äkillistä lopetusta ja kaikenlaista runsautta.” (Kivistö 2007, 9.) Satiiriseksi teoksen tekee kriittinen ja pilkallinen asennoituminen. Kaikki kritiikki ja pilkka ei kuitenkaan ole satiiria, vaan satiirin luonteeseen kuuluu erottamattomasti naurettavuus. Naurettavuuden aspektista huolimatta Kivistö tekee satiirin ja huumorin välille eron:

Satiiri eroaa esimerkiksi huumorista siinä, että huumori ymmärretään yleensä hyväntuuliseksi ja kujeelliseksi leikinlaskuksi, jossa naurettaviin elämänilmiöihin suhtaudutaan myötätuntoisesti. Satiireissa tällainen hyväntahtoisuus on harvinaisempaa. Kohteen naurettavuus osoitetaan mustimmissa satiireissa ilman myötälämisen signaaleja. (Kivistö 2007, 9.)

Eron teosta huolimatta satiiri lasketaan komiikan tyylikeinoksi. Muusta huumorista ja komiikasta satiirin erottaa ennen muuta tyyliin kuuluva laskelmoisuus ja eräänlainen suunnitelmallisuus. Satiirissa merkittävää onkin juuri sanoma ja kohde, jota kritisoidaan. Kivistön (2007, 9-10) mukaan satiirissa kritiikin kohteen ollessa merkittävässä asemassa näyttelee kohteen määrittelemisen keskeistä roolia lukijan tulkintaprosessissa. Satiiri vaatii lukijaltaan kyvykkyyttä tunnistaa ja tulkita teksti juuri satiiriksi tyyllilajiltaan. Sanoman välittämisen kannalta tyyllilajin tunnistaminen on

ehdottoman välttämätöntä. Tulkinnan kohteena oleva satiirin kohde voi Kivistön mukaan olla monella eri abstraktiotasolla:

Kohteesta voidaan puhua monilla eri abstraktiotasoilla. Se voi olla yleisinhimillinen, ajaton heikkous tai pahe (esimerkiksi vallanhalu, ahneus, tekopyhyys) tai historiallinen henkilö tai ryhmittymä (esimerkiksi vallanpitäjä, poliittinen liike, uskonnollinen ryhmä). Nämä tulkinnat eivät sulje toisiaan pois; kohteita voi olla monia. (Kivistö 2007, 10.)

Yleisinhimillisten ominaisuuksien ohessa satiiri käyttää yksittäisiä henkilöitä kritiikin välittäjinä. Erityisesti keskustelut normaaliuden ja epänormaaliuden rajapinnalla ovat satiirille tyypillisiä. Usein kritisoitava piirre tai ilmiö istutetaan satiirissa jollekin teoksen henkilöistä. (Kivistö 2007, 13).

Ihmisyyden pohtimiseen kuuluu satiireissa myös normaaliuden ja hulluuden rajan hämärtäminen, sekä näiden luokittelujen kyseenalaistaminen ja mielivaltaisuuden osoittaminen. (Kivistö 2007, 13.)

Tutkimusaineistoni limittyy tässä kohden tiiviisti Kivistön esittämiin satiirin piirteisiin. Niin *Maaninkavaarassa* kuin *700 grammassa* pohditaan sitä, mikä on normaalia. Erityisesti sitä, millainen suhtautuminen ja panostaminen urheiluun on normaalia ja yleisesti hyväksyttävää ja mikä menee jo ”överiksi”. Tulkittessani tutkimusaineiston henkilögalleriaa pyrin löytämään satiirisia hahmoja ja näin paikantamaan satiirin kohteita. Tunnistettuani satiirin henkilöitymät ja toiminnat on mahdollista tulkita kritiikin kohteet. Mielenkiintoni tässä tutkielmassa on siinä, mitkä ilmiöt asetetaan kritiikin valokeilaan ja kuinka tämä kritiikki satiiria käyttäen osoitetaan.

2.4. Merkitys

Pro gradu –tutkielmani keskeisenä tavoitteena on selvittää, millaisia merkityksiä urheilulle annetaan tutkimissani romaaneissa. Ennen kuin ryhdyn tutkimaan merkityksiä ja niiden muodostumista on

tarpeellista määrittää, millä tavalla käsitän merkityksen. Mikko Lehtonen korostaa määrittelyn tärkeyttä tutkittaessa merkityksiä:

Maailman merkitykset eivät suostu ryhmittymään tutkijansa eteen seesteiseen maailmankuvaan. Pikemminkin tutkijan on kasattava kuvaa niistä pala palalta. Kuvasta puolestaan tulee pitkälle niiden ajatuksellisten ja käsitteellisten kehysten näköinen, joiden avulla se on tuotettu. Tässä mielessä maailman merkitysten tutkiminen on itsekin merkitysten tuottamista (Lehtonen 1996, 9).

Lehtosen (1996, 14-16) mukaan merkitykset ovat keskiössä ihmisten päivittäisessä elämässä. Erilaiset rutiinit, rituaalit ja perinteet ovat osa päivittäistä arkeamme ohjaten toimintaamme. Monet toimintaamme arjessa ohjaavista merkityksistä ovat meille niin itsestään selviä, että emme edes tiedosta niiden vaikuttavuutta toimintaamme. Merkitykset ovat kivijalka inhimillisen elämän rakennuksessa. Karkeasti yleistäen voidaan todeta merkitysten tuottamisen ja niiden ymmärtämisen olevan osa ihmisyyttä.

Tässä pro gradu –tutkielmassa mielenkiintoni on suuntautunut kirjallisten tekstien maailmaan. Seväsen (2011, 247) mukaan semiotiikka käsittää nämä kielellisistä ja ei-kielellisten palasista muovatuiksi palapeleiksi. Kielellisiä merkkejä ovat muun muassa kirjainmerkit, sanat ja lauseet. Ei-kielelliset taas ovat useimmiten kielellisin keinoin esitettyjä, mutta itsessään kieleen kuulumattomia merkkejä, esimerkiksi teksteissä kuvatut objektit ja asiantilat, juoni sekä toiminta. Lukija tarvitsee tekstejä tulkitessaan tietoja niin kielellisistä kuin ei-kielellisistäkin merkeistä. Lisäksi lukijalla on oltava käsitys merkkien ulkopuolisesta maailmasta. Nykyisten semioottisten teorioiden valossa tekstit merkityksellistävät maailmaa myös uusilla, ennen käyttämättömillä tavoilla (mts. 248).

Yksinkertaisimmillaan merkki voidaan jakaa saussurelaisittain kahtia: merkitsijään ja merkitykseen. Tällöin merkitsijä on materiaallinen ja kirjallisten tekstien kohdalla kirjainmerkeistä muodostunut. Merkitys taas on merkitsijän ilmaisema idea. Harri Veivo ja Tomi Huttunen (1999, 26) toteavat teoksessaan *Semiotiikka. Merkeistä mieleen ja kulttuuriin*, että edellä mainittu jako on riittämätön merkkejä ja merkityksiä tutkittaessa. Veivon ja Huttusen mukaan huomio pitäisi kiinnittyä myös merkin viittaussuhteeseen sekä merkin tulkitsijaan.

Vaikka merkitykset ja niiden rooli maailman järjestyksen jäsentäjänä ovat keskeisiä inhimillisen elämän osia, ovat Seväsen (2011, 250-251) mukaan kirjallisuudentutkijat jättäneet tekstien maailmaa merkityksellistävän luonteen varsin vähälle huomiolla aina 1900-luvulle asti. Vasta viime vuosikymmenten aikana kirjallisuudentutkijoiden kiinnostus on suuntautunut tiiviimmin merkityksellistämisen problematiikan suuntaan.

Molemmassa tutkimusaineistoni teoksissa pohditaan eksistentiaalisia kysymyksiä. Kysymyksiä: Kuka minä olen? Mitä minun pitäisi tehdä? Millainen maailma on? Näihin kysymyksiin liittyy ohittamattomasti maailman merkityksellistämisen problematiikka. Seväsen (2011, 263) mukaan kirjallisuuden merkityksellistämisen diskurssin keskeisiksi teemoiksi ovat nousseet eksistentiaaliset, elämän merkitystä koskevat kysymykset. Tutkittaessa kirjallisuutta Sevänen (mts. 257-258) korostaa eri maailman merkityksellistämisen ulottuvuuksien erottamisen tärkeyttä. Ulottuvuuksia hahmotettaessa voidaan myös puhua merkitysten ominaisuuksista. Sevänen (mts. 260) jakaa merkitysten ominaisuudet Friedrich H. Tenbruckin ajatuksia mukaillen viiteen kategoriaan: (a) kognitiiviset, (b) emotiiviset, (c) käytännölliset, (d) eksistentiaaliset ja (e) muut arvoluonteiset merkitykset. (a) Kognitiiviset merkitykset ovat subjektin tiedollisesti antamia merkityksiä. Esimerkiksi työn kognitiivinen merkitys voi koostua siitä, miten subjekti hahmottaa sen avulla maailmaa ja asemaansa siinä. (b) Emotionaaliset merkitykset taas ovat tunteisiin ja asenteisiin liittyviä merkityksiä. Jos työntekijä kokee saavansa onnistumisentunteita työstään, ovat nämä tunteet työn emotionaalisia merkityksiä. (c) Käytännölliset merkitykset ovat luonteeltaan välineellisiä tai sosiaalisia, esimerkiksi työstä saatava rahallinen korvaus, palkka, olisi työn taloudellinen käytännöllinen merkitys. Vuorovaikutus työtovereiden kanssa taas on työn sosiaalinen käytännöllinen merkitys. (d) Eksistentiaaliset merkitykset liittyvät ihmisten tapaan hahmottaa omaa elämäänsä. Eksistentiaaliset merkitykset limittyvät tiiviistä kysymyksiin identiteetistä, minäkäsityksestä ja olemassaolosta. (e) Muut arvoluonteiset merkitykset ovat hyvin lähellä eksistentiaalisia merkityksiä. Ne liittyvät arvoihin, mutta eivät ole suoraan olemassaoloa käsitteleviä. Tästä esimerkkinä Sevänen kuvaa pankkitoimihenkilön työlleen antamia muita arvomerkityksiä:

Pankkitoimihenkilö saattaa pitää alallaan lisääntyntä kiirettä, kasvanutta epävarmuutta ja jatkuvia organisaatiomuutoksia osoituksina siitä, että työelämästä puuttuu oikeudenmukaisuus tai että työelämä on muuttunut epämielekkääksi. Tällaisissa epämielekkyyden kokemuksissa ei ole kyse työn eksistentiaalisen merkityksen arvioimisesta vaan niissä pankkitoimihenkilö punnitsee tarpeidensa ja arvojensa näkökulmasta työelämän rationaalisuutta (Sevänen 2011, 261).

Tarkoitukseni on luokitella *Maaninkavaara* ja *700 grammaa* teoksissa urheilulle annettuja merkityksiä edellä esitettyä jaottelun hyödyntäen.

2.6. Representaatio

Koska aineistonani toimivat romaanit ovat kulttuurintuotteita, ne eivät voi välittää todellisten ihmisten ajattelutapoja sellaisenaan. Sen sijaan ne kantavat mukanaan representaatioita. Vaikka teosten henkilöitä ei voi nähdä reaali maailman jäseninä, ovat he toimijoita teostensa yhteiskunnissa. Teosten yhteiskuntia on mahdollista lähestyä representaatioina suomalaisesta nyky-yhteiskunnasta. Sidos todellisen maailman ihmisten ja romaanien ihmisten välillä ilmenee muun muassa niissä keskusteluissa, joita edellä mainitut käyvät. Keskustelut niin todellisessa kuin kirjallisessakin maailmassa käydään pitkälti samoista teemoista.

Sosiologia ja kaunokirjallisuus ovat Suomessa jo kauan kilpailleet siitä, kummissa tehdään suomalaisesta yhteiskunnasta ja laajemmin suomalaisesta todellisuudesta tarkempia ja oivaltavampia analyysejä. Näyttää siltä, että kilpailu jatkuu edelleen ja samantapaisia asioita otetaan lähemmän tarkastelun kohteeksi.” (Jokinen 2011, 70.)

Representaatio on yleisesti käytetty käsite, ei pelkästään kirjallisuudentutkimuksen vaan myös muiden tieteenalojen piirissä. Taajan käytön vuoksi representaation käsitteen merkitykset ovat moninaiset. Sanakirjamerkityksessään ja todella karkeasti yleistettynä representaatio voidaan määrittää edustamiseksi tai esittämiseksi. ”Merkki edustaa jotain sellaista, mitä se ei itse ole; se ei esitä itsensä ulkopuolella olevia kohteita sellaisenaan, vaan kohteet representoidaan kielellä.” (Hosiaisuus 2003, 776.) Mikko Lehtonen (1996, 45) jakaa representoimisen kahteen haaraan: (1) fyysiseen edustamiseen. Tässä kohtaa Lehtonen käyttää esimerkkinä Suomen eduskuntaa, jonka hän katsoo olevan representaatio Suomen kansasta. (2) Lisäksi representaatio voi olla symbolista ”jonkin esittämistä jonkinlaiseksi”. Aion tukeutua tutkielmassani representaation käsitteeseen, sillä representaatio ja merkitysten antaminen liittyvät kiinteästi toisiinsa. Representaatio on mainio työväline tutkiessani urheilulle annettuja merkityksiä. Lehtonen kuvaa representaatiota kielenkäytöksi, johon liittyy aina merkityksellistämistä ja tulkintaa.

Representaationa kieli on aina osa inhimillistä toimintaa. Kieli tuotetaan ja ymmärretään osana merkitysten muodostamisen käytäntöjä. (Lehtonen 1996, 45.)

Alun alkujaan representaation käsite pohjautuu latinankieliseen sanaan *repraesentatio*. *Repraesentatio* tarkoittaa mielessä kuvailua tai jonkin toteuttamista välittömästi (Knuuttila & Lehtinen 2010, 10). Representaatiosta voidaan käydä keskustelua eri tavoin vaihtuvan kontekstin mukaan: politiikassa puhutaan edustamisesta, taiteessa kuvaamisesta, kielessä esittämisestä, mutta myös visuaalisesta havainnollistamisesta tai ilmentämisestä (Knuuttila & Lehtinen 2010, 20). Tutkielmani kannalta representaation peruserkitys, esittäminen, on vajavainen. Käsite tarvitsee tarkempaa määrittelyä.

Kieli, jota kulttuurintuotteet (tässä tutkielmassa romaanit) ovat, välittävät representaatioita. Representaatiot ovat areenoja, jotka antavat pelitilaa keskusteluille asioiden merkityksistä. Käsittämällä representaatiot merkityksellistämisen keskustelualueena liitän representaation käsitteen tutkimuskysymykseeni urheilulle annetuista merkityksistä. Lukutapaani määrittelemäni tulkinta kohtaa representaation käsitteen muun muassa semioottisen kirjallisuudentutkimuksen teorioissa. Charles S. Peircen pragmaattinen semiotiikka alleviivaa tulkinnan ulottuvuutta. Tulkinta on viestikapulan välittäjä tekstin ja lukijan kokemusten välillä sekä hahmottelee tekstin keinot esittää maailmaa. Merkki synnyttää tulkinnan, joka vasta näyttää merkin ja tulkittavan välillä olevan vaikutuksen. Peircen mukaan lukijan tekemät tulkinnat tekevät tekstistä kokonaisen. Tästä näkökulmasta tulkinta näyttelee keskeistä roolia representaatioita muodostettaessa. (Veivo 2010, 142-144.)

Representaatioon liittyy kiinteästi ideologian tematiikka. Ideologiasta on puhuttu muun muassa vääränä tietoisuutena, eräänlaisena uskomusjärjestelmänä kuin tietyn merkityksen tuottamisen tapana. Tässä kohtaa käsitän ideologian eräänlaisena tekstin ensisijaisena representaatiomallina, luonnollisena ja kyseenalaistamattomana representaationa (Ideologian käsitteestä Hall, 1997; Lehtonen, 1996). Tutkielmani kannalta ei ole mielekästä pohtia representaatioiden totuusarvoa. Mielenkiintoni on siinä, millaisia representaatioita urheilulle tutkimusaineistoni teoksissa annetaan. Toisin sanoen minua ei kiinnosta, kuinka tarkasti reaali maailman todellisuutta urheilulle annetut representaatiot vastaavat. Kysymys todellisen maailman ja sitä esittävien representaatioiden vastaavuudesta on aiheuttanut kriittistä keskustelua kirjallisuudentutkimuksen piirissä. Erityisesti jälkistrukturalistit ja dekonstruktionistit ovat kyseenalaistaneet representaatioiden kykyä esittää todellisuutta (Knuuttila & Lehtinen 2010, 8).

Mikko Lehtosen (1996, 46) mukaan asioiden merkityksellistäminen on käytännössä mahdollista tehdä loputtomalla määrällä erilaisia variaatioita. Loputon representaatioiden kirjo on tulosta

käytössä olevista esittämisen muodoista ja tavoista. Tämän takia representaatioita tulkittaessa on kiinnitettävä huomiota ei ainoastaan siihen, mitä sanotaan, vaan myös siihen, miten sanotaan. Aionkin tutkielmassani kiinnittää huomiota siihen, millaisena urheilu representoidaan, mutta nähdä myös millaisessa sävyssä representaatiot urheilun esittävät.

2.7. Urheilukulttuuri

Kontekstuaalinen lukutapani mahdollistaa dialogin reaaliaikaa käsittelevän urheilu- ja liikuntakulttuuria käsittelevän tutkimuksen kanssa. Tutkimusaineistoni puhuu samaa kieltä ja käsittelee samoja ongelmia kuin suomalainen urheilua käsittelevä tutkimus: Mikä on urheilun asema nyky-yhteiskunnassa? Mitä urheilu voi tarjota yksilölle, entä mikä on urheilun kansallinen merkitys? Vaikka tutkielmani on kirjallisuudentutkimusta, on hyödyllistä lähestyä aihetta myös monitieteellisestä näkökulmasta ja huomioida viime vuosina tehtyä suomalaista urheilukulttuurintutkimusta.

Suomalaisia on totuttu pitämään poikkeuksellisena urheilukansana. Yhä uudelleen ja uudelleen on toisteltu lentävää lausetta: *Suomi on juostu maailmankartalle*. Urheilua onkin pidetty Suomessa erottamattomana osasena kansallisen identiteetin rakennusprojektissa. (Kokkonen 2008, 11.) On syytä kiinnittää huomiota käyttämäni aikamuotoon: *on toisteltu, on pidetty*. Menneisyyteen viittaaminen on tietoinen valinta. Suomalainen urheilukulttuuri on ollut maailmanlaajuinen ihmettelyn aihe, mutta asema urheilun suurvaltana voidaan katsoa päättyneen jo ennen sotia tai viimeistään vuonna 1952 Helsingin olympiakisojen jälkeen. (Virtapohja 1998, 13.) Suomalaisen huippu-urheilun menestyksen hiipuminen ei suoraan tarkoita huippu-urheilun kansallisen merkittävyyden hiipumista. Vuonna 2010 valmistuneen kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan 77 prosenttia suomalaisista pitää kansainvälistä urheilumenestystä vähintäänkin melko tärkeänä.

Televisiolähetykset urheilun suurkilpailusta kokoavat edelleen laajoja yleisöjä seuraamaan tapahtumaa samanaikaisesti. Vuoden 2011 kymmenestä katsotuimmasta ohjelmasta kolme oli urheilulähetyskiä. Suomen ja Ruotsin välinen jääkiekon MM-loppuottelu saavutti yli kaksi miljoonaa katsojaa. Urheiluun kiinteästi kytkeytyvän nationalismin näkökulmasta oleellista on, että lähetykset suurkilpailuista kertovat kansainvälisestä tapahtumasta kansallisesti tulkittuna. Urheilun merkitys kansallisena, yleisenä keskustelunaiheena voi kuitenkin vähentyä, kun nuoremmat sukupolvet eivät välttämättä koe urheilusankaruutta yhtä merkittävänä kuin vanhempansa ja isovanhempansa. Yhteisten suurten kokemusten aika ei kuitenkaan ole ohi, mistä oli osoituksena 2011 jääkiekon MM-kullan innoittama juhlinta. (Kokkonen 2013, 221.)

Voidaankin jopa ajatella, että kansainvälistymisen myötä huippu-urheilun kansallinen merkitys saattaa korostua. Kansallisten erojen ja rajojen kaventuessa huippu-urheilulla on erityinen asema kansakuntien identiteettien ilmentymänä. (Kokkonen 2013, 221.)

Katsottaessa hieman historiaan on nähtävissä selkeitä suomalaisen urheilukulttuurin muutoksia, jotka ajoittuvat viimeisille viidellekymmenelle vuodelle. 1960-luvulle tultaessa suomalaisten vapaa-ajan viettoon tuli muitakin mahdollisia käyttötapoja kuin urheilu. Suomalaisen urheilun kulta-aikana urheilu nähtiin jalona kilvoitteluna, jonka ihanteena oli amatööriys. Viimeistään 1970-luvulta eteenpäin suomalainen urheilukulttuuri on kokenut dramaattisia muutoksia. Ensinnäkin huippu-urheilu on muuttunut amatööriydestä ammattuurheiluun, jonka tehtävä ei ole enää vain puhdas kilvoittelu. Nykyajan huippu-urheilu on mitä suuremmassa määrin elämyksiä tarjoavaa viihdettä. Urheilukulttuurin merkittävänä muutoksena voidaan pitää naisten astumista areenoille. Ennen miehisestä urheilusta on tullut entistä enemmän myös naisten toimialaa. Lisäksi perinteiset lajit kuten; hiihto, yleisurheilu, paini ovat saaneet rinnalleen satojen uusien urheilulajien kirjon. (Kokkonen 2013, 11-17; Virtapohja 1998, 13.)

2010-luvun urheilukulttuuria leimaa täydellinen harrasteliikunnan ja huippu-urheilun eriytyminen. 1970-luvulta alkanut huippu-urheilun ammattimaistumisen eriytyminen harrastemuotoisesta urheilusta on todellisuutta etenkin joukkuelajeissa. Vielä 1970-luvun Suomessa kansallisessa pääsarjassa pelaavan joukkueen jäsen saattoi käydä ”normaalissa” päivätyössä urheilu-uran lisäksi ja samaan aikaan olla oman joukkueensa urheilusankari. 2010-luvulla suuri osa pääsarjatason pelaajista on ainakin osittain ammattilaisia. Lisäksi nykyään huippu-urheilijoilta vaaditaan entistä enemmän valmiuksia toimia julkisuudessa. (Kokkonen 2013, 247-251.) Nykyajan urheilu on ennen muuta mediaurheilua. 1990-luvulta lähtien urheilujulkisuutta ovat muovanneet globalisaatio, digitalisoituminen ja kaupallistuminen.

Globalisoituminen on muuttanut myös urheilun maailmanlaajuiseksi. Digitalisoituminen on mahdollistanut urheiluohjelmien tehokkaan jakelun maksutelevision kautta. Urheilun kaupallistuminen on sidoksissa sekä globaalienmarkkinoiden kasvuun että julkisuuden laajentumiseen. (Kokkonen 2013, 228).

Urheilu on naimisissa yhä tiiviimmin erilaisten medioiden sekä rahoittajien kanssa. Urheilijoiden kannalta medianäkyvyys on elintärkeää, sillä se on lähes suoraan verrannollinen sponsoreiden

kiinnostukseen. Mediajulkisuus asettaa urheilijoille mahdollisuuksien lisäksi myös koko joukon haasteita. Erityisesti television ja sosiaalisen median julkisuus on tempoltaan nopeaa. Urheilijoiden edellytetään antavan sponsoreita ja lajiliittoja tyydyttäviä lausuntoja eri medioille niin heti kilpailusuorituksen jälkeen, harjoituskaudella kuin itsenäisyyspäivän vastaanotollakin. (Kokkonen 2013, 228-232.)

Julkisuus, media ja rahoittajat tuovat huippu-urheilun piiriin yhä suurempia rahoja. Menestyminen tarkoittaa usein kunnian ja maineen lisäksi huomattavaa taloudellista vaurautta. Urheilun ja urheilijoiden ajattelu bisneksenä esineellistää ja välineellistää huippu-urheilijoita. Oli menestymisenpaine lähtöisin kunnian tai taloudellisen hyvän saavuttamisesta, ajaa se äärimmilleen vietyä huippu-urheilua yhä kauemmaksi sen historiallisista jaloista ihanteista: kunniallisesta kamppailusta ja veljellisestä kilvoittelusta. Menestyminen kansainvälisellä huipputasolla saattaa olla saavuttamattomissa puhtaalla lahjakkuudella ja kovalla työllä. Yhä useammin urheilumaailma kamppaileekin dopingin kanssa. Puhuttaessa huippu-urheilusta on mahdotonta ohittaa dopingin tematiikka. Toiset pitävät täysin puhdasta huippu-urheilua mahdottomana yhtälönä. Toiset taas tuomiset täysin jopa kroonisista sairauksista kärsivien urheilijoiden erivapaudet lääkelaimeiden suhteen (esimerkiksi astman hoito). Mielipiteet dopingista vaihtelevat niin urheilijoiden, urheilupäättäjien, sponsoreiden kuin urheilufaniienkin piirissä. Samaan aikaan, kun kansainväliset antidopingtoimijat pyrkivät taistelemaan dopingvapaan urheilun puolesta, yhä useammat penkkiurheilijat ovat kyllästyneet dopingkeskusteluihin ja haluaisivat mieluummin todistaa huippusuorituksia ja omien menestystä ja olla vaivaamatta päätään sillä, millä keinoin saavutukset on hankittu. Puhtaasta urheilusta ja dopingista puhuttaessa on syytä muistaa, että huippu-urheilu ei ole ”luonnostaan” moraaliltaan puhtoa. *Fair play* on sievä ajatusmalli, mutta käytännössä varsin huteralle pohjalle rakennettu. (Perko 2000, 29-32.) Periaatteessa huippu-urheilun maailma on hyvin ristiriitainen: samaan aikaan pyritään saavuttamaan ihmisen fyysisen ja psyykkisen suorituskyvyn rajat, samalla kuitenkin keinojen puhtauden ollessa perinteisenä ihanteena (mts. 429).

Kansainvälisen huippu-urheilun asevarustelu, jonka kiihtyvässä noidankehässä haetaan yhä uusia keinoja lyödä vastustaja. Ja kun arvioidaan keinojen puhtautta, on hyvä muistaa, ettei sotaakaan käydä toinen käsi selän takana. (Perko 2000, 42.)

Oikeastaan doping on hyvin looginen virstanpylväs kohti huippu-urheilun tärkeintä tavoitetta: menestystä. Ennen kuin doping tuli keskeiseksi ongelmaksi urheilukulttuurin piirissä, ongelmana oli pitkö ammattilaisurheilu sallia. 2010-luvun ihmisen on vaikea käsittää aikaa, jolloin jopa

säännöllisen harjoittelun ja valmentautumisen katsottiin olevan dopingin veroista urheilua sairastuttavaa ruttoa. Edellä esitetty ajatus perustui näkemykseen, jossa urheilullinen paremmuus haluttuun selvittää samoista lähtökohdista ja urheilijoita haluttiin ennen muuta vertailla heidän synnynnäisen lahjakkuutensa perusteella. (Mts. 33.) Vaikka viime vuosina dopingiin on suhtauduttu kenties hieman aiempaa vapaamielisemmin, on toisaalta hyvin tärkeää valaa yleisöön uskoa urheilun traditionaalisesta perusihanteesta: terveestä, moraalisesti puhtaasta, taiturimaisesta ja huippukuntoisesta sankariurheilijasta (mts. 49). Dopingia tutkineen Touko Perkon (2000, 31) mukaan doping ei yksistään ole nykyisen huippu-urheilun mätäpaise. Kiihkeä keskustelu dopingongelman ratkaisemiseksi siirtää huomion pois monista muista urheilun lieveilmiöistä, esimerkiksi ”sopupelit, huippu-urheilun harvainvalta ja puuttuva tasapuolisuus, urheilijan välineellistäminen ja esineellistäminen, kasvava kaupallisuus, alkoholin ja tupakan mainonta, nationalismi ja väkivalta” ovat urheilumaailman vaiettua todellisuutta.

Tänä päivänä Suomalaiseen huippu-urheilijaan kohdistetaan paineita monelta taholta. Menestystä vaaditaan lajeissa, joissa menestymismahdollisuudet ovat olemattomat; ainoastaan perinteet velvoittavat. Vuosisadan alun suomalainen kultalaji yleisurheilu on nykyään maailmanlaajuisesti yksi harrastetuimmista lajeista ja näin ollen menestymismahdollisuudet ovat hyvin rajalliset. Samaan aikaan mahdollisten urheilulajien määrän räjähdysmäinen kasvu asettaa liikuntapaikkojen rakentajat ja urheilupalvelujen järjestäjät haastavan valintatilanteen eteen: jokaisella paikkakunnalla ei yksinkertaisesti ole resursseja tarjota harjoitusolosuhteita niin golfiin, joukkuevoimisteluun, rugbyyn, ratsastukseen kuin satoihin muihin mahdollisiin urheilulajeihin. (Kokkonen 2013, 228-251.)

3. URHEILU MAAILMAN MERKITYKSELLISTÄJÄNÄ

Merkitykset ovat erottamaton osa ihmisten jokapäiväistä elämää. Monet arjen toimintaa ohjaavista merkityksistä ovat itsestäänselvyyksiä. Vaikka useat merkitykset vaikuttavat liki tiedostamattomalla tasolla, ovat ne perustana inhimilliselle elämälle. Merkityksellistämistä ja merkitysten lukemista voidaan pitää osana ihmisyyttä ja ihmisten maailmaa. (Lehtonen 1996, 14-16.) Yksi perustavimmista merkityksellistämisen tehtävistä on jäsentää ja järjestää maailmaa. Maailmalle merkityksiä annettaessa törmätään myös eksistentiaaliin kysymyksiin, sellaisiin kuin millaista on inhimillinen olemassaolo maailmassa. Kirjallisuuden merkityksellistämisen diskurssin keskeisiksi teemoiksi ovatkin kohonneet juuri eksistentiaaliset, elämän merkitystä koskevat kysymykset (Sevänen 2011, 263).

Tässä luvussa pyrin hahmottamaan romaanien *700 grammaa* sekä *Maaninkavaara* henkilöiden harjoittamaa ihmisille luonteenomaista maailman ja elämän merkityksellistämistä. Tarkoitukseni on selvittää, millaisena merkityksellistäjänä urheilu toimii maailmalle ja elämälle *700 grammaa* ja *Maaninkavaara* romaaneissa. Käytän hyväkseni merkitysten jakoa Seväsen (2011, 260) tavoin viiteen kategoriaan: (a) kognitiiviset, (b) emotiiviset, (c) käytännölliset, (d) eksistentiaaliset ja (e) muut arvoluontoiset merkitykset. Käytännöllisistä merkityksistä puhuessani käytän kategoriasta nimeä välineelliset ja sosiaaliset merkitykset, koska mielestäni edellä mainitut on syytä nähdä omina kokonaisuuksinaan yhteisestä nimittäjästä huolimatta. Tulen jatkossa yksinkertaisuuden vuoksi käyttämään teosten sivuihin viitatessani lyhenteitä *700 grammaa* on 7G ja *Maaninkavaara* MV.

3.1. Kognitiiviset merkitykset

Maailmaa koskevat kognitiiviset merkitykset muodostuvat niistä yksilöiden mielteistä, joilla he käsittävät oman paikkansa tietyissä yhteisöissä ja yhteiskunnan toiminnoissa. Lisäksi kategoriaan liittyvät ajatukset, jotka yksilö liittyy tapoihinsa ymmärtää elämää paremmin; kuinka hän ottaa maailmaa tiedollisesti haltuun. (Sevänen 2011, 260.) *Maaninkavaarassa* valmentajaisä Martti antaa urheilulle keskeisen kognitiivisen merkityksen. Martille urheilu, tarkemmin ilmaistuna

kestävyysjuoksu, on tie kohti syvempää tietoisuuden tasoa. Martilla on vakaa usko, että juoksemalla ihminen voi matkata omaan itseensä ja tällä tavoin tiedostaa selkeämmin oman olemassaolonsa. Juokseminen edustaa Martille mahdollisuutta löytää luontainen paikka ihmisenä olemiseen maailmassa. Kestävyysjuoksu on filosofiseen pohdiskeluun verrattavissa oleva tie kohti korkeamman tietoisuuden tasoa ja syvempää ymmärrystä elämästä. Martin ajatusmaailmassa juokseminen edustaa mahdollisuutta ymmärtää elämää paremmin: ”Kyllä maailma olisi helppo paikka elää, jos kroppa kestäisi juosta” (MV, 61). Edelleen tästä näkökulmasta Martti etenee vieläkin pidemmälle. Hän ei tyydy pelkästään antamaan kestävyysjuoksulle keskeistä kognitiivista merkitystä, vaan hän käsittää suomalaisen nyky-yhteiskunnan tiedollisesti köyhemmäksi juuri muuttuneiden urheilutottumusten vuoksi. Nykyihmiset (erityisesti nyky-suomalaiset) eivät pysty saavuttamaan samanlaista ymmärrystä maailmasta kuin aikaisemmat sukupolvet, koska he eivät juokse siinä määrin missä edeltäjänsä. Martti näkee urheilumuotojen muutoksen myös ihmiskunnan kaameana taantumana.

Edistykseksi kutsutaan yleisesti kaikkia taka-askelia, jotka ihminen on ottanut etäämmäksi ihmisyydestä ja luonnosta. Ihmisyys on kadonnut ja sen myötä juoksu. Enkä minä juoksun takia tätä toitota, maailmasta minä olen huolissani. (MV, 73.)

Yhteiskunta, jossa ei urheilla tai korkeintaan hölkkäilläään ja pelaillaan, on Martin mukaan laiska niin fyysisesti kuin psyykkisestikin. Juoksemattomuus tekee ihmisistä omassa elämässään tiedostamattomina eläviä. (MV, 73.) Martille kestävyysjuoksu edustaa ylipäättään mahdollisuutta antaa maailmalle kognitiivisia merkityksiä.

700 grammassa Ilmari määrittää kognitiivisten merkitysten näkökulmasta omaa paikkaansa niin urheiluseuran kuin perheenkin kontekstissa. Urheilun maailmassa miehen urheilullinen suorituskyky määrittää sen, millaisessa asemassa kukin yksilö toimii urheiluseuran sisäisessä hierarkiassa. Urheiluseura tarvitsee jäseniä edustamaan seura kilpailuissa. Kilpailuissa menestyminen tarkoittaa seura-aktiivi Kinnusen mukaan valtionavustuksia, joilla koko toiminta rahoitetaan. Ilmari Kivi määritellään urheiluseura Ponnistuksen sisäisessä rankingissa seuran ”ykköshyppääjä- ja loikkijaksi” (7G, 78). Perheyhteisön näkökulmasta Ilmari merkityksellistää omaa paikkaansa urheiluseurayhteisön tavoin urheilusta käsin. Ilmari kokee velvollisuudekseen elättää perheensä. Urheilumenestyksestä saatavat palkinnot sekä urheilun kautta auennut työmahdollisuus ”Kinnusen Teuraassa ja lihassa” tarjoavat Ilmarille mahdollisuuden asemoida itsensä perheenelättäjän rooliin.

3.2. Emotionaaliset merkitykset

Maailman liitetty tunteiden ja asenteiden kirjo muodostaa emotiivisten merkitysten kategorian (Sevänen 2011, 261). *700 grammassa* ja *Maaninkavaarassa* urheiluun liitetään kokonainen tunteiden ja asenteiden merkitysten skaala; aina todella positiivisista äärimmäisen negatiivisiin.

Ensinnäkin urheilulle annetaan molemmissa teoksissa keskeinen merkitys onnellisuuden tunteen tuottajana. *Maaninkavaaran* Martti uskoo urheilun luonnollisuuteen ja alkuvoimaisuuteen. Martille urheilu (juokseminen) sekä urheilun seuraaminen ovat ihmisen perustarpeiden tyydyttämistä.

Se on niille perustarve. Kuin juoksukilpailujen seuraaminen tai veneen tervaaminen miehille. (MV, 47.)

Tulkitsen tässä urheilun seuraamisen laajasti ja näen sen tarkoittavan ylipäättään kiinnostusta urheilua kohtaan. Martti uskoo, että perustarpeet tyydyttämällä ihmisen on mahdollista saavuttaa autuas onnellisuuden tila; juoksu on reitti onnen luokse. Martti hokeekin jatkuvasti tyttärelleen, kuinka onnekas ja etuoikeutettu tämä on saadessaan harrastaa juoksua.

Sinä saat tulla tänne juoksemaan. Olet etuoikeutettu likka, onnentyttö. Toista oli Kaarlon aikaan. Harjoittelu tehtiin töiden jälkeen. Niin tekivät myös Nurmi, Kolehmainen, Ritola ja Vainio. Sinä olet onnentyttö. (...) Juokse, onnentyttö, juokse. (MV, 220.)

Martin mielestä onnentunne voidaan saavuttaa juoksemalla, mutta samalla tavalla Martti kokee tuntevansa onnea osallistumalla urheiluun valmentajan roolissa. Onnistuneesti toteutettu harjoitus herkistää Martin liki kyyneliin onnellisuudesta (MV, 99). Martti kokee urheilun parissa voimakkaita tunteita. Hän arvottaa urheilun aiheuttamat tunteet muista lähteistä kumpuavia onnellisuuden tunteita paremmiksi.

Parempihan se on juoksun kautta saavutettu onni, mutta ilmeisesti onnen voi saavuttaa noinkin (MV, 233).

Edellä olevaan Martin ajatukseen viitaten miehen mielestä juoksemalla saavutettu onni on arvokkaampaa kuin seurustelun tai parisuhteen kautta saavutettu onnentunne. *700 grammassa* ei ole Martin tavoin urheilua onnentunteeseen merkityksellistä hahmoa. Onnentunne on keskeisessä roolissa koko teoksen tematiikassa, mutta *700 grammaa* -romaanissa onni ei ole välitön urheilun merkitys. Siinä missä *Maaninkavaaran* Martti Huttunen kokee onnea urheilun takia, *700 grammaa* -romaanissa erityisesti poika Raineri, mutta myös isä Ilmari ja Valmentaja uskovat, että urheilu tuottaa välineellisesti onnellisuutta. Urheilu itsessään ei tuota heille onnellisuutta, vaan he uskovat onnentunteen olevan saavutettavissa urheilun välillisesti tuottamalla asioilla. Tällaisia urheilun tuottamia onnellisuuden lähteitä ovat taloudellinen hyöty eli materiaaliset palkinnot kilpailuista sekä urheilusaavutusten mukanaan tuoma sosiaalinen merkitys eli toisten ihmisten ihailu ja kunnioitus. (MV, 188.) Näin tulkittuna urheilun tuottama onnellisuus voidaan nähdä arvojen näkökulmasta. Martille urheilu tuottaa itseisarvoista onnea. Itseisarvo tarkoittaa kaikkein tärkeimpiä arvoja, jotka eivät toimi välineinä toisten arvojen saavuttamiseksi. Raineri, Ilmari ja Valmentaja taas saavat urheilusta välinearvoista onnea. Välinearvot ovat arvoja, joiden myötävaikutuksella on mahdollista saavuttaa itseisarvoja. (Suhonen 1988, 24.)

Onnellisuus on mitä suurimmassa määrin positiivinen tunne. Onnellisuuden lisäksi vapaudentunne liitetään *Maaninkavaarassa* ja *700 grammassa* urheiluun positiivisena emotionaalisenä merkityksenä. Nimitän tunnetta vapauden tunteeksi, vaikka siihen linkittyy koko joukko muita samansuuntaisia tunteita. Vapauden lisäksi tähän tunteiden perheeseen linkittyy tunteita autonomiasta ja riippumattomuudesta. Vapaudentunne liittyy molemmissa romaaneissa urheiluharrastuksen alkuvaiheisiin. Tällöin urheilu on täysin amatöörimaista ja luonteeltaan vapaaehtoista ja paineetonta. Vapaudentunteeseen liittyvät tunteet helpoudesta, tarkoituksenmukaisuudesta ja puhtaasta nautinnosta tehdä fyysisiä harjoitteita; urheilla.

Hyppääminen oli Ilmarille heti sitä mitä Ramones oli Joeylle, nakkikioskitappelu Ile Paanasella, karaoke Hämeenlinnan naisvangeille. Purkautumiskeino, itsensä toteuttamista, sisälle kerääntyneen kuonan uloserittämistä, ajankulua, jotain mitä odottaa kun meni nukkumaan. Välillä Ilmarista jopa tuntui, että hänellä oli päätäntävaltaa suhteessa omiin raajoihin ja hypyn lentorataan. Parasta oli se vajaa sekunti, jonka sai olla ilmassa kaikesta irti ennen kuin jalat sujahtivat hiekkaan. (7G, 28.)

Urheilu pakottaa elämään hetkessä, keskittymään ainoastaan meneillään olevaan suoritukseen ja samalla omaan itseensä. Suorituksen vaatima sataprosenttinen tässä ja nyt eläminen antaa *700 grammaa* -romaanin Ilmarille mahdollisuuden unohtaa kaaottisen maailman paineet ja murheet.

Juuri arjesta ja muusta maailmasta irrottautumisen ansiosta nimitän tunnetta vapaudentunteeksi. *Maaninkavaaran* Heidi ryhtyy ensisijaisesti urheilemaan auttaakseen isäänsä. Heidi on huolissaan isänsä mielenterveydestä perheen pojan, Jarkon, katoamisen jälkeen. Heidi uskoo parantavansa isänsä juoksemalla. Ulkoa lähtevästä aloittamismotivaatiosta huolimatta Heidi tuntee juoksuharjoittelun alkuaikoina *700 gramman* Ilmarin kaltaisia urheilun tarjoamia vapauden ja tarkoituksenmukaisuuden tunteita: tunteita, jotka antavat urheilulle positiivisia emotionaalisia merkityksiä.

Harjoittelu on kivaa. Joku osa minussa on juoksijaa. Sitä isä aina toittottaa, mutta siltä se myös tuntuu. Jostain syystä tuntuu, että olisin tehnyt tätä aina. (MV, 87.)

Molemmissa romaaneissa urheiluharjoittelun edessä urheilun merkitys vapauden tunteen tuottajana näivettyy. Harjoituksista tulee tarkemmin säänneltyjä sekä niitä on monin verroin enemmän kuin harrastuksen alussa. Molempien urheilijoiden, niin Heidin kuin Ilmarinkin, elämää kontrolloidaan tarinoiden edessä yhä tarkemmin. Tällöin alkuperäiset tunteet vapaudesta ja mahdollisuudesta olla oman kroppansa herra saavat väistyä tarkan ulkoa tulevan kontrollin sekä suorituspainneiden tieltä. Urheilu ei ole enää itselle tehtävää nautinnon ja vapauden tuottamista vaan kovien paineiden alaista työtä menestyksen eteen, jolloin urheilija on vastuussa niin valmentajalle, huoltojoukolla, sponsoreille kuin urheilua seuraaville katsojillekin. Liikuntakulttuuria Suomessa tutkinut Jouko Kokkonen (2013, 250) nimeää entistä voimakkaammat urheilijaan ulkoapäin kohdistuvat paineet yleiseksi urheilumaailman ilmiöksi myös todellisessa maailmassa. Ulkoiset odotukset ja siitä seuraavat paineet esiintyvät erityisesti *700 grammassa*. *Maaninkavaaran* Heidiin kohdistuu ainoastaan tytön isän asettamat odotukset, kun taas *700 gramman* Ilmari kokee urheilun kautta olevansa vastuussa niin perheelleen, Suomen kansalle, urheiluliitolle, sponsoreille kuin Valmentajallekin. Urheiluun kohdistetaan paljon odotuksia ja se koetaan paineen aiheuttajaksi, koska urheilua pidetään erityisen merkittävänä asiana. Poikkeuksellisen tärkeän roolin urheilu saa tietenkin urheilun parissa työskentelevien ihmisten arvoasteikolla. Nuoruusvuosinaan Ilmarin valmennusryhmiin valinnut Mats Damn välittää urheilun kuolemanvakavuuden sanomaa. Ilmari tekee liiton kanssa sopimuksen A-kategorian urheilijaksi sitoutumisesta. Käytännössä tämä tarkoittaa menestyksentavoittelua seuraavissa olympialaisissa. Kun sopimus on tehty, Ilmari tiedustelee tarvitseeko, hänen allekirjoittaa jonkinlaista todistusta sopimuksesta. Liiton edustaja Damn toteaa tilanteeseen:

Ei tämä ole vekseli. Tämä on urheilua. Ei vakavaa, vaan vakavampaa. Tärkeät asiat viimeistellään kättelyllä. (7G, 37.)

Nuoruusvuosina liiton auktoriteeteilta omaksuttu urheilun ylirmaallinen asema on lujittanut varmasti Ilmarin käsitystä urheilusta kaikkivoipana ja kaikenkattavana ulottuvuutena.

Urheiluun liitetään positiivisten tunteiden lisäksi *Maaninkavaarassa* sekä *700 grammassa* negatiivissävytteisiä tunteita. Epäonnistumisella sekä tuntemuksella alisuoriutumisesta on keskeinen merkitys urheilussa. Niin *Maaninkavaaran* Ilmarilla kuin *700 gramman* Heidilläkin on projekti, johon liittyvät ensinnäkin harjoittelu eli kilpailuun valmistautuminen sekä itse kilpailu eli konkreettinen testi: kuinka työ (harjoittelu) on suoritettu. Urheilijan kyvykkyys ulosmitataan kilpailuissa. Urheilija on aina vaarassa epäonnistua. Epäonnistua voi kilpailujen lisäksi myös yksittäisissä harjoituksissa, palautumisessa tai kokonaisvaltaisessa urheilijan elämänhallinnassa. Epäonnistumisen pelko on vahva tunne, joka on erityisesti läsnä *700 gramman* Ilmarin elämässä. Ilmarin epäonnistumisen pelko ei liity pelkästään urheiluun vaan elämään ylipäänsä. Ilmari hokee itselleen ”ei saa ryssiä”. Ilmarille epäonnistumisen pelko näyttölee keskeistä roolia miehen elämässä. Valmentajan mukaan se on suurin syy siihen, miksi Ilmari ei ole onnistunut urheiluurallaan. (7G, 22, 85, 114.) *Maaninkavaaran* Heidi ei tunne Ilmarin tavoin pelkoa epäonnistumisesta. Heidi suhtautuu välinpitämättömästi kilpailusuoritukseen sekä harjoitustestien tuloksiin, jolloin pelkoa epäonnistumisesta ei tarvitse tuntea. Heidän urheiluun liittämät pelontunteet linkittyvät ennemminkin siihen, saako hän halutessaan lopettaa urheilun, sekä siihen, saako hän käyttää urheilun lisäksi haluamansa määrän aikaa muihin elämän osa-alueisiin. Ensisijainen lähde edellä mainittuihin pelon tuntemuksiin on valmentajaisä Martti, joka poikansa kuoleman jälkeen uudelleen urheiluelämän makuun päästyään ei haluaisi missään tapauksessa joutua luopumaan taas urheilusta (MV, 247-249).

Epäonnistumisenpelon lisäksi urheiluun liittyy *700 grammassa* pelonpakenemisestä. Ilmarin poika Raineri tuntee voimakasta pelkoa hylätyksi tulemisesta, syrjäytymisestä ja poisotkituksi joutumisesta niin itsensä kuin isänsäkin kohdalla. Rainerille urheilu merkitsee hyljeksynnän pakenemista, sillä Rainerin maailmassa mestariurheilijalla on aina kavereita. Huippu-urheilu on lupaus ystävästä. (7G, 156.) *700 grammassa* urheilun negatiivisten tunteiden kirjo täydentyy inholla. Ilmari palaa dopingin ja vankituomionsa jälkeen pyytämään entisen seuransa johtajalta Kinnuselta

anteeksi tälle tuottamiaan kärsimyksiä. Miesten tapaamisen aikana kohtaavat pojat Raineri ja Kinnusen keihäänheittoa harrastava Teppo-poika.

Mä inhoon keihäänheittoa. (...) Faija halua että heitä. Siks mä heitän. Oonksmä vähän lammas? (7G, 310.)

Kinnusen poika heittää keihästä, koska hänen isänsä haluaa pojan heittävän. Todellisuudessa poika tuntee inhoa harrastamaansa urheilulajia kohtaan. *Maaninkavaaran* Heidi tuntee ajoittain vastaavia tuntemuksia urheiluharrastustaan kohtaan (MV, 248). Teppoa ja Heidiä yhdistää urheilun harrastaminen enemmän vanhempien kuin itsensä takia. Inho urheilua kohtaan liittyyneeseen siihen, että urheilu ei kummankaan kohdalla ole oma valinta vaan ulkoa määrätty.

Positiivisten ja negatiivisten tunteiden välittäjänä urheilulla on keskeinen merkitys ylipäätään kaikenlaisten tunteiden näyttäjänä. Erityisesti miehille urheilu edustaa ainutta sallittua areenaa, jossa omia tunteitaan on yleisesti hyväksyttyä muiden nähden osoittaa. *700 grammassa* Ilmari Kiven lapsuuden kodissa penkkiurheilu oli ainoa väylä, jossa minkäänlainen tunteiden näyttäminen oli sallittua. Olympialaisten kilpailujen seuraaminen oli ainut traditio, joka yhdisti Ilmarin, Ilmarin veljen Jalmarin ja poikien isän edes jollain tasolla.

Olympialaisten aikaan Kiven sohvalla istui perhe, silloin Ilmari pääsi isän viereen ilman tunnetta siitä, että kaikki mitä hän tekee menee väärin (7G, 24).

Aikana, jolloin pojat ja isä kokoontuivat television ääreen seuraamaan kilpailuja, olivat ainoat (tosin hyvin pidättyneitä nekin), jolloin isä-Kivi salli näyttää jonkinlaisia tunteiden tapaisia (7G, 24-25, 27.) *700 grammassa* tunteiden osoittamisen vaikeus siirtyy sukupolvelta toiselle. Isänsä tavoin Ilmarin on vaikea ilmaista tunteitaan erityisesti pojilleen. Tällekin sukupolvelle urheilulla on keskeinen merkitys tunteiden välittämisen areenana. Urheilun herättämät voimakkaat tuntemukset rohkaisevat Ilmaria ja Raineria osoittamaan tunteita toisilleen:

Poika säntäsi isänsä syliin ja halasi, ja äkkiä pois, ennen kuin tilanteen vaivaannus kasvoi yli tilanteen kauneuden ja pyhyden (7G, 209).

Urheilun maailmassa isä ja poika, Ilmari ja Raineri, uskaltavat ilmentää tunteitaan fyysisesti halaamalla. Tilanne on hyvin ainutlaatuinen ja sen riippuvaisuus urheiluun välittyy tilanteen nopealla päättymisellä. Kun urheilun välittämä tunne laimenee, myös tunteeseen liittyvä toiminta ja ilmaiseminen pyritään unohtamaan kuin sitä ei olisi koskaan ollutkaan.

3.3. Välineelliset ja sosiaaliset merkitykset

Nimitän Seväsen (2011, 261) määrittelemiä käytännöllisiä merkityksiä välineellisiksi ja sosiaalisiksi merkityksiksi, sillä haluan tehdä selkeämmän eron näiden kahden käytännöllisen merkityksen välille. Erittäin keskeisen urheiluun liitetyn välineellisten merkitysten kategorian muodostavat erilaiset palkinnot; raha ja muu materiaallinen hyvä. Touko Perkon (2000, 29-32) mukaan julkisuus, media ja rahoittajat tuovat huippu-urheiluun aina vain suurempia rahoja. Menestys tarkoittaa monissa lajeissa merkittävää taloudellista hyötyä. *700 grammassa* urheilun kautta saatava mahdollinen rahallinen hyöty on yksi tärkeimmistä urheilun merkityksistä. Ilmarille raha tarkoittaa hyvin pitkälle turvallisuutta ja kykyä huolehtia perheestä (7G, 54). Valmentaja vetoaa Ilmariin urheilun merkityksestä välineellisenä keinona ansaita rahaa, jolla mies pystyy turvaamaan lapsilleen kodin, ruuan ja koulutuksen. Valmentajalla on selkeä näkemys nykyaikaisen urheilumaailman ja sen rahoittajien välisestä liitosta.

Jotta he ymmärtäisivät millainen on rahan, harjoittelun ja tulosten suhde huippu-urheilussa, mikä mahdollistaa urheilijan liikkeen juoksuradalla, vauhdinottoradalla, pyörimisen moukarihäkissä, kuularingissä, vaihtuvissa ihmissuhteissa. Ihmisen liike syntyy rahan liikkeestä. Rahan liike syntyy ihmisen liikkeestä. Kilpailemisesta ja kohtaamisesta, yhä isomman tuloksen ja palkintopotin tavoittelemisesta, peräänantamattomuudesta, tarkoituksesta joka hyvittää keinot. (7G, 162.)

Tavoitteiden mukaiset yhdeksää metriä kohti kurkottelevat hypyt sekä arvokisamitalit näyttäytyivät Ilmarille tiimeineen mahdollisuutena päästä osalliseksi urheilija-apurahaan sekä ammattilaiskisojen biljoonapalkintoihin. Itse urheilijan lisäksi taloudellinen merkitys urheilulla on Ilmarin veljelle

Jalmarille. Lähtötilanteellisesti rahallinen hyöty on Jalmarille tärkein motiivi osallistua veljensä urheiluelämään. Jalmari houkutellessaan mukaan seuraavin perustein:

(...) tulos-tulo-käyrän ja mitä tarkoittaa metrin matka, se on nolasta miljoonaan, kahdeksalla ja puolella metrillä eläisi koko suku (7G, 188).

Jalmari lähtee veljensä pituushyppyprojektiin sponsori-managerina. Jalmari on kiinnostunut taloudellisesta hyödystä, joka on saavutettavissa dopingin tehostamalla suorituskyvyllä. Jalmaria eivät huoleta dopingaineiden käytön moraaliset ongelmat tai mahdolliset Ilmarille koituvat terveydelliset haitat. Tärkeintä on kerätä urheilun keinoin suurin mahdollinen taloudellinen hyöty.

Urheilun taloudelliset hyödyt eivät tule suoraan menestyksen tuomista palkinnoista. Nykyaikainen kilpaurheilu on yhä selvemmin viihdetuotantoa, jonka suurimmat rahavirrat syntyvät sponsorirahoittajien ja median kaupankäynnissä. Tässä vaihtokaupassa urheilija ja urheilu ovat välikappaleita rahan liikkeelle. (Kokkonen 2013, 228-232.) Urheilun käytännöllinen merkitys rahana on siis hyvin pitkälle verrannollinen mediajulkisuuden määrään. *700 grammassa* urheilun mediajulkisuus ja sitä kautta taloudellinen hyötyminen on merkityksellistä monille muillekin tahoille kuin itse urheilija Ilmarille.

Ilmari Kiveä käytti ensin hyväkseen hän itse, sitten Urheiluliitto, kansa ja media ja viimeiseksi vaimo (7G, 281).

Ilmarin urheilu-uran herättämä kiinnostus merkitsi julkisuusarvoa. Urheiluliitolle median kiinnostus tarkoitti taloudellista hyötyä liitolle. Ilmarin vaimo Liisa kirjoitti useita kirjallisia teoksia. Läpimurtoteos oli paljon Ilmarin elämän tapahtumia lainaava teos, jonka saama julkisuus oli hyvin pitkälle Ilmarin julkisuuden ansiota; kohuteos kohuhyppääjän vaimolta. Liisalle Ilmarin urheilu ja sitä kautta saavutettu julkisuus merkitsivät mahdollisuutta toimia kirjailijana. Menestys kirjailijana merkitsi myös Liisalle taloudellista hyötymistä. (7G, 281.)

Taloudellisten merkitysten lisäksi urheilun käytännöllisinä merkityksinä ovat erilaiset sosiaaliset merkitykset. *700 grammassa* useampi mies liittyy urheiluun merkityksiä mahdollisesta sosiaalisesta kanssakäymisestä vastakkaisen sukupuolen kanssa. Juniori-ikäisen Ilmarin leirikämpäkaveri Tasanen osallistuu urheiluleireille ja urheilee lähinnä sen takia, että se mahdollistaa tyttöjen kanssa

olemisen (7G, 33, 35). Veli Jalmarin mielestä Ilmari sai Liisan vaimokseenkin urheilemisen ansiosta. Jalmarin mukaan Ilmarin Liisalle esittelemät urheilussa kehittynyt hauislihas, urheilussa käytetty hikinauha ja urheilusankari Ari Paunoselta hankittu nimikirjoitus olivat ratkaisevassa roolissa Ilmarin valloittaessa Liisaa tyttöystäväkseen ja myöhemmin aviovaimokseen (7G, 219). Pariutumisen lisäksi urheilulla on valtava sosiaalinen merkitys syrjäytymisen ehkäisyssä. Liikunnan ja urheilun muuttuvista merkityksistä kirjoittaneet Juhani Tähtinen ja Arto Nevala (2010) korostavat liikunnan sosiaalista ulottuvuutta, jonka puitteissa syrjäytyneillä ja päihteidenkäyttäjillä on mahdollisuus kiinnittyä takaisin yhteiskuntaa urheilun avulla. *700 grammaa* -romaanissa Tähtisen ja Nevalan esittämiä ajatuksia toteuttaa Kinnunen, Ilmarin harjoituskentän omistaja ja urheiluseura Ponnistuksen seura-aktiivi.

Yleisurheilu oli nimenomaan se mahdollisuus, joka näiltä oli muualla otettu pois, viety tai kustu. Sanoin selvästi, jaoin ostarilla pari päivää lappuja: Välttää syrjäytyminen, ilmoittautukaa kahdeksansadan metrin alkueriin. Käyttäkää perseeseen työnnettyä seivästä kuuden metrin ylitykseen. Tulkaa kentälle niin ette ole enää koskaan yksin. (7G, 75.)

Urheilu tarjoaa yhteisön, johon samaistua. Lisäksi urheilu mahdollistaa ”me-hengen” luomisen. Kinnunen urheiluiheen tarjosi jokaiselle halukkaalle joukkueen, porukan, yhteisön.

Lupasin kaveriporukan, joukkuehenkeä (...) Immu tarvitsi joukkueen koska jokainen tarvitsee. (7G, 76.)

Kinnusen järjestämä urheilutoiminta takasi käytännöllisiä hyötyjä: yhteisön, jossa toimia sekä yhteisiä matkoja. Urheilun käytännöllinen merkitys matkustelun muodossa ilmenee *700 grammassa* Ilmarin EM-kisojen aikaisen huonetoverin kolmiloikkaaja Nikon suhtautumisessa urheiluun. Nikolle b-rajalla saavutettu kisalippu on merkittävä ennen muuta päivärahan, ruuan, työelämässä arvokkaan kokemuksen ja juuri vieraan maan takia (7G, 243).

Urheilun matkustelussa konkretisoituvat sosiaaliset merkitykset ovat tärkeitä myös Rainerille. Ennen kaikkietävän valmentajan astumista Ilmarin pituushyppyprojektiin Ilmari ja Raineri kiersivät ympäri Suomea kilpaillen Kinnusen urheiluseuran porukan kanssa. Urheiluyhteisö vaikutti tuntuvasti pieneen Raineriin. Raineria Ilmarin uran jälkeen *Radio Suomeen* haastatellut toimittaja Ilkka Tasanen tiedustelee Rainerilta, oppiko tämä urheilijoiden kanssa matkustellessaan muuta kuin urheilutaitoja. Raineri mieltää urheilumaailman opettaneen hänelle sosiaalisen kanssakäymisen

taitoja. (7G, 93.) Rainerille urheilun sosiaalinen merkittävyys liittyy urheiluseuran tarjoamien sosiaalisten suhteiden lisäksi myös isän kanssa kahden vietettyyn aikaan. Rainerille urheilu on projekti isän kanssa; luonteva tapa toimia ja viettää aikaa yhdessä.

Maaninkavaarassa urheilun sosiaaliset merkitykset pilkahtelevat ajoittain *700 gramman* Rainerin ja Ilmarin, pojan ja isän, yhteisen projektin kaltaisena. Erityisesti Martti kokee urheilun ja juoksuprojektin koko perheen yhteisenä toimintana.

”Me” kuulostaa hyvältä, me harjoitellaan, meidän tiimi (MV, 99).

Martin ajatusmaailmassa urheilu tiivistää Huttusen perhettä. *700 gramman* Kivien perheen tavoin urheilu on Huttusille perheen yhteinen projekti; toimimista yhdessä kohti yhteistä päämäärää. Kaikki Huttuset eivät jaa ajatusta perheen yhteisestä projektista. Harjoittelun edetessä erityisesti tytär Heidi ja äiti Sirkka pitävät Martin ajatusta Huttusen juoksutallista, yhteisestä projektista, kovin yksipuoleisena. Sirkalle ja Heidille juoksutalli ei ole samojen tavoitteiden ja yhteisen toiminnan ohjaamaa, vaan Martin henkilökohtaisten hullutusten myötäilyä. Näin ollen perheyhteisön kahdelle jäsenelle kolmesta urheilu ei edustanut sosiaalisten tarpeiden tyydyttämistä.

Vaikka Huttusen perheen naiset eivät jaa Martin kokemusta Huttusen juoksutalli me-hengestä, Martti kokee vilpittönty onnea ryhmään kuulumisesta. Martille sosiaalisten merkitysten kohdalla korostuu ajatus suljetusta ryhmästä. Martti näkee asetelman, jossa isä valmentaa, tytär juoksee ja äiti huoltaa ennen muuta näkökulmasta, jossa Huttusen juoksutalli asettuu muuta maailmaa vastaan. Martti määrittää omaa ryhmäänsä, Huttusen perhettä, korostamalla sen eroa muihin mahdollisiin ryhmiin verrattuna. (MV, 88.) Laajemmassa mittakaavassa yhteisön erityislaatuisuuden korostaminen toteutuu kansallisesta näkökulmasta. Urheilututkimuksen ja sosialismin piirissä on keskusteltu runsaasta urheilun merkityksestä kansalliseen identiteettiin (Itkonen, 1996; Kokkonen, 2008, 2013; Virtapohja, 1998). Urheilun kansallisia merkityksiä *700 grammassa* ja *Maaninkavaarassa* tarkastelen tässä tutkielmassa myöhemmin omassa luvussaan.

3.4. Eksistentialiset merkitykset

Eksistentialisissa merkityksissä on Seväsen (2011, 261) mukaan kyse siitä, kuinka yksilö hahmottaa oman elämänsä ja olemassaolonsa. Eksistentialiset merkitykset voivat olla kielteisiä tai myönteisiä. Positiiviset merkitykset kohentavat yksilön itsetuntoa ja luovat tyytyväisyyttä omaa elämää kohtaan. Lisäksi positiiviset merkitykset ovat ratkaiseva perusta elämän mielekkäänä kokemiseen. Vastaavasti negatiiviset eksistentialiset merkitykset vievät pohjan mielekkään elämän kokemuksilta. Ääritapauksissa negatiiviset eksistentialiset merkitykset johtavat yksilön kokemaan elämänsä tarkoituksettomana ja mielettömänä. (Mts. 261.) Eksistentialisiin merkityksiin liittyvät kiinteästi kysymykset identiteetistä. Tulen käsittelemään urheilun identiteettiin vaikuttavia merkityksiä tässä tutkielmassa myöhemmin omassa osiossaan. Tässä kohden keskityn esittämään *700 gramman* ja *Maaninkavaaran* urheiluun ladattuja eksistentialisia merkityksiä, jotka ovat hieman laajempia kokonaisuuksia kuin puhtas yksittäisen yksilön persoonallinen identiteetti.

Käsittelin jo edellisessä kategoriassa (käytännölliset merkitykset) Ilmarin urheiluseuran seuraaktiivi Kinnusen urheiluun liittämiä merkityksiä syrjäytyneille ihmisille. Sosiaalisten merkitysten (yhteisön) lisäksi Kinnunen näkee urheilun tärkeänä syrjäytyneille myös eksistentialisesta näkökulmasta.

Mitä ne työttömät, hommattomat, merkityksettömät äijät olisivat tehneet ilman kenttää, ilman säännöllisiä harjoituksia ja kilpailuja? (7G, 75.)

Kinnusen mielestä urheilu tarjoaa mahdollisuuden syrjäytyneille, masentuneille tai kenelle tahansa eksistentialisessa tyhjiössä elävälle. Kinnusen mukaan elämän mielekkyys riippuu psyykkisestä sekä fyysisestä tasapainosta. Miehen näkökulmasta tyydyttävä elämä vaatii vähintään toisen, joko psyykkisen tai fyysisen, toimintakykyisyyttä. Kinnusen ajatusten mukaan urheilu tarjoaa väylän kokea emotionaalisia merkityksiä, tunteita. Tunteet taas tarkoittivat todistusta eksistentialisista merkityksistä.

Urheilu on nimenomaan tunnetta, katsomossa ja kentällä. Ja juuri tunteet oli livahtaneet monelta kauas sinä aikana. Pitää tuntea jotain, pitää tuntea olevansa jotain. (7G, 76.)

Maaninkavaarassa tätä eksistentiaalista tyhjiötä urheilulla täyttää valmentajaisä Martti. Tytär Heidin mielestä Martin elämä oli, ei yhtään enempiä eikä vähempää kuin kadonneen isovelji Jarkon kilpailut ja harjoitukset (MV, 58). Urheilu valmentajan perspektiivistä luo Martille tunteen oman elämän mielekkyydestä ja tarpeellisuudesta. Hetkellisesti, Jarkon kadottua, Martti masentuu ja vaipuu eksistentiaaliseen merkityksettömyyden kokemukseen. Valmennussuhde Heidn kanssa palauttaa Martin uskon elämän mielekkyyteen. ”Tuntuu kuin olisin saanut elämäni takaisin. Ilman valmennusta olin rampa.” (MV, 97.) Urheiluvalmennus on Martille vastaus eksistentiaalisiin pohdintoihin; asia, joka tekee elämästä elämää. Sosiologi Anthony Giddensin (1996, 60-64) mukaan traumaattiset tilanteet tekevät näkyviksi rutiinien luonteen perusturvallisuuden lähteenä. Martti Huttuselle urheilu on ajankäyttöä ja ajatuksia kontrolloiva asia – turvallisuuden tunnetta tuova rutiini, tapa hallita kaaottista maailmaa. ”Paha” maailma, jossa oma poika katoaa, näyttäytyy mielekkäämpänä urheiluvalmennuksen tuomien turvallisuuteen tuodittavien rutiinien avulla. Omaa olemista maailmassa ei tarvitse problematisoida, sillä urheilun vaatimukset pitävät kiireisenä. ”Nykyisyyttä ei tarvitse suunnitella. Siitä pitää huolen (...) harjoitusohjelma.” (MV, 195.) Urheiluvalmennus perustuu toistoon, rutiineihin. Martille ne tuovat turvallisuutta ja merkityksellisyyttä elämään. Urheilija Heidi suhtautuu rutiineihin toisin kuin valmentajaisä.

Alan muuttua juoksijaksi. Teen samat rituaalit joka päivä. Urheiluasu päälle, tosi naisellista. Sitten juoksutrikoot ja tuulenpitävä takki. Sitten lenkkarit jalkaan ja menoksi. Sekunnin tarkkuudella isän suunnittelemaan harjoitukseen. (MV, 145.)

Siinä, missä urheilun rutiinit ovat Martille turvallisuuden lähde, ovat ne Heidille ahdistava häkki. Heidille urheilun päivästä toiseen toistuvat rutiinit ovat kahlitseva ja muuta elämää rajoittava asia. Heidille juoksu, urheilu, luo kielteisiä eksistentiaalisia merkityksiä. Suurimmaksi osaksi Heidi ei viihdy urheiluharjoituksissa ja hän mieltää urheiluun käytetyn ajan hukkaan heitettynä ja uhrauksena pois asioista, jotka kiinnostavat häntä oikeasti: ystävät, koulunkäynti ja taide. *700 grammassa* Huttusen Martin tavoin urheilun rutiineista turvaa hakevat niin pituushyppääjä Ilmari kuin tämän poika, huoltotehtäviä hoitava Raineri. Ilmarin vaimo, Rainerin äiti, Liisa määrittää miehensä ja poikansa urheilutouhut rutiiniksi, jonka alle voi häivyttää muut ongelmat. ”(...) pituushyppy oli jonkin muun asian kiertämistä, minkä, en tiennyt vielä” (7G, 173). Liisa ei määritä suoraan urheilua vaikeiden asioiden pakoiluksi, vaan määrittelee Ilmarin tilanteen epäsuorasti kirjoittamalla siitä fiktiivisen teoksen. Liisa purkaa tuntojaan urheilusta ja Ilmarin suhtautumisesta urheiluun romaaniinsa *Hyppääjä*. Nainen kertoo teoksensa olevan fiktiivinen, mutta käytännössä

tarina on allegorinen Ilmarin elämän kanssa. Liisan mielestä urheilu on Ilmarille keinoa vältellä oman elämän suurten eksistentiaalisten ongelmien pohtimista.

Kerronnallisesti *700 grammaa* etenee moniäänisesti. Tarinaa kuljettavat vuorotellen kaikkietäväksi itseään tituleeraava Valmentaja (7G, 7), keskeiset henkilöt eli Kiven perheen isä Ilmari, äiti Liisa, pojat Paavo ja Raineri sekä lukuisa joukko satunnaisia hahmoja, jotka linkittyvät kuka hatarammin kuka tiiviimmin tarinan keskeisten henkilöiden elämään. Kaikkietävyydessään Valmentaja ei tyydy ainoastaan kuvaamaan Kiven perhettä ja siihen keskeisesti vaikuttavaa Ilmarin urheilu-uraa, vaan hän on pikemminkin hyvin hanakka tulkitsemaan henkilöitä ja heidän elämänsä tapahtumia sekä löytämään kausaalisia syy-seuraussuhteita. Erityisesti Valmentaja pyrkii tulkitsemaan yksittäiset hetket merkityksellisinä koko maailman ja henkilöiden elämänsä kannalta. Kaiken lisäksi hän alleviivaa omaa tärkeyttään Ilmarin elämän suunnannäyttäjänä.

Kaikkietävä Valmentaja määrittää omaksi tehtäväkseen ihmisten maailman järjestykseen laittamisen sekä heidän elämänsä merkitykselliseksi tekemisen (7G, 8). Ylhäältä alaspäin katsovan tarkastelu- ja vaikutussuhteen lisäksi Valmentaja problematisoi maailmaa myös omalla tasollaan. Valmentaja kokee Ilmarin elämään puuttumisen merkityksellisenä oman elämänsä kannalta.

(...) mietin mitä seuraavaksi. Kuinka täyttäisin iäisyyteni niin että minulla olisi jotain merkitystä.

(7G, 12.)

Valmentaja kertoo työkseen yksilöiden elämän järjestykseen laittamisen. Hän on saanut koulutuksen sielunhoidollisiin tehtäviin, mikä oikeuttaa toisten elämänsä puuttumiseen. Urheilu yhdistyi jo Valmentajan opiskeluaikoina sitä itseään laajempiin yhteyksiin. Tehdessään harjoitustyötä Meksikon olympialaisista päätyi Valmentaja lopulta tutkimaan paljon laajempia kokonaisuuksia. Hän päätyy toteamaan: ”(...) luullessani valinneeni urheilun, valitsin maailmanpolitiikan.” (7G, 9.) Valmentaja määrittää oman työskentelynsä erikoisosaamiseksi *yksilön ja kansakunnan sielunhoidon tai -hajottamisen urheilun avulla* (7G, 11). Määrittäessään työnsä elämäänpuuttumiseksi urheilun keinoin tulee Valmentaja liimanneeksi urheilun keskeiseksi tehtäväksi maailman ja elämän merkityksellistämisen. Valmentaja näkee urheilun kaikessa ja kaiken urheilussa. Hän käyttää läpi teoksen rinnastuksia elämän ja maailman tapahtumien ja eri urheilun termien ja ilmiöiden välillä. Muun muassa epäonnistuessaan kolme kertaa Kivien kanssa Valmentaja näkee tapahtumat rinnasteisina pesäpalloon ja pelin kulkuun; kolme epäonnistumista

seuraa *käry ja karkotus* (7G, 370). Samoihin ajatuskulkuihin, elämän ja urheilun rinnastukseen, päätyy *Maaninkavaarassa* valmentajaisä Martti. Hän näkee elämän analogiana 10 000 metrin juoksulle. ”Kymppin juoksu on elämä itsessään. Siinä on kaikki elämän vaiheet.” (MV, 148.) Martti näkee kokonaisen elämän hitaana ja sen takia dramaattisena. Sama pätee 10 000 metrin juoksuun. Se on hitaampi kuin esimerkiksi 100 metrin juoksu, mutta siihen ehditään rakentaa draamaa paljon enemmän kuin sataselle. Martin rinnastaessa 10 000 metrin juoksun elämään näiden samanluonteisuuden takia hän samalla kritisoi muuttuvaa maailmaa ja siinä eläviä ihmisiä. Martti paheksuu erityisesti nykynuorten pyrkimystä hektiseen elämänrytmiin. Martin mielestä se, millaiseksi elämän hahmottaa, määrittää sen, mihin sitä sopii rinnastaa. Oli elämä minkälainen tahansa, *Maaninkavaarassa* tuntuu löytyvän aina urheilulaji, jollaisena elämän pystyy näkemään. Siinä, missä Martti rinnastaa elämän dramaattiseen 10 000 metrin juoksuun, poika Jarkon viimeiseen haudan lepoon siunaava pappi näkee elämän allegoriana kahteen muuhun yleisurheilun juoksumatkaan: 400m juoksuun ja mailiin.

Näin surun hetkellä ajattelemme, että elämällä on neljänsadan metrin julmuus. (...) Syvimmillään elämällä on mailin monisäikeisyys, ja se tulee ilmi juuri yllättävässä lopussa. Maili saattaa siksikin tuntua vieraalta ajatukselta, kun me täällä pohjolassa mittaamme taivalluksemme kilometreissä. Elämän taival ei kuitenkaan ole fyysinen matka. Se on jälkemme maailmassa. Te ajattelette, että Jarkon maili jäi kesken. (MV, 78.)

Kokeepa maailman millaisena tahansa, aina löytyi urheilulaji, jonka luonne ja syvin olemus ovat samanlaiset maailman kanssa. Näin nähtynä urheilu on elämä itsessään.

Molempien tutkimieni teosten maailma jäsentyy urheilun avulla. Molemmissa kilpaurheilu ja siihen tähtäävä harjoittelu ovat tärkeimmät elämää rytmittävät asiat. Kilpaurheilu antaa selkeän järjestyksen elämälle sekä jäsentää ajankäyttöä. Aikakäsitys ei jaotu perinteisiin päiviin, kuukausiin tai vuosiin vaan kaikkein karkeimmin jaoteltuna harjoituskauten ja kilpailukauten. Edelleen harjoituskaudet jakautuvat kausiin, joilla on omat tehtävänsä urheilijan rakennuksessa; milloin rassataan kuntoa ja milloin taas nopeutta. Aikakäsitys on edellinen harjoitus ja seuraava harjoitus. Harjoitukset määrittelevät sen, miten on eletty ja miten seuraavaksi eletään. *Maaninkavaaran* Heidi kiteyttää urheilun hallitsevuuden hänen maailmaan ja ajankäyttöön:

Palautuessa tajuan tilanteeni vakavuuden. Koulunkäynti ei enää määritä harjoittelua, vaan harjoittelu määrittää koulunkäynnin. Kaikki pyörii harjoitusohjelman ehdoilla. (MV, 139.)

Maaninkavaaran Heidi suhtautuu kauhistellen tilanteeseen, jossa hän on ajautunut urheilun määrittelemään elämäntilanteeseen. Täysin eri tavalla vastaavaan urheilun rytmittämään elämään asennoituu Heidin isä Martti, joka kokee urheilun vaikutuksen elämäänsä elintärkeäksi. Kun Martti menettää poikansa Jarkon ja samalla tämän valmennuksen tarjoaman sisällön elämästään, mies kokee elämänsä merkityksettömäksi ja tyhjäksi. Martin kaltaisesti urheiluun suhtautuu *700 grammaa* -romaanissa pituushyppääjän Ilmari Kiven poika Raineri. Raineri on koko elämänsä ajan osallistunut isänsä urheilu-uraan milloin huoltajan ja milloin valmentajan roolissa. Raineri määrittää urheilun vaikutuksen hyvin yksiselitteisesti elämänsä merkityksellistäjänä:

(...) Ilmarin paluu kentille voittajana päättäisi kaiken arkisen, ahtaan ja hirveän. Heillä olisi yhteinen projekti, ja mikä kaikkein tärkeintä, Rainerin elämällä olisi merkitys. (MV, 300.)

Kaikkein konkreettisemmin urheilu määrittää urheilijan, valmentajan ja näiden läheisten elämää leireillä. Tällöin urheilija ”tiimeineen” irrottautuu muusta maailmasta omiin oloihinsa ja heittäytyy kaikkein täydellisimmin elämään urheilun ehdoilla. *700 grammassa* Ilmari ja hänen poikansa Raineri suorittavat leireilyn Ilmarin kotimaisemissa Muumäellä perheen rappioutilaisella mökillä (7G, 201). *Maaninkavaarassa* Huttusten juoksutalli leireilee kirjan nimen mukaisesti Maaninkavaarassa. Posiolla sijaitseva Maaninkavaara on valmentajaisän suurimman ihailun kohteen Kaarlo Maaningan kotipaikka (MV, 213). Molemmissa teoksissa leireilyyn liittyy eristäytyminen muusta maailmasta sekä hyvin askeettiset olosuhteet. Leirit edustavat puhtaimmillaan urheilulle omistautumista ja muusta maailmasta luopumista. Kaikkein pisimmälle urheilun ehdoilla toteutetun ajanjäsennyksen vie *Maaninkavaarassa* isä Martti. Martti kokee mittayksiköiden rajoittavan urheilijan mahdollisuuksia valmentautua optimaalisesti.

Miksi sitoa itsensä tuntiin, minuuttiin ja sekuntiin? Pitäisi luottaa omaan käsitykseen ratakierroksen kestosta. Jonain päivänä ihminen tarvitsee ratakierroksiinsa kauemmin aikaa kuin jonain toisena. (MV, 155.)

Martti haluaa käyttää omaa perhettään kokeeseen, jossa elämää eivät enää määritä perinteiset mittayksiköt. Martin unelmien maailmassa ei ole traditionaalista aikakäsitystä eikä matkamittoja. Tällöin harjoituksista saadaan Martin mukaan enemmän hyötyä. Martin mallissa keinotekoinen

ihmisen luoma rytmitys elää vaihdetaan sykkeiden ja tuntemusten koordinoimaan malliin. Pitkällisten neuvottelujen jälkeen Martin absurdein näkemys urheilun jäsentämästä aikakäsityksestä ei saa muun perheen hyväksyntää. Kaikkein radikaalein urheilun määrittämä aikakäsitys (tai täsmällisemmin ilmaistuna aikakäsityksettömyys) jää siis pelkälle idean tasolle.

700 grammassa ja *Maaninkavaarassa* urheiluun liitetyt eksistentiaaliset merkitykset eivät ole yksiselitteisesti positiivisia. Ensinnäkin *Maaninkavaarassa* Heidi, jo lähtökohtaisesti isänsä takia urheilun aloittanut (uhrautumisesta tarkemmin seuraavassa muita arvoluonteisia merkityksiä käsittelevässä osiossa), suhtautuu erittäin kriittisesti isänsä ajatusmaailmaan. Isälle urheilu edustaa olemassaoloa, elämää puhtaimmillaan. Jos Heidi ajattelee puhtaasti omalta kannaltaan ja unohtaa ajatuksen isänsä pelastamisesta juosten, tyttö kokee juoksun hyvin turhanpäiväisenä. Negatiiviset eksistentiaaliset merkitykset ja vallitsevassa tilanteessa viihtymättömyys näivettävät ihmisen mahdollisuuden kokea elämänsä mielekkäänä (Sevänen 2011, 261). Heidille juoksu edustaa mielekkään elämän rapistumista.

Mietin penkillä istuessa elämäni. Ysiluokka alkaa ensi viikolla. Se on tärkeä vuosi. Pitää saada mahdollisimman hyvät numerot. Hyvät arvosanat ja punttisalilla tai kentällä asuminen eivät sovi yhtälöön. Täällä ei ollakaan koulun takia, vaan kehittymässä juoksijana. Siinä ansassa minä olen. (MV, 129.)

Heidille tärkeitä asioita, jotka tekevät elämän mielekkääksi, ovat koulunkäynti ja sitä kautta mieluinen opiskelu- ja työpaikka sekä sosiaalinen elämä ystävien kanssa. Urheiluun käytetty aika ajaa Heidiä koko ajan kauemmaksi tytölle itselleen mielekkäästä elämästä. Toisin sanoen urheilu edustaa Heidille eksistentiaalisesti epämiellyttävää oloa. Heidille urheiluharjoittelun epämiellyttävyys ei johdu kivusta tai fyysisestä rasittavuudesta vaan merkityksettömyydestä. Heidi ei halua määrittäjä ja määrittää elämäänsä asialla, joka on hänelle henkilökohtaisesti banaali. (MV, 248.) Urheilun merkityksettömyys konkretisoituu Heidin ainoaksi jääneessä kilpailussa.

Linnanmäeltä kuuluu kiljahtelua. Siellä jotkut nuoret nauttivat elämästään. Minä juoksen tyhjiössä rataa ympäri. Tulen maaliin viidentenä. (MV, 305.)

Heidiä ei kiinnosta menestyminen kilpailussa. Hän keskittyy kilpailun aikana kaikkeen muuhun kuin itse kilpailuun ja pitää koko toimintaa (kilpailemista) tyhjänpäiväisenä. Heidi tekisi elämästään mielekästä ja eksistentiaalisesti tyydyttävää jollain muulla kuin juoksemisella.

3.5. Muut arvoluonteiset merkitykset

Viimeinen Seväsen (2011, 260-261) hahmottelemista merkityskategorioista muodostuu arvomerkityksistä, jotka eivät ole luonteeltaan kuitenkaan eksistentiaalisia. Näihin merkityksiin kiinnittyvät tiiviisti kysymykset nykymaailmaa hallitsevan markkinakapitalismin ja uusliberalistisen politiikan vaikutuksista yksilöiden elämään. Äärimmillään nämä tuottavat kokemusta yhteiskunnasta absurdistina ja mielettömänä. (Mts. 262.) Tuomas Zacheus (2010) on urheilun merkityksiä suomalaisille käsittelevässä kirjoituksessaan maininnut dopingin, sopupelit sekä urheilijoiden päihteiden käytön uusina nyky-yhteiskunnan ilmiöinä, jotka tuovat uudenlaisia arvokeskusteluita urheilumaailmaan. Keskustelut dopingista, sopupeleistä, huippu-urheilun harvainvallasta ja puuttuvasta tasapuolisuudesta, urheilijoiden välineellistämistä ja esineellistämistä, kasvavasta kaupallisuudesta, alkoholin ja tupakan mainonnasta, nationalismista ja väkivallasta ovat aiheita, jotka puhuttavat urheilun arvomerkitysten näkökulmasta (Perko 2000, 31).

700 grammassa Ilmari pohtii jatkuvasti nykymaailman urheilun mielekkyyttä. Nuoruusvuosina urheilu toimi Ilmarille pakopaikkana hallitsemattomasta maailmasta. Yhdeksänmetrin ja arvokisamenestyksen tavoittelun myötä urheilu asettaa Ilmarille kyseenalaisia vaatimuksia, jotka sotivat Ilmarin henkilökohtaisia arvoja vastaan. Valmentaja houkuttelee Ilmarin käyttämään kiellettyjä aineita. Ilmarin oikeudentunnon mukaan dopinginkäyttö on moraalisesti väärin, mutta Valmentaja vetoaa Ilmarin velvollisuuteen perheenelättäjänä. Dopingin myötävaikutuksella hankittavan urheilumenestyksen ja sen kautta saavutettavan taloudellisen turvallisuuden houkuttelemana Ilmari aloittaa dopinginkäytön, vaikka se sotiikin miehen henkilökohtaisia elämänarvoja vastaan. Taloudellisten hyötyjen lisäksi Valmentaja perustelee dopinginkäytön oikeudellisuutta sillä, että kaikki huippu-urheilijat liikkuvat Valmentajan mukaan vähintäänkin harmaalla alueella.

Kemiallinen tasoittaminen on demokratiaa. Napit ovat kaikkien saatavilla, kaikki kaikille mahdollista, ei väliä mihin sosiaaliluokkaan syntyy, mikä on koulutus- ja varakkuustaso, ovatko vanhemmat pätkätyöläisiä vai perussuomalaisia. Oli syntymätaso mikä tahansa, nappien avulla ero kurotaan kiinni. Ilmari rutisi (...) kohta puolet perheestä istuisi linnassa. (7G, 161.)

Ilmarin ja Rainerin koiran Royn kuolema saa Ilmarin punnitsemaan entistä syvemmin omien arvojensa ja dopingia vaativan urheilun arvostiriitaa. Ilmari ei ole varma, haluaako hän uhrata terveytensä, perheensä ja yksityisyytensä urheilumenestyksen alttarille. (7G, 217.) Ristiriitainen tilanne ajaa Ilmarin epätietoisuuden olotilaan. Ilmarin on arvotettava, kumpaa hän haluaa enemmän, menestyä keinolla millä hyvänsä vai olla menestymättä, mutta säilyttää omien arvojensa mukainen kunniallinen elämä. Ilmarin dopingin käyttämisen ja käyttämättömyyden välillä pallottelemat pohdiskelut eivät ole luonteeltaan eksistentiaalisia, vaan ennemminkin moraalien ja rationaalisuuden kysymyksiä. Vastaavanlaista kamppailua dopingin mielekkyydestä ei käy kukaan muu *700 grammassa*, sillä muut Ilmarin dopingin käytöstä tienneet eivät miellä toimintaa arvoiltaan epäilyttäväksi. Valmentaja, manageri Jalmari ja poika Raineri näkevät dopingin urheilua tutkineen Touko Perkon (2000, 33) tavoin luonnollisena huippu-urheilun jatkumona kohti urheilun päämäärää eli maksimaalista menestystä. Tällöin dopingia ei koeta vääräksi tai arvoiltaan arveluttavaksi. Näin ajateltuna kilpaurheilun keskeisin tarkoitus on saavuttaa maksimaalinen suorituskyky ja olla parempi kuin kaikki muut. Arvostiriitaa ei synny, koska dopingin käyttöä ei mielletä moraalisesti turmeltuneeksi. *Maaninkavaarassa* Martti suhtautuu dopingin käyttöön samoin kuin Raineri, Jalmari ja Valmentaja. Martti on valmis käyttämään veridopingia tyttärelleen Heidille saadakseen esille tytön maksimaalisen suorituskyvyn. Tarkalleen ottaen Martti aikoo antaa veritankkauksen Heidille syntymäpäivälahjaksi. Veritankkauksen lisäksi Martti harkitsee vakavasti mieshormonin, testosteronin, ruiskuttamista tyttärensä.

Nopeita keinoja ylikunnon taittamiseen ei ole. Tai on, mutta mistä sitä tähän hätään testosteronia, ja kuka sen Heidiin pistäisi? (MV, 256.)

Martti olisi täysin valmis käyttämään dopingia Heidillä, jotta tyttö voisi savuttaa entistäkin kovemman fyysisen kunnon. Hän ei koe minkäänlaisia moraalisia tai arvoluonteisia esteitä kiellettyjen aineiden käyttöön. Ainoa este on käytännöllinen mahdottomuus saada aineita sekä Heidin oma kielteinen suhtautuminen asiaan.

En suvaitse pettämistä, paitsi jos se on juoksun etu. (...) Sirkka suuttui siitäkin, ei osaa erottaa tilanteita, joissa päämäärä on rikettä painavampi. (MV, 270.)

Martille ei ole olemassa moraalisesti epäilyttäviä keinoja puhuttaessa juoksu-urheilusta. Hänen mielestään kaikki keinot ovat sallittuja juoksuvalmennuksessa. Martille juoksu on pyhintä. Tämän ajatusmallin takia mies ei koe ristiriitaa tai ristiriidasta syntyviä epämielikkyyden tunteita mahdollisen dopingin käytön oikeellisuudesta.

Doping-aiheen ja siitä muodostuvan mahdollisen tarve-arvo-ristiriidan lisäksi tutkimissani teoksissa nousee esille toisenlainen arvomerkitys, joka linkittyy urheiluun. *Maaninkavaaran* Heidi ei ensisijaisesti haluaisi urheilla, ainakaan harrastaa kilpaurheilua. Heidi haluaisi olla tavallinen nuori, tavata kavereita, käydä koulua ja unelmoida tulevaisuudesta (MV, 129). Omista elämänarvoistaan ja mieltymyksistään huolimatta Heidi juoksee. Heidi juoksee ja sietää juoksun aiheuttaman epämielikkyyden, koska juoksuun sisältyy hänen arvomerkityksissään omaakin hyvinvointia tärkeämpi merkitys – isän terveys. Heidi ymmärtää, että isän elämässä urheilu on kaikki kaikessa. Heidi uskoo isänsä ajautuvan totaaliseen tuhoon Jarkon kadottua.

Isän elämä oli Jarkon valmentaminen. Se olisi hänen välineensä surun hoitamiseen. Isä keskittyisi siihen. Nyt suru vei sen välineen, jolla surua voisi hoitaa. Isän tila huolestuttaa. (MV, 36.)

Isän hyvinvoinnin takia, tämän parantamiseksi Heidi ryhtyy juoksemaan isänsä valmennuksessa. Heidi ei juokse merkityksellistääkseen elämäänsä vaan siksi, että hän kokee sen tärkeäksi isänsä ja isän myötä koko perheen kannalta. Heidille juoksu on ensisijaisesti uhrautumista yhteisen hyvän puolesta.

Minä voisin juosta. Vaikka vuoden verran, sen aikaa että isä paranisi. Voisin vahtia isää. Harjoitusten lomassa voisimme puhua asioista. Isä tarvitsee nyt minua. Se on varmaa. Yksin se ei pärjää. (MV, 58.)

Martin vaimo, Heidin äiti Sirkka vastustaa ajatusta Heidin uhrautumisesta isänsä mielenterveyden takia. Sirkka viittaa hieman kauttarantain, että Heidin isovelji Jarkkokaan ei juossut omasta intohimostaan juosta vaan kenties miellyttääkseen isäänsä. Sirkka jopa viittaa, että Jarkon

katoaminen ja kuolema johtuivat juoksemisesta. Onkin tulkittavissa, että molemmat Huttusen perheen lapset urheilivat tehdäkseen isänsä Martin unelmista totta. Heidiin mukaan isä ”halusi näyttää kaikille Jarkon juoksun kautta” (MV, 46).

Jarkon motiiveista urheilla voimme tehdä vain arvailuja, mutta Heidi viestii sanoin ja toimin selvästi, että hän juoksee isänsä takia. Lähtötilanteessa Heidi ei ymmärrä, miten tiukasti uhrautuminen isälle tulee hänen elämäänsä kahlitsemaan. Tarinan edetessä urheilu saa aina vain valtavammat mittasuhteet Huttusen perheessä. Isän fanaattinen suhtautuminen urheiluun ja äärimmäisyyksiin viedyt valmennusmenetelmät riistävät käsistä kuin lumipalloefekti. Varsin nopeasti (kuitenkin liian myöhään) Heidi tuntuu käsittävän, millaisiin asioihin on tietämättään sitoutunut uhrautuessaan isänsä puolesta.

Ylikunto ja tauko harjoitteluun tulivat kuin tilauksesta. Olen harvoin ollut niin onnellinen, kuin silloin kun lääkäri kielsi juoksemisen. (MV, 256.)

Epätoivoinen Heidi päätyy toivomaan jopa sairastumisia ja vammautumisia, jotta pääsisi edes hetkeksi pois urheilumaailman oravanpyörästä. Heidi ilmaisee useaan otteeseen isälleen haluavansa lopettaa urheilun.

Yritän lopettaa harrastuksen, ja isä uhkaa itsemurhalla. Näin meillä Huttusilla. (...) seuraavassa jaksossa selviää, tappaako Heidi itsensä juoksulla vai isänsä lopettamalla juoksun. (MV, 249.)

Tässä kohtaa on syytä huomata, että Martti ei juokseta tyttöönsä silkkää pahuuttaan, rääkätäkseen tätä. Martti luulee, että Heidi haluaa vilpittömästi juosta. Martti luulee, että ”Heidi nauttii tästä” (MV, 141). Martti on autuaan tietämätön tyttärensä motiiveista juosta. Lisäksi Martin maailmankuva, kestävyysurheiluvalmennuksen varaan rakentunut, mahdollistaa ajatuksen, jossa satunnaiset poikkipuoleiset kommentit ja jopa harrastuksen lopettamisella uhkailut ovat luonnollinen osa harjoittelua. Martille juoksun kyseenalaistaminen näyttäytyy eräänlaisena juoksijana kasvamisena ja tällaisissa ”kasvun paikoissa” valmentajan tehtävä on ohjailta uskossaan horjuvaa urheilijaa kohti oikeaa suuntaa eli entistä tiukempaan harjoitteluun. (MV, 232.) Irtautuminen urheilusta ja isälle tehdystä uhruksesta on Heidille mahdollista vasta kun äiti Sirkka ja Heidi konkreettisesti muuttavat pois Martin luota.

4. IDENTITEETTI

Seuraavissa osissa tulen vastaamaan tutkielmani toiseen osakysymykseen: *miten urheilua käytetään identiteetin muokkaamiseen 700 grammassa ja Maaninkavaarassa*. Olen aiemmin tämän tutkielman metodiluvuissa tehnyt selvyyttä, millaisista lähtökohdista käyttämäni identiteetin käsite kumpuaa. Ensinnäkin näen identiteetin kahdella tavalla: 1) yksilön persoonallisena identiteettinä sekä 2) kulttuurisena identiteettinä. Tarkastellessani kulttuurista identiteettiä keskityn siihen kansallisen identiteetin perspektiivistä. Tulen käsittelemään persoonallista identiteettiä sekä kansallista identiteettiä toisistaan erillisinä omina kokonaisuuksinaan. Tulkitsen yksilöitä persoonallisine identiteetteineen oman aikansa tuotteina, kuten Liisa Stenby (2011, 103-104) kehottaa. Tulen ottamaan huomioon ajankohdan, jossa teosten subjektit elävät (2000-luku) sekä eri vuosikymmenten erilaiset subjektiin ja identiteettiin kohdistamat ristiriitaiset odotukset. Niin *Maaninkavaarassa* kuin *700 grammassa* on subjekteja, jotka kokevat itsensä nykyhetkeen vääränlaisiksi. Urheilun merkityksellistyminen identiteetin muokkaajana toimii kummassakin romaanissa keskeisenä toimintatapana hälvennettäessä viihtymättömyyttä nykyhetkessä.

Tutkimieni romaanien nykyajan subjekti (jälkimoderni subjekti) ja hänen persoonallinen identiteettinsä on Liisa Stenbyn (2011, 144) hahmottelun mukaan sosiaalisesti konstituoitunut ja alati liikkeessä. Identiteettejä määrittäessäni on huomioitava sosiaalinen todellisuus. Millaisessa suhteessa tutkittavien subjektien persoonalliset identiteetit ovat sosiaaliseen todellisuuteen? Stuart Hall (1999, 20-23) esittää ajatuksen postmodernista subjektista, joka on tulosta jatkuvasti vaihtelevista tilanteista ja sosiaalisista maailmoista. Nopeiden muutosten ja rajattomien mahdollisuuksien hämmentämä identiteetti ei koskaan voi olla täysin eheä. Liike tarkoittaa Hallille subjektin rajatonta mahdollisuutta kiinnittyä tilapäisesti eri identiteetteihin. Seuraavassa tulen määrittelemään *700 grammassa* ja *Maaninkavaarassa* urheilun tarjoamia mahdollisia identiteettejä. Lisäksi vertaan epämieluisia identiteettejä mieluisiin ja pyrin näin osoittamaan, miksi subjektit kipuilevat nykyhetkessä ja kaipaavat saavuttamattomaan ”hyvään” menneisyyteen.

Persoonallisen identiteetin lisäksi tulen tarkastelemaan identiteettiä kansallisesta näkökulmasta. Jopi Nymanin (2011, 219) ajatuksia mukaillen näen kansallisen identiteetin kansallista itseymmärrystä ja –arvostusta vahvistavana merkityskokonaisuutena. Käytän hyväkseni Nymanin (mts. 288-289) esittämää ajatusta, jossa kansalliset identiteetit ovat modernin ajan tuotteita, kertomuksia, jotka on kerrottu yhteen käyttäen hyödyksi valikoituja osia myyttisestä kansanperinteestä sekä yhteisestä kollektiivisesta muistista. Nymanin hahmottama ajatus kansallisesta identiteetistä kumpuaa

brittiläisestä kulttuurista ja korostaa mahtavaa, kauas historiaan ulottuvaa menneisyyttä ja yliveraista suurvalta-asemaa. Suomalaisuudesta käsin tarkasteltuna kansallinen identiteetti on nähtävä ennemminkin kansalliseepos *Kalevalasta* ja huomattavasti lyhyemmästä historiallisesta perspektiivistä rakentuvana. Nuoren kansakunnan historia antaa tilaa kansallisen identiteetin rakennuksessa muillekin välineille kuin mahtavalle menneisyydelle. Tällöin keskiöön voi nousta esimerkiksi urheilun kaltainen itsekunnioituksen kohentaja. Tarkoitukseni on löytää *700 grammasta* ja *Maaninkavaarasta* urheilun välittämiä kansallisen identiteetin lujittamiseen tarkoitettuja merkityksiä.

Tulen hyödyntämään kansallisia identiteettejä tutkineen Stuart Hallin (1999, 122-124) ajatuksia stereotyypistä. Hall liittyy kansalliseen identiteettiin stereotyypittelyyn, joka on aina tulosta esittämensä kohteensa muuntelusta. Muuntelu toimii yksinkertaistamalla ja erilaisia ominaisuuksia yhteensulattamalla. Alkuperäisestä hahmosta tuotettu stereotyyppi pyrkii määrittämään kohteen olemista ja olemusta. Stereotyyppi on määrittelemäänsä hahmoa selkeärajaisempi ja tällöin helpommin kategorioitavissa. Stereotyypittelyssä on kyse valinnoista; joitain piirteitä korostetaan ja joitain jätetään vähemmälle huomiolle. Tulen kiinnittämään huomiota siihen, millaisia kansallisia urheiluun liitettyjä piirteitä tutkimissani teoksissa on pyritty esittämään stereotyypisessä valossa.

4.1. Persoonallinen identiteetti

Esittelin jo aiemmin tässä tutkielmassa *700 grammassa* ja *Maaninkavaarassa* urheilun maailmaan liittämiä eksistentiaalisia merkityksiä. Kuten mainitsin, identiteetti linkittyy kiinteästi eksistentiaaliin kysymyksiin: siihen millaisena yksilö kokee ja määrittelee itsensä. Stuart Hallin (1999, 20-23) mukaan subjekti ottaa eri identiteettejä eri aikoina. Tämä tarkoittaa, että yksilön mahdolliset identiteetit ovat sekalainen ja subjektiä eri suuntiin riuhtova joukko. Yksikään identiteetti ei voi olla lopullinen totuus, vaan ne ovat aina tuomittuja olemaan jollain tasolla epätäydellisiä. Ikuisesti työn alla oleminen tekee seesteisen pysähtymisen tilan mahdottomaksi.

700 gramman Ilmari unelmoi elämästä, jossa kaikki on hallinnassa. Ilmarille ideaalitalanne on selkeästi määritelty ja kontrolloitavissa oleva elämä. Tämä tarkoittaa pysähtyneisyyttä, tasaista arkea, joka on turvattu vakaalla toimeentulolla.

Miksi elämästä piti itse tehdä hankalaa, miksi se itse teki itsestään niin hankalaa, kamalasti muuttujia, jokasuuntaanreppijä. (...) Ilmari mietti ääneen, että olisipa joskus sellainen aika ettei pitäisi ratkaista mitään. Voisi vain olla (...) Että ei tarttis tietää eikä osata asioita muiden puolesta, ei pitäisi kantaa hirveitä vastuita. (7G, 221.)

Tiiviisti perheeseen, kansallisuuteen ja työhön nojautuvat elämänarvot Ilmari on perinyt synnyinkodistaan. Ilmarin yksinhuoltajaisän arvoja ja ajatusmaailmaa leimasivat pyrkimys kunnollisuuteen ja tiukkaan kontrolliin. Ilmarin isälle elämä oli suoritus, joka oli tarkoitus toteuttaa orjallisesti ennakko-odotuksiin vastaten.

Miehellä oli harmaa puku, säännölliset aikataulut ja säännöllinen palkka. Oli lomapäivät ja työterveydenhuolto. Vain luonne puuttui, se oli työpaikalla kielletty, se häiritsi työtehtävien suorittamista ja toimeentuloa. Ilmari Kiven isälle elämä oli tehtävä, josta suoriudutaan virheettömästi, sääntöjä noudattaen ja ennalta annetun kaavan mukaan. (7G, 17.)

Mies jonka elämä perustui lupausten pitämiseen, lakien noudattamiseen ja järjestyksen säilyttämiseen (7G, 19).

Ilmari omaksui nuoruusvuosinaan suorituskeskeisen ja auktoriteettien kunnioittamisen kulttuurin, johon liittyi vahvasti myös syyllisyydentunto. *Maaninkavaaran* Martti on Ilmarin ikätoveri ja Ilmarin tavoin suoritusorientoitunut. Martille sekä Ilmarille tekeminen ja aikaan saaminen (olipa kyse palkkatyöstä, urheiluharjoituksista tai kotityöstä) tuottavat kokemuksen tarpeellisuudesta ja tärkeydestä. Sevänen (2011, 261) puhuu perinteisestä suomalaisesta työeetoksen ylistämisestä – ajatuksesta, jossa työnteko ja toimiminen ylittää ylläpitävät yksilön eheää itsetuntoa ja lisäävät elämän mielekkyyden kokemuksia. *Maaninkavaaran* Martti Huttunen määrittää yksilön identiteetin hyvin pitkälle suoritettujen tekojen kautta. Urheiluharjoitukset, tehdyt tai tekemättömät, ovat mitta, jolla Martti tekee arvioita ihmisistä.

Harjoittelu ratkaisee lopulta kaiken. (...) Aina palataan harjoitteluun. Lopussa ihminen on yhtä paljon kuin kiertämänsä ratakierrokset. (MV, 8.)

Martille urheilu merkitsee harjoittelun kautta mahdollisuutta määrittää ihmistä. Omalla kohdallaan, valmentajana Martti pyrkii täydellisyyteen. Hänelle maksimaalisesti suunnitellut ja toteutetut harjoitukset ovat positiivista identiteetin rakennusmateriaalia, joka kohottaa itsetuntoa ja –arvostusta.

700 gramman Ilmari eli nuoruutensa isänsä ylenkatsomana. Aikuinen Ilmari kantaa perintönä nuoruusvuosiltaan heikkoa itsetuntoa sekä ”anteeksi että olen olemassa” –asennetta (7G, 20). Syyllisyydentunto ajaa Ilmarin yhä uudelleen ja uudelleen määrittelemään itseään ja todistelemaan oman elämänsä merkityksellisyyttä. Ilmarin valintoja ohjaavat osin tietoiset ja osin tiedostamattomat pyrkimykset elää oman isän välittämien arvojen mukaista elämää. Ponnisteluistaan huolimatta Ilmari kokee itsensä jatkuvasti riittämättömäksi. Kovasta uurastuksesta huolimatta mies tuntee itsensä epäonnistuneeksi, turhaksi ja mitättömäksi.

Syllissä aiempien sukupolvien toteutumattomat unelmat, pettymykset ja luopumiset, viimeisenä ja homeisimpana omansa. Ei päässyt niiden alta pois (...) (7G,70.)

Mediatutkija Teppo Turkki (1998, 62) puhuu ihmisiä vaivaavista menettämisen ja surkeuden tuntemuksista, jotka synnyttävät kokemuksen mitättömyydestä ja surkeudesta. Ilmarin surkeus ja mitättömyys ovat lähtöisin epäonnistumisista. Ilmarin epäonnistumiset eivät johdu yrittämisen puutteesta vaan lähinnä vääristä, jo aikansa eläneistä keinoista.

Hän mutisi, että näin kävi aina, parhaansa yrittää, huonoiten käy, mies valui itsensäliin ja nyt mitattaisiin millä koholla sieltä ponnahdetaan pintaan vai ponnahdetaanko lainkaan (7G, 215).

Ilmari pyrkii elämään isänsä tavoin moitteettomasti. Ongelma on, että Ilmarin elämä aikuisena miehenä nykymaailmassa on pirstaloitunut sekä kaaottinen. Muutospaineinen nykymaailma on hankala, ellei mahdoton määritettävä Ilmarin nuoruudesta perityillä työvälineillä. Nuoruuden tutut ratkaisumallit ovat ristiriidassa muuttuneiden nykypäivän vaatimusten kanssa.

Jo Ilmarin 1960-luvulle ajoittuva syntymä viittaa historiallisesti tarkasteltuna muutokseen. Useat kulttuurintutkimuksen suuntaukset ja tutkijat sijoittavat uuden, postmodernin ajan synnyn juuri 1960-luvulle (Kellner 1998, 29). Ennusmerkit vanhojen arvojen pettämisestä ovat ilmassa jo Ilmarin lapsuudessa. Suunnitelmat idyllisestä ja ennalta määritellystä elämästä eivät toteudu.

Ilmarin äiti synnyttää kaksospojat, vaikka pariskunta odotti vain yhtä esikoispoikaa. Eheä, tuttu ja turvallinen perheidylli särkyä, kun lapsia tuleekin kertaheitolla kaksi. Kaksoiset eivät ole ainoa dramaattinen muutos perheessä. Poikien äiti pakenee jäljettömiin ainoastaan kolme vuorokautta poikien syntymän jälkeen. Ilmari, veli Jalmari ja isä eivät enää koskaan tule näkemään poikien äitiä. Ensimmäinen yksilön traditionaalisista tukipisteistä, perhe, on siis tuhottu jo Ilmarin lapsuudessa. (7G, 19.)

Perheen lisäksi Ilmari menettää toisen tärkeän yksilöä määrittävän tekijän – kotikaupungin. Anthony Giddens (2000, 107-110) on hahmotellut teoriaa, joka osoittaa nyky-yhteiskunnille olevan tyypillistä perinteisistä tiettyyn paikkaan sidoksissa olleista toiminnoista luopumisen. Giddens (mts. 116-119) katsoo tämän lisäävän yksilön riskiä tuntea itsensä merkityksettömäksi. Ilmarille kotikaupunki näyttäytyy turvallisuuden ja hallittavuuden saarekkeena.

Mies ei pärjää kuin kotiseudulla. Eivät nekään häävit olleet, mutta täällä mies tiesi minkä talon jälkeen tuli mikäkin ja kummalta huoltamolta kannatti ostaa bensaa maanantaina, kummalta tiistaina. (7G, 43.)

Paikallisuuteen nojannut Ilmarin identiteetti menettää toisen traditionaalisen tukipisteensä Kivien perheen muuttaessa pääkaupunkiseudulle. Hall (1999, 21-23) on kuvannut tilaa tyypilliseksi postmodernille subjektille. Tällöin rakenteelliset ja institutionaaliset arvot, joihin sosiologinen subjektikäsitys nojaa, menettävät merkityksensä subjektin identiteetinmuodostuksen prosesseissa. Tuttujen identiteettiä muovanneiden aspektien, perheen ja paikallisuuden, menettäminen lisää Ilmarin merkityksettömyyden tunnetta. Merkityksettömyys ja hallinnan tarve ohjaavat Ilmarin etsimään uusia merkityksiä, joiden avulla määrittää itseään. Kontrollointiin pyrkivälle Ilmarille hallitsemattomuus on mörkö, jota vastaan mies kamppailee. Urheilu merkityksellistyy Ilmarille hapuiluna kohti hallinnantunnetta. Pituushyppy oli Ilmarille erityisesti harrastuksen alkuaikoina mahdollisuus tuntea päätäntävaltaa omasta kropasta, elämästä, jopa maailmasta.

Välillä Ilmarista jopa tuntui, että hänellä oli päätäntävaltaa suhteessa omiin raajoihin ja hypyn lentorataan (7G, 28).

Myöhemmin, aikuisuudessa, Ilmari yrittää tavoittaa nuoruusvuosien urheilun tarjoamaa hallinnantunnetta, mutta muuttunut maailma näyttää jättävän kurkottelun saavuttamattomalle

yrittelyn tasolle. Ilmarin tavoin *Maaninkavaaran* Martti kokee nyky maailman vaatimukset vieraina ja vaikeasti hallittavina.

Miesten tajuntaan vyörytettiin uuden maailman kynnyksellä liikaa uusia asioita liian nopeasti. Edamin ja emmentalin rinnalle tuli vuohenjuustoa ja ties mitä uutta vaimon rakastamaa maitovalmistetta. Joka suuntaan uusia makuja ja värejä. Kesähousut eivät olleet enää vaaleanruskeat vaan beiget. Eikä edes beiget, kun piti sanoa jotenkin eri tavalla, beessi. Piti osata lausua se oikein, ettei vaimon tarvitse Seppälässä hävetä. Miehet etsivät täältä pikemminkin kysymyksiä kuin vastauksia. Ennen miehillä oli kysymyksiä, joihin vastata. Vastaamaan pystyi porakoneella, sahalla tai voimalla. (MV, 337.)

Martilla on vaikeuksia sijoittaa itsensä nyky maailmaan ja löytää sieltä itselleen sopiva paikka. Martin kokeman ristiriidan ymmärtämiseksi hänen identiteettinsä on käsitettävä sosiaalisissa suhteissa muovautuneeksi (Steinby 2011, 144). Martin tyytymättömyys kumpuaa sosiaalisten odotusten ja Martin omien näkemysten eroavaisuudesta. Urheilun ja urheiluvalmennuksen tarjoamat paikat ovat ne, jotka hän tuntee ja joiden avulla hän on tottunut kokemaan itsensä merkitykselliseksi. Nämä paikat eivät kuitenkaan vastaa niitä odotuksia, jotka sosiaalinen todellisuus miehelle asettaa.

700 grammassa Ilmari tavoittelee maailmaan, jonka voi tuntea hallitsevansa urheilulla. Hänelle ihanteellinen elämä on maanläheistä ja se saa perustansa vakinaisesta palkkatyöstä ja tiiviistä perheyhteisöstä - perheyhteisöstä, jonka pää ja elättäjä on mies. Ilmarin tavoittelema identiteetti ja elämä ovat kaikuja nostalgisesta menneisyydestä. Nostalgisiin traditionaalsiin ideaaleihin kurkotteleminen on tuhoisaa, sillä nostalginen malli ei vastaa nyky-yhteiskunnan vaatimuksia eikä toisaalta ole koskaan ollut sellaisenaan olemassakaan. Marianne Roivas (2009, 208-209) on määritellyt nostalgian olevan kaipuuta menneisyyden ihannelanteeseen tai -paikkaan, jota ei todellisuudessa ole koskaan ollut. Nostalgiset ideaalit eivät ole reaalielämässä saavutettavissa, sillä ne eivät ikinä ole olleet olemassakaan. Ne ovat ainoastaan henkisenä perintönä eläneitä mielikuvia. Ilmarin pyrkimys olla nostalgisten ideaaliensa kaltainen on siis alusta alkaen tuomittu epäonnistumaan. Ilmarin tavoin poika Raineri uskoo nostalgisten ideaalien tuovan onnellisuuden niin isälle kuin pojalle. Nostalgisen ideaalin ilmentymä on voittaja, menestyvä mestariurheilija. Olla mestari ja mestarin poika ovat mielekkäimpiä identiteettejä, joita Raineri saattaa kuvitella (7G, 258).

Maaninkavaarassa nostalgiakaipuuta harrastaa ja nostalgisten ideaalien perään haikailee Martti. Martti paikantaa itsensä ja mielenmaisemansa menneeseen Suomeen, juoksijoiden Suomeen ja juoksijoiden aikaan.

Kellarissa on rauha keskittyä omiin aatoksiin ja Jarkon kilpailuun. Kellari on irti nyky-Suomesta, linnake menneessä, vanhassa hyvässä ajassa (MV, 13).

Martti on kerännyt kellariin itselleen muistoja menneiltä vuosilta. Kaikki muistot liittyvät jollain tavalla kestävyysjuoksuun. Kellari ja juoksu edustavat Martille vanhaa hyvää aikaa. Nostalgisessa menneessä juoksijoiden ajassa Martti tuntee olevansa kotona – elämä siellä tuntuu mielekkäältä. Nostalgisen juoksijoiden Suomen sosiaaliset odotukset tuntuvat Martista mahdollisille täyttää. Tytär Heidin mielestä Martti ei elä nykyhetkessä vaan on uppoutunut nostalgiseen ihanteidensa mukaiseen aikaan. Martti ei halua muovata identiteettiään nykyvaatimusten mukaiseksi vaan valitsee mieluummin elämän ajassa ja paikassa, jossa kestävyysurheilun arvojen mukainen identiteetti on sosiaalisten olettamusten mukainen.

(...) isän maailmassa aikaisin herääminen on kunnollisuutta. Se oli sitä aikaa kun mies oli kuuteen mennessä kaatanut hehtaarin metsää ja nainen paistanut kuusi pellillistä karjalanpiirakoita. Isä on siellä jossain. Niistä se puhuu. (MV, 16.)

Isäni on sommitellut elämän, joka on totta ja tarua. Isän luoma maailma on samaan aikaan nyky-Suomea ja mennyttä aikaa. (MV, 291.)

Isän paras ei vastaa nykymaailman parasta. Isän paras ei ole kenenkään muun paras, se on jonkun saatanan menneen maailman ihanteen paras! (MV, 318.)

Martin ihannemaailmassa juokseminen on arvokkain mahdollinen tapa toteuttaa elämää. Hänen identiteettinsä esikuvat ovat nostalgisissa juoksijahahmoissa, menneisyyden ihanteellisissa juoksijoissa. Tyttären näkökulmasta Martti elää nostalgisissa unelmissaan niin tiiviisti, että mies käsittää ihailemansa juoksijalegendat omiksi ystävikseen. Tyttären mukaan Martti käsittää mielikuviansa juoksijalegendat konkreettiseksi osaksi omaa elämäänsä.

Isä on isä, mutta kun sillä oli se porukka mukana ja niiden varjossa oli hirveä elää. (...) Nurmi, Kolehmainen, Maaninka ja muut. Ei me koskaan sellaiselle porukalle mitään mahdettu. (MV, 330.)

Martti uskoo vakaasti, että nostalginen juoksijoiden aika palaa ja hänellä on keskeinen rooli tässä historiankulussa (MV, 43). Valmentaminen ja valmentajuus, tulevien huippujuoksijoiden tuottaminen, ovat Martille tärkeintä maailmassa. Ne muodostavat hänen identiteettinsä perustan. Tulkitsen valmentajuuden merkitsevän Martin identiteetille samaa kuin työ. Työtä siinä mielessä kuin Steinby (2011, 144) sen määrittelee eli nykyihmiselle keskeisenä välineenä ymmärtää ja määrittää itseään.

Maaninkavaaran Martille urheilun määrittämään identiteettiin liittyy kiinteästi miessukupuoli. Martti hyväksyy naisurheilun sekä naisten toimijuuden urheilun parissa, mutta sillä ehdolla, että naisilta riisutaan tällöin naiseuteen liitetyt ominaisuudet. Martille urheilu on maskuliinisuuden saareke. Hänen mukaansa urheilu, urheilun seuraaminen sekä eräänlainen fyysinen toiminta ovat miessukupuoleen liitettäviä perustarpeita (MV, 47). Näen Martin käsityksen sukupuolesta Judith Butlerin (2006, 235) esittelemän sukupuolen sosiaalisen luonteen valossa. Tällöin sosiaalisissa suhteissa näkyväksi tuleva sukupuolisuus voidaan käsittää eräänlaisena identiteettinä, joka kulloisessakin hetkessä ja paikassa saa muotonsa tiettyinä eleinä ja tyyleinä. Nämä toiminnot vastaavat niitä kuvitelmia, jotka yleisesti liitetään kyseessä olevaan sukupuoleen. Butler (mts. 54-55) jakaa sukupuolen biologiseen ja sosiaaliseen ulottuvuuteen ja tällä tavoin hän perustelee yksilön mahdollisuutta toimia vastoin sosiaalisissa suhteissa asetettujen sukupuoli-odotusten kanssa. Martti Huttunen asennoituu sukupuoleen täysin edellä esitetyn sukupuoli-odotusten valinnaisuuden vastaisesti. Urheilun kokeminen miehelle luonnollisena ja myötäsyttyisenä tarkoittaa tulkintani mukaan Martille ennen kaikkea sosiaalisissa suhteissa asetettujen maskuliinisuudenodotusten toteuttamista. Myös *700 grammassa* urheilu edustaa mahdollisuutta toteuttaa miehisyttä. Ilmari Kivelle urheilijan identiteetti ei ensisijaisesti linkity maskuliinisuuteen, mutta se on kuitenkin erottamaton osa sitä kokonaisuutta, jota voidaan nimittää urheilija Ilmari Kiveksi. Urheilija Ilmarin käyttäytymiseen ja toimintaan voidaan yhdistää maskuliiniseksi miellettyjä ominaisuuksia kuten voima ja näyttämisenhalu (7G, 208). Lisäksi Ilmarin urheilijaidentiteettiin yhdistyy perheenelättäjän status. Urheilusta saatu taloudellinen hyvä takaa Ilmarille mahdollisuuden olla perheen pää, alfauros, joka suojelee perhettään. Taloudellinen vakaus ja sen kautta perheestä vastaaminen merkitsee Ilmarille miehenä onnistumista.

700 grammassa Ilmarin ja Rainerin lisäksi Valmentaja näkee urheilusankaruuden mahdollisuutena rakentaa yksilön identiteettiä. Valmentaja on vakuuttunut urheilun ja ennen muuta

urheilumenestyksen ”sielunhoidollisista” mahdollisuuksista (7G, 8-9). Valmentajalle urheiluvalmennus on projekti, jonka puitteissa on mahdollista merkityksellistää yksilön elämäkokemusta – täyttää eksistentiaalista tyhjiötä.

Minä palautan, eheyttän, teen ihmisestä sen mitä hän ytimeltään on. Joskus pystyssä pitäminen vaatii kaatamista, ja kamppaanhan minä. (7G, 8.)

Valmentaja viittaa suoraan identiteettiin. Hän käyttää vain eri käsitettä. Valmentajan sanavalinta on ydin. Valmentajan näkemyksen mukaan urheilija saa rakennustarpeet omalle identiteetilleen sankariasemasta, jonka urheilumenestys kansakunnan identiteetin kohottajana heille luo. Tällöin Valmentaja näkee identiteetin rakentuvan ensisijaisesti suhteessa muihin ihmisiin – sosiaalisissa suhteissa. Valmentajan identiteettikäsitteet subjektin ja tämän identiteetin sosiaalisesta konstituoitumisesta muistuttaa Steinbyn (2011, 119) määrittelemää ihmistä, joka nähdään sosiaalisissa suhteissa muovautuvaksi. Perehdyn tarkemmin urheilun merkitykseen kansalliselle identiteetille myöhemmin tässä tutkielmassa erillisenä aiheena.

Valmentajan ja Valmentajan ajatusten vaikutus Ilmariin on merkittävä. Ilmari ei missään vaiheessa tietoisesti valitse urheilua tai urheilijuutta. Ilmarista tulee hyppääjä olosuhteiden pakosta Valmentajan ja osittain vaimonsa Liisan ja poikansa Rainerin myötävaikutuksesta. Tulkitseen tämän edelleen osoitukseksi identiteetin rakentumisesta erityisesti suhteessa toisiin ihmisiin, kuten Steinby (2011, 119) toteaa sosiaalisesti konstituoituneena. Näen Valmentajan edustavan *700 grammaa* -romaanin kulttuurin kontekstia – sen yksilöön kohdistamia arvoja ja odotuksia. Valmentaja näyttäytyy kulttuurin allegoriana. Valmentaja ilmentää valtaa, joka vallitsevilla kulttuurilla on suhteessa yksilöön, tässä tapauksessa Ilmariin. Hallin (1999) mukaan nykymaailmalle on ominaista, että kulttuurisella todellisuudella on runsaasti valtaa suhteessa yksilöiden identiteetteihin ja siihen, kuinka yksilöt arvostavat ja arvottavat itseään. Valmentajaan henkilöityy sosiokulttuurisen ulottuvuuden vaikutusvalta yksilöön. Tietenkin valmentaja on karkeasti hahmoteltu käsitys niinkin abstraktista ja hankalasti määriteltävästä ilmiöstä kuin kulttuuri. Yksittäiseen hahmoon istutettuna abstrakti käsite on hieman helpompi hallita ja yksinkertaisempi käsittää. Valmentajan kaltaisia hahmoja luotaessa kohdataan stereotyyppioinnin aiheuttama muuntelu. Yksinkertaistaminen aiheuttaa alkuperäisen tilanteen muuntamista samalla tehden stereotyyppisestä hahmosta selkeärajaisemman ja helpommin lähestyttävän. Hallin (1999, 122-123) mukaan stereotyyppittelyssä on aina kyse valinnoista. Joitain piirteitä korostetaan ja joitain jätetään vähemmälle huomiolle. Stereotyyppi on

tiivistelmä alkuperäisesti, joka jää edustamaan yksinkertaistuksen kohdetta. (Mts. 122-123.) Valmentaja on itsessään stereotyyppi kulttuurista. Lisäksi hän luo stereotyyppistä kuvaa urheilijuudesta sekä Ilmarista yksilönä ja tämän mahdollisista identiteeteistä. Valmentajan muovaama stereotyyppi Ilmarista sellaisena kuin tämä on ”luonnostaan” on tosikko sekä syyllisyudentuntainen ja kehnolla itsetunnolla varustettu.

Se että on heikko ja taistelutahdoton, siinä ei ole Ilmarille mitään uutta, se on totuus, jota hän katsoo peilistä joka aamu. (...) minäkuvaan on panostettava. (7G, 22.)

Ilmarin linja oli nostalginen raskasmielisyys, pysähdys, taantuma ja kaipuu jonnekin joka on olemassa vain kuvitelmissa (7G, 70).

Valmentaja uskoo urheiluvalmennuksen parantavaan voimaan ja siihen, että harjoittelun avulla Ilmarille olisi rakennettavissa uudenlainen identiteetti – menestyjän identiteetti. Valmentajan mukaan kaikkea ei voi, eikä ole tarkoituskaan valmennuksella muuttaa, mutta paljon voidaan vaikuttaa.

Millaisia muutosprosesseja olisi käynnistettävä (...) Ei seeprasta tule hevosta eikä Adidaksesta Nikeä sillä, että raidat maalataan piiloon. (...) En usko niinkään heikkouksien poistamiseen, vaan niiden kääntämiseen vahvuuksiksi. (7G, 22.)

Urheiluvalmennuksen avulla Ilmarille rakennettaisiin uusi identiteetti – urheilijan identiteetti, voittajan identiteetti. Valmentajan tarkoituksena oli karsia Ilmarista itsekriittisyys. Ilmarille muovattaisiin identiteetti, joka nojaa vahvaan itseluottamukseen ja hetkessä elämiseen. Samalla Ilmarin tuli luopua suomalaiskansallisesta synkkyydestä ja pessimismistä (7G, 132). Ilmarin raskasmielinen identiteetti korvattaisiin kepeydellä.

Elämä ei ole keskiaikaisten tappovälineiden paiskomista, elämä ei ole moukaria, kuulaa ja kiekkoa. Elämä on hyppyjä, elämä on pomppuja, tunne se Ilmari, löydä se, kepeys, ihanuus, ilmanvastus nolla. (7G, 135.)

Kepeyden lisäksi urheilijan (menestyvän urheilijan) identiteetti oli vapaa toisten ihmisten mielipiteiden vaikutukselta. Valmentajan mukaan menestyvän urheilijan ei tarvitse hakea hyväksyntää itselleen, omille teoilleen tai ylipäättään identiteetilleen toisilta ihmisiltä, yhteiskunnalta tai vallitsevalta ilmapiiriltä. Tällainen ajatus tarkoittaa subjektin sosiaalisen konstituoituneisuuden ajatuksen hylkäämistä ja eräänlaista paluuta taaksepäin Steinbyn (2011, 116) määrittelemään romantiikan ajatukseen individualistisesta ja autonomisesta subjektista.

(...) suuruus ei kestä miellyttämistä, ei itsensä vähentämistä, suuruus vaatii yletöntä ja katteetonta itseluottamusta. Oikeastaan on ärsyttävä kaikkia ääri rajoille, herätettävä heissä kysymys mikä piru tuokin luulee olevansa, ja sitten on oltava kaikkea sitä. (7G, 182.)

Menestyvä urheilija erottuu muista henkisillä voimavaroillaan. Hänellä on identiteetti, jonka tarkoitus on säteillä itselle ja muille viestiä: olen voittamaton. Valmentajan mukaan nykyajan menestyjät rakentavat identiteettinsä omilla ehdoillaan, eivät kulttuuristen tai kansallisten odotusten mukaisesti. Ajatus perustuu näkemykseen, jossa jokaisella nähdään olevan mahdollisuus rakentaa huippu-urheilijan fysiikka, mutta henkinen vahvuus ja identiteetti ovat ne tekijät, jotka ratkaisevat lopulta menestyksen tai aiheuttavat vaihtoehtoisesti menestymättömyyden. Menestys ei ole määritelty yhteiskunnassa vallitsevien selkeiden ohjeiden mukaan. Urheilijan on muovattava oma reseptinsä ja rakennettava kaava, jolla tavoittaa haluttu identiteetti. Valmentajan mukaan menestyminen urheilijana vaatii naiiviin lapsenuskoon verrattavaa epäilyksetöntä luottamusta itseensä. Urheilijalle ei riitä ainoastaan epävarmuuden ja paineen sietäminen, vaan hänen on hyväksyttävä nykyajan epävarmuus ja oltava sinut sen kanssa.

Kuinka voittava urheilija erottuu, kuinka Ilmari erottuu maailman muista Immuista? Tekemällä kiimaisesta miljoonapäisestä brasilialaisesta stadionista kotinsa takapihan. Sitä on psyykkinen valmentautuminen, se ei tarkoita sitä, että kestää paineita tai oppii elämään niiden kanssa, vaan että painetila on vakio. Se on aamulla lasten kanssa sama kuin linnan juhliissa tai kuudennella hypyllä olympiafinaalissa tai vyörytystilanteessa talvisodassa. Paine on eri asia kuin paino. Purkautuessaan paine lennättää esineitä ja nesteitä ja hyppääjiä kevyesti. (7G, 143.)

Ilmarille urheilu tarkoitti uudenlaiseen minuuden muovaamista. Entisen juron ja syyllisyydentuntoisen identiteetin vaihtamista teräksisen itseluottamuksen ja kepeän iloluonteen identiteetiksi. Lisäksi se tarkoitti liiasta maailman murehtimisesta luopumista ja antautumista ajakseen, että maailmaa ei voi eikä pidäkään hallita. Identiteettikäsitys on ensisijaisesti Steinbyn

(2011, 116) määrittelemän modernin, itsereflektioa vaativan subjektin identiteetin kaltainen – omaa tietoista rakennustoimintaa vaativaa.

Niin *700 grammassa* kuin *Maaninkavaarassakin* urheilijaidentiteetin keskeisenä ajatuksena on rakentaminen. Erityisesti *700 grammassa* Valmentaja ja *Maaninkavaarassa* Martti näkevät urheilijan eräänlaisena rakennelma tai taideteoksena. Urheilijan käsittäminen työstettävänä projektina vastaa ajatusta muovattavasti identiteetistä. Tällainen on esimerkiksi Hallin (1999, 20-23) postmoderni subjekti. Niin Valmentaja kuin Martti Huttunenkin näkevät urheilijan kokonaisuutena, jonka rakentaminen tarkoittaa fyysisen ja henkisen työstämistä. Urheilijan identiteettiin liitetään molemmissa teoksissa sekä fyysisiä että psyykkisiä ominaisuuksia, jotka ovat tulosta tavoitteellisesta kehittämistyöstä. *Maaninkavaarassa* urheilija (tässä teoksessa Heidi) on rakennelma, joka valmistetaan tuotteen tavoin juoksutallissa.

Olemme kuin kone. Huttusen juoksutalli toimii. (...) Siinä mielessä Heidi on onnekas. Hän pääsee hyppäämään vauhdissa osaksi hyvin öljyttyä koneistoa. (MV, 223.)

Sirkka on osa palapeliä, jolla Heidistä tehdään juoksijaa. Kun avaan keittiön oven, tiedän jo tuoksusta, että Sirkka on täällä. Sirkka hoitaa huollon. Tänään huolto tuoksuu mustikkasopalle. (MV, 233.)

Ihmisen halu ja ihmisen tarpeet. Minä kun en ole ihan samaa mieltä. Juoksija rakennetaan toista kautta. (...) Juoksijalta karsitaan epäolennainen pois. Lopulta on vain tarpeellinen ja sen kautta juoksija pitää tarpeellisesta kiinni kahta kovempaa. (MV, 244.)

Martti toistaa usein verbiä ”rakentaa” puhuessaan urheilijaksi tulemisesta. Tämä alleviivaa näkemystä, jossa urheilija nähdään valmistettuna tuotteena. Martin tavoin *700 grammassa* Valmentaja näkee urheilijan työstettynä projektin lopputuotteena. Ilmari on ensisijaisesti valmentajan projekti. Ilmarin poika Rainerikin määrittelee Valmentajan isänsä työstäjäksi. ”(...) Valmentaja, joka tekee isästä onnistujan” (7G, 109).

Mistä on isot hyppääjät tehty? Kuminasta, huminasta, erythroetiinista, velvollisuudentunnosta, salpietarista, unikosta, minttulikööristä, kardemummasta, zylogenaasista, plasmalaajentajasta, miessukupuuhormonista, naissukupuuhormonista, mormoonista, baptistista, fysiikasta, psykologiasta, metafysiikasta, efedriinistä, anabolisista steroideista, kotikaljasta, pyhästä hengestä, katkeruudesta, kitkeryydestä, hiivasta, sokerista, tislatusa vedestä, tuhkasta, timanteista, sytostaateista, galgemonasta, hcd:stä, pcb:stä, lsd:stä, dynamiitista, tajunnanlaajentajista, näkemyksenlaajentajista, nesteenoistajista, kipulääkkeistä, beetasalpaajista, astmapiiipuista, allergiapillereistä, kanelista, vaniljasokerista, tabascosta, parabellumista, gebardinkivesuutteesta, itämaisesta rauhallisuudesta, nonparelleista, graalin maljan vissystä, ureasta, E20:stä, E14:stä, hubbabubbasta, vitamiinipillereistä ja geenimuunnellusta vartalosta. (7G, 149.)

Valmentaja näkee urheilijan rakentamisen monimutkaisena keitoksena, joka syntyy monien eri elämäntilojen tiedoista ja taidoista. Rakennusaineiden moninaisuus luo kuvaa urheilijan rakentamisen monimutkaisuudesta ja moniulotteisuudesta. Valmentaja käyttää hyödykseen niin nautintoaineita, uskontoja, lääkkeitä, kiellettyjä aineita, sallittuja aineita, mausteita, jalokiviä, tunteita, tieteitä, lisäaineita sekä absurdeja hölynpölyltä kalskahtavia asioita. Urheilijan muokkaaminen saadaan noitaliemeltä ja lasten lorulta vaikuttavan reseptistä ansiosta kuulostamaan vähintäänkin salatieteeltä ja vain harvoille ja valituille aukeavalta toiminnalta. (7G, 149.)

Palaan Ilmarin, Rainerin ja Valmentajan tavoittelemaan urheilusankarin nostalgiaa tihkuvaan identiteettiin, joka lopulta tuottaa pettymyksen niin isälle kuin pojalle. Urheilusankaruutta tutkinut Kalle Virtapohja (1998, 18-19) määrittelee urheilusankarin neljällä minimivaatimuksella: 1) Urheilusankari tekee sankarillisia tekoja urheilukentillä. 2) Sankari on hyvän puolella. 3) Sankari saa arvostusta yhteisössään. 4) Sankariteoista kerrotaan kertomuksia. Ilmari täyttää kaikki urheilusankarin vaatimukset: 1) Ilmari voittaa EM-kultaa. 2) Ilmari haluaa teoillaan hyvää niin perheelleen kuin Suomen kansallekin. 3) Mestaruus aiheuttaa ylistystä, kiinnostusta ja arvostusta yhteisössä. 4) Media sekä vaimo Liisa romaanissaan *Hyppääjä* kertoivat Ilmarin sankarikertomusta. Vaikka Ilmarin toiminta täyttää urheilusankarin mitat, ei urheilusankaruus tarjoa Ilmarille (ja Rainerille) sitä, mitä he nostalgisissa kuvitelmissaan luulivat saavansa. Doping, keino saavuttaa absoluuttinen urheilumenestys, romuttaa Virtapohjan hahmottelemia minimivaatimuksia. Kohta kolme on historiaa. Ilmari muuttuu yhdessä yössä juhlistusta sankarista maan vihatuimmaksi mieheksi (7G, 267). Urheilusankaruus osoittautuu Ilmarille yhtä aikansa eläneeksi identiteetin tukipisteeksi kuin aikaisemmin perhe tai kotiseutu.

(...) jos joku harmittaa niin se että tuli lähdettyä koko pelleilyyn mukaan. Nimittäin aika mitätöntä tuollainen tempoilu ja loikkiminen on, kun voisi tehdä ihan oikeasti tärkeitä asioita. (7G, 334.)

Urheilusta ei ollut täyttämään tyhjiötä Ilmarin elämässä tai paikkaamaan nykyhetkessä viihtymättömyyden sietämättömäksi kasvavaa painolastia. Liisa Saariluoma (nykyään Steinby) (1992, 44-48) on määritellyt nykyhetkessä viihtymättömyyden yhdeksi nykykirjallisuuden suosikki-ilmiöistä. Kirjallisuudessa on pyritty ilmentämään yksilön ongelmaa hahmottaa elämäänsä kokonaisuena ja hallittavissa olevana. Saariluoman mukaan yksilöt joutuvat kohtaamaan paljon ristiriitaista informaatiota, jonka todenperäisyyttä ja paikkansapitävyyttä on vaikea arvioida. Tällaisessa informaatiohäkyssä eheän maailmankuvan ja identiteetin muodostus on tuomittu epäonnistumaan.

700 grammassa Valmentajan harjoittama yksilön ”sielunhoito” (toisin sanoen identiteetin muokkaus) ei ole toimiva malli länsimaisessa nykyaikaisessa yhteiskunnassa. Valmentajan näkemyksen mukaan urheilu ei enää puhuttele yksilöä, koska yksilöllä on niin monia muita ja ennen kaikkea helpompia keinoja lunastaa itselleen identiteettejä.

Se ei ole enää vinssi tai tunkki kohti parempaa itsetuntoa (...) Urheilu on vain urheilua, tai urheilu on taloutta, tai se muuntui urheilun kevennetyksi muodoksi: kuntoiluksi. Jonka perustehtävänä taas on yksilön taloudellisen suorituskyvyn maksimoiminen. (...) Tiedon, taidon ja ponnistelun tarkoitus on ollut viedä ihmispoloja eteenpäin, parempaan kuin eilen, parempaan kuin edellinen sukupolvi, mutta nyt ei enää pääse eteen. (7G, 371.)

Valmentajan käsityksen mukaan urheilu ja kilpailullisen menestyksen himoitseminen ovat muuttuneet merkityksettömiksi länsimaisissa yhteiskunnissa. Esimerkkinä urheilun aseman muutoksesta toimii *700 gramman* päähenkilö Ilmari Kivi. Pakkomielteisesti urheilut ja menestystä sekä ennätysshyppyä tavoitellut mies päättyy lopulta elämään ulkoisesti määriteltynä tavallista arkista, hiljaista elämää ja on siihen tyytyväinen. Ilmari ei tarvitse urheilun tarjoamaa merkityssisältöä kokeakseen itsensä ja elämänsä mielekkääksi. Jälkeenpäin omaa urheilemistaan ja sen merkityksiä arvioidessaan Ilmari näkee urheilun antaneen hänelle varsin vähän eksistentiaalista merkityssisältöä.

Joskus ajattelin, että urheilu antoi minulle paljon, mutta mitä minä siltä muuta sain kuin kipeät kierukat polviin ja palkintotelevision? (7G, 335.)

Ilmari havitteli urheilusankarin identiteettiä, tilaa, jossa pystyisi huokaisemaan ja tuntemaan olevansa perillä elämässä. Ilmari huomaa nostalgisen traditiosta kumpuavan urheilijaidentiteetin mahdolliseksi saavuttaa. Traditio on tässä tapauksessa kulttuurista ammennettava toimintamalli, jonka puitteissa on mahdollista toimia ja ajatella (Kaunismaa & Laitinen 1998, 189) Hahmotellessaan narratiivista identiteettiä Paul Ricoeur on tutkinut identiteettiä muutoksen näkökulmasta. Ricoeur näkee identiteetin stabiiliuden mahdollisena sekä hahmottaa itseyden kahden äärilaidan välillä tapahtuvana loputtomana liikkeenä. (Mts. 177-178.) Ilmarille urheilun merkityksellistämistä identiteetistä luopuminen tarkoittaa myöntymistä ricoeurlaiseen ajatukseen päättymättömästä identiteetin muotoilemisesta.

4.2. Kansallinen identiteetti

Urheilulla on katsottu olevan poikkeuksellisen suuri merkitys suomalaisten kansalliselle identiteetille. Urheilun on sanottu jopa olevan merkityksellisempää suomalaisille kuin millekään muulle kansakunnalle. Suomessa urheilua on totuttu pitämään itsestään selvänä ja erottamattomana osana kansallista identiteettiä. (Kokkonen 2008, 11.) Kansallista identiteettiä taas pidetään keskeisenä kansakunnan yhteenkuuluvuudentunteen tiivistäjänä. Jopi Nymanin (2011, 228-229) mukaan kansalliset identiteetit ovat modernissa ajassa tuotettuja kertomuksina, jotka on nivottu yhteen käyttäen hyödyksi valittuja osia mahtavasta muinaisesta menneisyydestä ja kansakunnan kollektiivisesta muistista.

700 grammassa sekä *Maaninkavaarassa* tuotetaan kertomusta urheilun merkityksellistämistä kansallisesta identiteetistä. Urheilun nationalismia tutkinut Jouko Kokkonen (2008, 300) hahmottaa käsityksen Suomesta uniikkina urheilumaana ja suomalaiset ainutlaatuisena urheilukansana erikoistapauksena muttei missään tapauksessa poikkeusilmiönä. Urheilua on käytetty kansallisen identiteetin rakennusaineksena hyvin erilaisissa yhteiskunnissa. Kautta historian urheilun merkitys kansalliselle identiteetille on ollut eri yhteiskunnissa voimakkaimmillaan erityisesti kriisitilanteissa sekä yhteiskunnan haparoivina alkuaikoina. (Mts. 300-301.) Kokkonen (2008) näkemykset vastaavat hyvin pitkälle *700 gramman* Valmentajan näkemyksiä urheilun merkityksestä kansalliselle identiteetille.

(...) luullessani valinneeni urheilun, valitsin maailmanpolitiikan. Tein muutamia siirtoja, jotka tunnettiin pitkään lyömättöminä maailmanennätyksinä, mutta joiden tarkoitus oli nostaa ryhmän sisäistä henkeä, tuottaa seurannaisvaikutuksia kotimaassa, slummeissa ja vuokrakasarmeissa. (7G, 9-10.)

(...) olin yhä tiiviimmin kiinni erikoisalassani, jota kutsun yksilön ja kansakunnan sielunhoidoksi tai –hajottamiseksi urheilun avulla (7G, 11).

Analyysini perusteella kuvittelin, että kykenisin pitämään Titolta kellumaan jääneen Jugoslavian kasassa jakamalla koripallomestaruuksia riittävän moniin liittovaltioihin (...) (7G, 12).

Valmentajalle urheilu on kansan henkisen tilan hoitoa ja kohentamista. Valmentaja allekirjoittaa näkemyksen urheilun erityislaatuudesta merkityksestä nuorelle kansakunnalle ja toisaalta yhteiskunnallisista ongelmista kärsiville kansakunnille. Valmentajan näkemyksen mukaan modernit länsimaiset yhteiskunnat ovat jo ohittaneet kansallisen haparoinnin vaiheen, jossa urheilu on keskiössä kansallista kertomusta tuottaessa.

Erityisalani oli yksilön ja kansakunnan sielunhoito tai –hajottaminen urheilun avulla. (...) tuon teorian ja sen käytännön aika oli ohi, sillä ei ollut mitään tekoa tässä yhteiskunnallisessa kehitysvaiheessa. (7G, 370.)

Se ei ollut enää vinssi tai tunkki kohti parempaa itsetuntoa, suurempia tilauksia naapurimaasta, houkutin turisteille, este maahan tunkeutuville sotajoukoille. Urheilu oli vain urheilua, tai urheilu oli vain taloutta, tai se muuntui urheilun kevennetyksi muodoksi: kuntoiluksi. Jonka perustehtävä taas on yksilön taloudellisen suorituskyvyn maksimoiminen. (7G, 371.)

Aika paljon on karttapallossa pisteitä, joissa minua tarvitaan. Maita, joiden lapsijuopot kaipaavat urheilua pelastajakseen, joiden kansallinen itsetunto pelastuu yhdellä olympiavoitolla (...) mitä enemmän diktaattoreita, alistamista, toimeentulorajoilla kiikkuvia yksinhuoltajia, puoliorpoja sulkeutuneita 12-vuotiaita elämänvihaajia, mitä enemmän tovereiden pilkkaa ja tuloeroja, sitä enemmän raskaan sarjan maailmanmestareita. (...) Kun nostaa tarpeeksi monta yksilöä huipulle, oma heimo herää ymmärtämään arvonsa, ymmärtää vaatia oikeuksiaan, kenties itsenäisyyttä, ehkä paikkaa linja-auton etuosassa, lopulta jopa ottaa nuo oikeudet omin käsin, omin jaloin. (7G, 372.)

Valmentajalle urheilu on työväline kansallisen identiteetin ehostukseen. Valmentajan näkökulma urheiluun liittyy Hallin (1999, 22) ajatukseen kansallisesta kulttuurin ja identiteetin

vuorovaikutuksesta vielä urheilun, joka elää kansallisessa kulttuurissa ja identiteetissä ruokkien niitä. Valmentajan näkökulmasta yksittäiset urheilijat tekevät työn henkilökohtaisen urheilumenestyksensä eteen, mutta näkyvät tulokset eli menestys ja mitalit ovat kansakunnan identiteetin kilven kiillottamista.

Urheilun merkitys erityisesti nuorelle kansakunnalle on olennainen ajatus myös *Maaninkavaaran* Martille. Martti mieltää kestävyysjuoksun ratkaisevaksi asiaksi jopa Suomen valtion ja suomalaisen kansakunnan synnylle.

Kaikesta pitää tehdä huumoria, jopa juoksusta. Petelius sen aloitti silloin kun Tommy Ekblomia pilkkasi. Vääräleuat eivät tiedä, että ilman juoksua tätä maata ei olisi edes olemassa (MV, 9).

Martin mukaan Suomi on juoksijoiden maa, joka on lunastanut paikkansa yhtenä sivistysvaltiona juuri historiallisten juoksijasuuruuksiansa ja ruumiista huolehtimisen kulttuurin ansiosta (MV, 27). Toisaalta Martti myös näkee nyky-Suomen olevan rappiotilassa. Suomen näivettyminen kansakuntana on Martin mielestä ensisijaisesti urheilemattomuuden, erityisesti juoksemattomuuden syytä.

Nyky-Suomi on ongelman ydin. Suomi on sopivan totuuden maa. Niin kauan maattu tässä Venäjän kyljessä, että totuus on opittu muuntamaan sopivaksi. (MV, 152.)

Martti käsittää *700 gramman* Valmentajan tavoin, että urheilun kansallinen merkitys liittyy kiinteästi yhteiskunnallisiin olosuhteisiin. Hyvinvointiyhteiskunta ja vauraus siirtävät urheilun pois elintärkeän asemasta niin yksilön kuin kansakunnankin tasolla.

Yhteiskuntien erilaisuudesta huolimatta urheilun kansallinen merkitys on ilmenemismuodoiltaan varsin samanlaista kaikkialla. Jouko Kokkosen (2008, 315) mukaan urheilun hyödyntäminen kansallisen identiteetin osatekijänä perustuu hyvin pitkälle kansainvälisiin kilpailusaavutuksiin ja niiden selittämiseen kansallisesta näkökulmasta. Urheilun varaan rakennettu kansallinen identiteetti on ensisijaisesti riippuvainen menestyksestä, joskin joissain tapauksissa skandaalit ja tappiot voivat tuottaa niin ikään merkittäviä kansallista identiteettiä muovaavia kertomuksia. (Kokkonen 2008, 315.) *Maaninkavaarassa* kansallista identiteettiä ja ajatusta Suomesta juoksumaana rakennetaan historiassa menestyneiden suurjuoksijoiden varaan. Martti Huttunen suhtautuu menneisyyden

mestareihin yhtä suurella (jopa suuremmalla) kunnioituksella kuin edesmenneisiin valtiomiehiin: Martti käy muistelemassa suurjuoksijoita näiden haudoilla ja ripustaa näiden kuvia merkittävälle paikoille (MV, 51).

Hannes nosti Suomen kansakunnaksi kansakuntien joukkoon jaloillaan. (...) Hän juoksi Suomen maailmankartalle (...) (MV, 51).

Hannes Kolehmaisena menestys kestävyysjuoksussa on Martin mielestä yksittäisenä tekonakin merkityksellinen Suomen kansan identiteetille. Martille yksittäisen urheilijan menestys antaa oikeutuksen koko kansan eksistentiaaliselle olemassaololle. Martti nimeää laajan joukon menestyneitä urheilijoita, jotka omalla toiminnallaan merkityksellistäneet suomalaisuutta. Kolehmaisena lisäksi Martti nimeää suomalaisuuden rakentajiksi Pekka Vasalan (MV, 7), Paavo Nurmen (MV, 8), Lasse Virénin (MV, 10), Ville Ritolan (MV, 23), Tapio Rautavaaran (MV, 23), Jukka Keskisalon (MV, 33), Kaarlo Maanigan (MV, 45), Valentin Konosen (MV, 242), Martti Vainion (MV, 255) ja Juha Väätäisen (MV, 283). Martin nimeämät suurjuoksijat toimivat Jopi Nymanin (2011, 228) esittämän kollektiivista muistia hyödyntävän kansallisen identiteetin tavoin. Tällöin juoksijoihin ja heidän hahmoihinsa yhdistyy yhteisesti tärkeinä pidettyjä merkityksiä, jotka ”jokainen” kansalainen tietää. Yhteinen tieto tiivistää ryhmää, jolla tieto on.

(...) tässä lukee isolla vain Paavo Nurmi. Eikä muuta tarvitsekaan. Jossakin vaiheessa ihminen nousee saavutuksiaan suuremmaksi. Paavo Nurmi oli sellainen. (MV, 22.)

Martti pitää suurjuoksijoita ihmisinä, jotka ovat yleisesti erityislaatuisina pidettyjä ja vuosien mittaan kuin yhteisestä sopimuksesta sovitettu erityiseen rooliin ja asemaan koko kansakunnan edustajina.

Lasse Virén oli Suomi suurennettuna ja Martti Vainio Suomen ilmoille karjuma hätähuuto. Juha oli Suomi, V-linjan alku. Väätäinen-Virén-Vasala-Vainio. (MV, 283.)

Martille suurjuoksijat edustavat ennen muuta Suomea, suomen kansaa ja suomalaisuutta. He toimivat siniristilippuun ja leijonavaakunaan verrattavina suomalaisuuden symboleina, edustajina.

Martin mielestä Paavo Nurmesta muistuttava patsas ei tarvitse muita esittelyjä kuin nimen ”Paavo Nurmi”, koska se kertoo itsessään kaiken tarpeellisen. Ajatus perustuu oletukseen suomalaisten kollektiivisesta muistista, jossa kaikille nimi Paavo Nurmi merkityksineen on tuttu. Yksittäiset urheilijat ja heidän huippusuorituksensa ovat sinänsä Martin mielestä merkittäviä suomalaisille kansakuntana. Jouko Kokkosen (2008, 303) mukaan Paavo Nurmi sankarihahmona on saanut myyttiset mittasuhteet, koska häneen on pystytty liittämään useita perisuomalaisuuteen yhdistettyjä ominaisuuksia: ainutlaatuinen lahjakkuus, askeettinen kurinalaisuus, jonka mukana myös yksinäisyys. *Maaninkavaaran* Martti toistelee Nurmeen liitettyjä kollektiiviseen muistiin perustuvia myyttejä. Hänelle urheilu (erityisesti kestävyysjuoksu) ilmentää samoja ominaisuuksia, joita liitetään myyttiseen Paavo Nurmeen ja Nurmen kautta suomalaisiin urheilijoihin ja suomalaisuuteen ylipäätään. Paavo Nurmeen henkilöityy Martin mielestä ihanteellinen suomalaisuus, esikuva, johon jokaisen suomalaisen tulisi samaistua.

Martille, ja Martin mielestä koko Suomen kansalle, yksittäiset urheilusaavutukset muuttuvat merkityksellisiksi historian ja ylipäätään ajan jäsentäjiksi. Suomen kansan vaiheet asettuvat aikajanelle suhteessa merkittäviin urheilusaavutuksiin. Martti ei hahmota esimerkiksi Suomen historiaa sen mukaan, kuka on ollut presidenttinä, vaan sen mukaan, milloin kukin suurjuoksija on saavuttanut mestaruuksia ja mitaleja arvokilpailuista.

Pitäisi lukea Onnellinen mies uudestaan. Se on hyvä kirja. Ilmestyi Montrealin juoksujen aikaan. Minä olin onnellinen mies niin kuin siltainsinööri Jaatinen siinä kirjassa. (MV, 68.)

Kotikisoissa 1983 Martti syöksyi MM-pronssille. Näin sen paikan päällä. Oltiin Sirkan kanssa vapaaehtoisina. (MV, 121.)

Se on paljon enemmän kuin hauskaa. Se on oikeastaan käännekohta nyky-Suomen historiassa. (...) Jokaisen kestävyysjuoksumitalin päälle olen kupillisen kahvia siemaissut. Mitenkäs paljon niistä tulee? Taitaa olla yhdeksäntoista kuppia. Ensimmäinen nuorena miehenä Lassen kullalle Münchenissä. Ja kohta jo juotiin Vasalan kunniaksi Sirkan mansikkakakun kanssa (...) (MV, 182.)

Urheilun saralla suoritettut merkkiteot toimivat tässä tapauksessa yhteisenä historiaa jäsentävänä ulottuvuutena. Samanlaiseen kollektiiviseen muistiin ja urheilun määrittämään historiaan tukeudutaan myös *700 grammassa*. Ilmarin lapsuusvuodet asettuvat järjestykseen olympialaisten mukaan. Ajan henki ja tunteet linkittyvät tiettyihin olympiavuosiin ja –kaupunkeihin. (7G, 24,

27.) Myös Valmentaja asettaa itsensä osaksi historiaa ja eri kansakuntien historioita yksittäisten urheilutapahtumien avulla. Jouko Kokkosen (2008, 318) käsityksen mukaan erityisesti miehille on ominaista asemoida oma historiakäsityksensä urheilun merkittäviin tapahtumiin. Urheilun kertomukset antavat tällöin työvälinaiset maailman hahmottamiseen käsitettävänä.

700 grammassa urheilumenestys kuvataan kollektiivisena voimavarana koko kansakunnalle. Kansallistunteen huipentuma on Ilmarin arvokilpailufinaali. Pituushyppyfinaalissa Ilmari asetetaan rooliin, jossa hän edustaa yksilönä kaikkia suomalaisia. Tilanteen tärkeyttä koko kansakunnan näkökulmasta alleviivaavat selostajat, jotka kuvaavat suomalaisen Ilmarin erityislaatuista. Ilmarin kilpailusuorituksen lisäksi selostajat korostavat suomalaisten erityislaatuista urheilukansana kritisoidessaan kilpailujen visuaalista toteutusta kansainvälisen televisioyhtiön toimesta. Selostajien mukaan vain suomalaiset osaavat tuottaa urheilukilpailuista kuvamateriaalia riittävän laadukkaasti koko maailman tarpeisiin. (7G, 248.) Mahdollinen arvokilpailumitali koetaan koko kansan mitaliksi.

Vain Irmalle Ilmarin hyppy ja Ilmarin persoonallisuus olivat kaksi täysin eri asiaa, vain hän säilytti suhteellisuudentajun (7G, 251).

Arvokilpailumenestyjä Ilmarin identiteetti on yhtä kansallisen identiteetin kanssa. Suomalaisten samaistuminen Ilmariin ja Ilmarin kilpailusuoritukseen mahdollistaa kollektiivisen tunteiden jakamisen. Kilpailun herättämä jännitys, tunteet sekä myötäeläminen Ilmarin suoritukseen koetaan siteenä, joka tekee Ilmarin saavuttamasta mitalista kaikkien suomalaisten saavuttaman mitalin. Tällöin yksittäisen kansalaisen teko koetaan koko kansan saavuttamana ja kaikille kuuluvanatekona, joka määrittää kokonaista kansakuntaa.

Kokkonen (2008, 57) määrittelee keskeiseksi suomalaisuutta ja suomalaista urheilua määrittäväksi ulottuvuudeksi luonnon ja luonnollisuuden. Samalla tavoin *Maaninkavaaran* Martti Huttunen näkee urheilun (erityisesti kestävyysjuoksun) suomalaisille luonnollisena asiana. ”Ei kai kukaan vastoin tahtoaan juokse, se on maailman luonnollisin asia” (MV, 183). Luonnollisuuden lisäksi juoksu on Martin mielestä mahdollisuus päästä lähemmäksi luontoa. Martille luontoon ja erityisesti metsään kiteytyy ajatus suomalaisuudesta. Tätä suomalaisuuden kulmakiveä, luontoa ja metsää, suomalainen pääsee koskemaan juoksemalla.

Metsästä löytyy aika ja paikka ajatuksille. Jos otetaan elämässä ajateltujen ajatusten määrä, niin juoksija on kärjessä. (MV, 287.)

700 grammassa luonnon ja urheilun kertomusta punoo yhteen Valmentaja, jonka valmennusfilosofia perustuu siihen, että urheilu tuo ihmisen lähemmäksi luontoa. Valmentajan mukaan urheilija urheillessaan muuttuu eläimen kaltaiseksi, alkuvoimaisemmaksi ja luonnollisemmaksi, biologisten viettiensä varassa toimivaksi.

Valmentajan mukaan harjoittelu lähellä luontoa oli perinteisesti ominaista suomalaiselle urheilijalle. Tämän takia Ilmari ja Raineri lähtevät harjoittelemaan Ilmarin synnyinseudulle Muumäelle. Ilmarille ympäristö edustaa kotia ja ylevää suomalaista kulttuuria. Raineri, kaupungissa kasvaneena, vierastaa ensin nostalgisena pidettyä perisuomalaista maisemaa. Tässä korostuu sukupolvien ero. Kansallista itsetuntoa ylentävänä, yhteisenä, pidetty kansallismaisema ei tunnu kodille kaikista suomalaisista. Kaupunkilaiselle luonto ei tunnu ainoalta oikealta paikalta elää, vaikka siitä luodaankin kansallisessa kertomuksessa kuva täydellisenä olosuhteena suomalaiselle. Ajatus vastaa Jopi Nymanin (2011, 228-229) esittämää tulkintaa kansallisesta kulttuurista tuotettuna, jolloin se ei pyrkimyksistään huolimatta vastaa kaikkien kansakuntaan kuuluvien tunteita ja tuntemuksia.

Maaseutu painoi hyppääjän poikaa niin kuin lähiön kivialot olivat painaneet hyppääjää, Rainerin ympärillä oli ollut alusta saakka autoja, lakaisinkoneita, kaivontyhjentyjiä, skinejä, hoppareita, maahanmuuttajia, hevimusiikkia, eurodiskoa, kebabravintoloita, vanhempien rakastelu, naapurin perheriidat, panttilainaamo, murrosikäisen kasvu ja naisen koulutusmahdollisuudet. Nyt oli salakan väräyttämä vedenpinta, tiirojen kilpalento ja hyvin hyvin kaukana peltoa jyrnivä traktori. (7G, 195.)

Valmentaja pitää luontoa parhaana harjoitteluolosuhteena suomalaiselle. Luonnon karuus ja koettelevuus tekevät suomalaisen urheilijan sekä ovat osa suomalaista sielunmaisemaa. Käsitys myötäilee Kokkosen (2008, 57) näkemystä suomalaisuuden rakentamisesta: suomalaisista rakennettiin kuvaa sisukkaana ja urheana karua luontoa vastaan taistelevana kansana. Kokkosen (2008, 58) mukaan suomalaisen urheilumenestyksen katsottiin johtuvan ankarasta luonnosta, jonka nähtiin koulineen asukkaista kyvykkäämpiä kuin muiden kansakuntien ihmisistä.

Urheilu on kiinnittynyt kansalliseen identiteettiin monin merkityksin *Maaninkavaarassa* sekä *700 grammassa*. Kuitenkin tälle siteelle on ominaista menneisyys. Valmentaja näkee urheilun kansakunnalliset sielunhoidolliset mahdollisuudet aikansa eläneinä länsimaisissa yhteiskunnissa (7G, 370). Martti Huttunen lopettaa seuraavan suomalaisen suurjuoksijan, kansallisen itsetunnon

nostattajan, työstämisen työn mahdottomuuden takia. Kokkosen (2008, 320) tutkimusten mukaan urheilun nationalistiset merkitykset ovat nykyaikana muuttuneet: urheilusta on tullut arkipäiväisempää ja toisaalta viihteellisempää. Tämän päivän informaatiotulva hukuttaa alleen suurimmatkin merkkipaalut. Kuitenkin Kokkosen (mts. 230) mielestä urheilu edustaa kansallisen identiteetin näkökulmasta mahdollisuutta kurkotella menneiden arvojen perään: urheilun edustama perinteinen suomalaisuus on peruskallio, jolle asettua nykyisessä alati muuttuvassa maailmassa. Samalla urheilu on väline sanoa globalisoituvassa maailmassa: olemme suomalaisia ja emme halua luopua kaikista kansallisista arvoista. Erityisesti *Maaninkavaaran* Martti tukeutuu Kokkosen hahmottelemaan käsitykseen urheilusta viimeisenä suomalaisuuden linnakkeena, eräänlaisena pelastusrenkaana.

5. SATIIRI JA URHEILUN FUNDAMENTALISMI JA USKONNOLLISUUS

5.1. Satiiri tyyllilajina

Kun kirjallinen laji nähdään Alastair Fowlerin teoksessaan *Kind of Literature* (1982) esittämän lajiteorian valossa, voidaan tyyllilaji nähdä yhtenä kirjallisen merkityksen tuottajana (Isomaa 2009, 11). Tarkastellessani *Maaninkavaarassa* ja *700 grammassa* urheilulle annettuja merkityksiä tulen tässä luvussa käsittelemään merkityksiä, jotka välittyvät teoksen tyyllilajista käsin. Käsittelem *700 grammaa* ja *Maaninkavaaraa* satiireina.

Sari Kivistön (2007, 9) määritelmän mukaan satiirissa on kyse todellisuuden ja ihanteen välisestä eroista. Eron näkyväksi tekeminen ja todellisuuden tilan kritisoiminen ovat satiirin tehtäviä. Satiirin kohdalla tyyllilajin tunnistaminen on tärkeää; mikäli satiiria ei tunnisteta ei myöskään ymmärretä kriittistä tai jopa pilkallista asennoitumista satiirin kohteeseen. Satiiri on harvoin tunnistettavissa vain tietyn muodon perusteella. Kuitenkin poikkeamat, nopeat näkökulman vaihdokset, äkilliset lopetukset ja runsaus ovat luonteenomaisia satiirille. Satiiri on yleisilmeeltään kriittistä ja jopa aggressiivista. Olennaista satiirille on hauskuus. Satiirin kuuluu hauskuuttaa, mutta se ei ole sama asia kuin huumori. Siinä, missä huumori on hyväntuulista, satiiri ei osoita kohteelleen

minkäänlaista myötätuntoa. Kaikkein äärimmäisillään satiiri lähenee joko tai -ajattelussaan propagandaa. (Mts. 9-10.)

Satiirin kohteiden kestoosuuskaihe on ihmisyyden pohtiminen. Osansa satiireissa ovat saaneet lukematon joukko erilaisia typeriä. Erityisesti ihmisen mekaanisuus, materiaalisuus sekä pinnallisuus ovat taajaan toistuvia satiirin kohteita. Lisäksi hulluuden ja normaaliuden rajan problematisointi kuuluu satiirin perusaiheisiin. Varsinkin nykypäivänä satiiri on ottanut hampaisiinsa menestyksen ja elämysten tavoittelun sekä oman yksilöllisyyden todistelun. (Kivistö 2007, 12-15.) Aiheet ovat hyvin pitkälle samoja kuin aiemmissa luvuissa tarkastelemani urheilulle annetut merkitykset. Satiirille onkin Kivistön (2007, 15) mukaan ominaista valinnan mahdollisuus: lukija saa itse päättää, haluaako hän tarttua satiirin kriittiseen sanomaan ja pohtia samalla omaa moraaliaan vai lukea ainoastaan nauttien satiirikon tarkkanäköisten huomioiden osuvuudesta. Tämä toimii perusteluna sille, miksi pyrin tulkitsemaan osittain samoja teemoja kuin aiemmissa luvuissa, mutta nyt satiirin näkökulmasta. Kiinnostukseni kohdistuu niihin *700 gramman* ja *Maaninkavaaran* urheilulle annettuihin merkityksiin, jotka halutaan asettaa kriittisen tarkastelun alaiseksi.

5.2. Pakkomielteestä fundamentalismiin ja uskonnollisuuteen

Keskeinen teema niin *700 grammassa* kuin *Maaninkavaarassa* on päähenkilöiden lisääntyvä pakkomielteinen suhtautuminen urheiluun. Satiirin juonelle tyypillinen absurdus (Kivistö 2007, 26) toistuu pakkomielteenä urheiluun molemmissa teoksissa. *700 grammassa* Ilmarin viaton pituushyppyharrastus saa mittasuhteet, jossa vieraita käsitteitä eivät ole rikollisuus, perheen laiminlyönti ja kuolemanvaara. *Maaninkavaarassa* Martti on jo lähtötilanteellisesti kenties ”syvemmillä” riippuvuudessaan urheiluun kuin *700 gramman* Ilmari. *Maaninkavaaran* juonen keskeinen säie on Martin aina vain fanaattisempi ja pakkomielteisempi suhtautuminen urheiluun. Niin *Maaninkavaaran* Martin kuin *700 gramman* Ilmarinkaan kohdalla ei ole liioittelua puhua addiktiosta urheiluun. Pituushyppyuransa jälkeen Ilmari vertaa urheilun pakkomielteisyyttä alkoholismiin.

Totuutta ei paeta kiertoilmauksiin, onko pakkomielteinen pituuden hyppääminen yhtään jalompaa kuin vaikkapa alkoholismi? (7G, 287.)

Anthony Giddensin (1996, 24) näkemyksen mukaan addiktio ilmenee pakonomaisena toistona. Toistosta muodostuvan rutiinin tehtävänä on luoda pakkomielteiselle yksilölle tunne tuttuudesta ja turvallisuudesta – toisto pitää kiinni vanhassa, hyvässä, hallittavassa ja turvallisessa. Tulkitsen seuraavassa kahta teoksissa urheilulle annettua pakkomielteisyyteen liittyvää merkitystä: 1) fundamentalismia ja 2) uskonnollisuutta. Tulkitsen näitä merkityksiä satiirin näkökulmasta ja satiirin keinona kritisoida käsiteltäviä teemoja.

5.2.1. Fundamentalismi

Pakonomainen tarrautuminen urheiluun saa fundamentalistisia piirteitä *Maaninkavaaran* Martissa. Käytän tässä yhteydessä fundamentalismin käsitettä väljästi. Alkujaan 1900-luvun alun yhdysvaltalaisiin protestantteihin viittaava fundamentalismi voidaan tutkija Malise Ruthven (2007, 9, 43-44) mukaan sijoittaa myös ei-uskonnollisiin merkityksiin, jolloin puhutaan äärimmäisyyksiin viedystä ideologisesta puritanismista sekä haluttomuudesta joustaa vanhoista periaatteista. Martille pakkomielteinen urheilu tarkoittaa 110 %:sta paneutumista urheiluvalmennukseen samalla kun hän vaatii yhtä suurta panosta muilta Huttusen juoksutallin jäseniltä. Äärimmilleen viety panostus urheiluun on ensimmäinen vihje satiirisesta näkökulmasta Martin urheilusuhteeseen: liioittelun ollessa yksi keskeisistä satiirin keinoista (Kivistö 2007, 10).

Rakkaus pilaa urheilijan. Ei kaverissa mitään vikaa ole, vika on seurustelussa yleensä. Sen yhdistäminen juoksuun ei onnistu, yhtälö ei toimi. (...) Kyse on periaatteista. Ja yhdestäkin periaatteesta lipsuminen tarkoittaa itsensä pettämistä. (MV, 214.)

Martille äärimmilleen viety suhtautuminen tarkoittaa sitä, että urheiluun liittyvistä asioista ei neuvotella: kaikki tehdään urheilun ehdoilla. Martin ehdottomuus konkretisoituu älyttömät mittasuhteet saavuttavana Heidin elämän kontrollointina. Martti päättää, mitä Heidi saa syödä, kieltää tyttöä seurustelemasta ja on jopa valmis kieltämään tytöltä koulunkäynnin optimaaliseen

juoksuharjoitteluun vedoten. Martin liioitellun fundamentalistiseen urheiluun suhtautumiseen liittyy erittäin karkea eri urheilulajien arvottaminen. Martin näkemyksen mukaan eri urheilulajit on määriteltävissä oikeaan urheiluun sekä niin sanottuihin urheilulajeihin, jotka eivät oikeastaan edes ole urheilua. Kestävyysjuoksu edustaa Martille ainoaa oikeaa urheilua.

Jääkiekosta jaksavat kirjoittaa, mutta ei näitä kunnon urheilu kiinnostaa. Aina sama virsi. Jääkiekkoa. Mitä urheilua se on? (...) Ei se mitään urheilua ole. (...) Muistatko kun oltiin Liikuntamylyssä? (...) Kun sen purjehtijan porukka, Jokerit, samaan aikaan harjoittelemassa. (...) Siellä ne ylipainoiset ja ylipalkatut muka urheilijat lönnkötteli rataa ympäri. Ainoa, joka pystyi edes juoksemaan, oli se Lindin poika. (MV, 17.)

Martin karkea arvottelu oikeaan ja merkityksettömään urheiluun on niin ikään satiirille tyypillistä musta-valkoista kontrastien hahmottelua (Kivistö 2008, 9). Martin käsitys oikeasta urheilusta ja muusta ”muka” urheilusta muistuttaa kulttuurintuotteiden traditionaalista jakoa korkea- ja populaarikulttuuriin. Juoksun ihanteet ja juoksija edustavat Martille ihanteellista, oikeaoppista ihmistä. Juoksua ylistäessään Martti ilmaisee samalla hölkän olevan turmiollista. Martin silmissä hölkän kanssa samaan kategoriaan kuuluvat niin joukkuelajit ja kuin pallopelitkin, jotka eivät vaadi ihmiseltä samanlaista uhrautumista, askeesia ja ponnisteluja kuin juoksu (MV, 192).

Niin fiksun oloinen tyttö. Siro, kevytrakenteinen, pitkäraajainen, kuin tehty juoksijaksi. Syntyjään lahjakas ja tuhlaa aikansa jäällä pyörien. Kaikki kunnia luistelijoille ja muille, mutta onhan se jääurheilu aika, no, sanotaanko vaikka että turhaa. Maailman ihmisistä 99 prosenttia ei ole koskaan nähnyt jäätä. Se sulkee pois sen mahdollisuuden, että voitto talviurheilussa olisi jonkinasteinen saavutus. Urheilisivat edes ulkona. Mutta ei, sekä tehdään nykyään halleissa. Turhaa hommaa löysällä asenteella. (MV, 158.)

Martille juoksu näyttäytyy muita urheilulajeja tärkeämpänä ja ensisijaisempana sekä perustavanlaatuisempana. Martin asennoituminen muihin urheilulajeihin on tyrmäävä ja mustavalkoinen: vastakkainasettelun asetelma on ominaista satiirille (Kivistö 2007, 9). Martille legendaariset juoksusankarit ja juoksuvalmentajat edustavat pyhiä, jumalien kaltaisia hahmoja. Näihin juoksujumaliinsa Martti uskoo fundamentalistisen sokeasti. Fundamentalistisesti urheilulajien jakoon, oikeaoppisiin ja vääräoppisiin, suhtautuu *700 grammassa* Ilmari Kiven isä. Ilmarin isän mukaan vain maastohiihto oli urheilua. Hiihdon lisäksi mies suvaitsi jossain määrin pitää urheiluna muita olympiakilpailuiden yksilölajeja sekä pariluistelua ja jäätanssia. Ilmarin isän urheilufundamentalismi perustui ajatukseen, jossa oikeassa urheilussa ilmentyivät korkea

vaatimustaso, tietynlainen askeesi, suunnitelmallisuus sekä kyky hallita suuria kokonaisuuksia (7G, 25).

5.2.2. Uskonto

Pakonomainen suhtautuminen urheiluun ja pyrkimykset oikeaoppiseen urheilun harjoittamiseen saavat äärimmillään niin *Maaninkavaarassa* kuin *700 grammassa* mittasuhteet, jossa urheilu merkityksellistyy uskonnon kaltaisena. Äärimilleen viety urheilun ja uskonnon piirteiden sekoittuminen saa urheiluun suhtautumisen näyttäytymään satiirisessa valossa. Urheilun ja uskonnon samankaltaisuus ei ole poikkeuksellinen todellisessakaan urheilumaailmassa: Jouko Kokkosen (2008, 311) mukaan nykyaikaisessa urheilukulttuurissa on uskonnoille tyypillisiä piirteitä.

Nationalismin on sanottu olevan nykyajan kansanuskonto, jonka rituaaleina voi nähdä esimerkiksi suuret urheilutapahtumat ja niihin liittyvät voitonjuhlat (Kokkonen 2008, 311).

Maaninkavaaran Martti Huttuselle kestävyysjuoksu näyttäytyy uskonnon kaltaisena. Miehen omien ajatusten lisäksi tytär Heidi tekee havaintoja isänsä toiminnasta, jossa juoksu saa uskonnollisia piirteitä. Martti ja hänen asennoitumisensa urheiluun eräänlaisena uskontona viittaavat ennen muuta kristinuskoon. Ensinnäkin Martti arvottaa suurmiehiksi parrastaan tunnettuja miehiä. Tässä määrittelyssään hän rinnastaa suurjuoksija Lasse Virénin, historiallisen suuren vallankumoustaistelija Che Guevaran sekä kristinuskon vapahtajan Jeesus Nasaretilaisen. Kaikki edellä mainitut Martti näkee jatkumona vanhassa testamentissa hiuksiensa voimasta tunnetuksi tulleesta Simsonista (MV, 39). Martille suurjuoksija Lasse Virén on allegoria Jeesuksesta.

Lasse (...) vapautti Suomen synneistä. Lasse sai opetuslapsekseen leukapartaisen Pekka Vasalan. Kansa uskoi partasuihin, tilanne oli normaali (MV, 40).

Martti yhdistää kristinuskon keskeisiä toimijoita suomalaisiin juoksijoihin ja heidän toimiinsa. Historiallisten suurjuoksijoiden yhdistäminen kristinuskon vapahtajaan jalostuu Martin ajatusmaailmassa kohdistumaan myös tulevaisuuteen. Martti esittää useita kertoja näkemyksen, jonka mukaan hän odottaa jatkuvasti tulevaisuutta, jossa Suomi tuottaa maailmalle uuden mestarijuoksijan. Tulevaisuuden lahjakkuudet Martti mieltää Lasse Virénin tapaan vapahtajiksi.

Ei ole ihme, että tämä kansa vielä odottaa uutta vapahtajaansa, jos lupaavimmat nuoret odottelevat nurmikolla kunnan kohenemistä (MV, 152).

Martin mielestä Suomen kansa odottaa tulevaisuudessa saapuvaa mestarijuoksijaa, joka on suomalaisille sama kuin kristityille messias. Ensisijaisesti Martti odottaa ja valmistelee tyttärestään tätä seuraavaa suomalaista suurjuoksijaa, Suomen vapahtajaa. Martille Heidin valmentaminen tarkoittaa kurinalaista uhrautumista tehtävään: vapahtajan tuottamiseen. Martti on valmis uhraamaan omansa sekä tyttärensä henkilökohtaiset tarpeet ”korkeamman” tarkoituksen ja yhteisen hyvän puolesta.

Tämän puolustuspuheen olen pitänyt sata kertaa. Paavon yksinäisyys tulkitaan aina negatiiviseksi.

-Oliko Jeesus onnellinen? Sano, kun uskontoakin opetat.

-Sitä ei opetusohjelmassa lue.

-Tarkoitan vaan, että kyllä se Heidin yksinäisyys voi olla myös voimavara. Se saattaa kirpaista, mutta joskus yksilön on uhrauduttava joukon ulkopuolelle, sillä tavalla näitä vapahtajia syntyy. (MV, 184.)

Tytär Heidi näyttäytyy Martin maailmassa tulevaisuuden vapahtajaan verrattavana messiashahmona. Martille tyttären ”tehtävä” on marttyyrin ja synninsovittajan tehtävä, jonka avulla voi saavuttaa ikuisen kunnian. Heidille taas isän kiihkoilu on lähinnä kauhistuttava hulluuden ilmentymä, jonka hän kestää vain koska kokee juoksemisen ainoastaan väliaikaisena pakkoratkaisuna isänsä takia, eräänlaisena palveluksena isän vakaumuksen ja haaveiden puolesta (MV, 296). Martin äärimmilleen viety urheiluvakaumus saa miehen toiminnan näyttäytymään satiirisessa valossa. Siinä, missä satiirin kriittisyys osuu Martin käsitykseen urheilun kohottamisesta uskonnon asemaan, osoittaa satiirin syyttävä sormi syntiensovittamis-asetelmaan. Satiiri saa pohtimaan, onko moraalisesti oikein, että vanhemmat elävät omia unelmiaan lastensa kautta.

Yksittäisten juoksijahahmojen näkeminen vertauskuvallisesti kristinuskon vapahtajahahmon kaltaisena saa jatkoa Martin tavassa käsittää juoksijan ruumis. Martti hahmottaa urheilijan kristillisen kolmiyhteisyyden näkökulmasta. Kolmiyhteisyys viittaa kaikkivoipaan Jumalaan, jonka kolme eri persoonaa edustavat Jumalan työn eri puolia (Ketola 2008, 30). Kristinuskon Isä, Poika ja Pyhähenki edustuvat juoksijan kropassa sydämenä, keskivartalona ja päänä.

(...) juoksijalla on kolme pyhää ruumiinosaa (...) sydän, keskivartalo ja pää (...) Kaikki muut ruumiinosat ovat niiden kolmen opetuslapsia, jopa jalat. (MV, 123.)

Ruumiillisesti Martti hahmottaa juoksijan kristinuskon perusajatusta mukailleen. Sydän, keskivartalo ja pää ovat Martin määritelmän mukaan juoksijan keskeisimmät osat, joilla kaikilla on oma tehtävänsä juoksijan kokonaisuudessa. Martin urheilua ja uskontoa rinnastavat näkemykset eivät jää pelkästään miehen omien tulkintojen varaan, vaan tytär-Heidi näkee isänsä tavan käsittää kestävyysjuoksu kristinuskon kaltaisena.

Kun isä näyttää tuolta, se on keksinyt jotain. Löytänyt yhtäläisyyden Jeesuksen ja Ville Ritolan välillä (...) (MV, 195).

-Isäs taitaa tykätä kestävyysjuoksusta.

-Aika lievä ilmaus

-Se vissiin pitää juoksijoita jumalina.

-Jumala jää isän kirjoissa aika pahasti Pekka Vasalalle. Ei se kirkossa käy. Ei pelkää Jumalaa. Mutta annas olla kun se näkee vaikka Lasse Mikkelssonin, se menee viikoksi sekaisin.

-Kuka on Lasse Mikkelsson?

-Niinpä. (MV, 180.)

Satiirin ominaispiirteisiin kuuluu normaaliuden ja hulluuden rajapinnoilla häilyminen sekä tietynlaisen elämästä vieraantumisen osoittaminen (Kivistö 2007, 12-13). Jo urheilusankareiden ja jumalien rinnastaminen näyttäytyy vähintäänkin poikkeavana toimintana, mutta tytär Heidin mielestä Martti pitää juoksijoita ja juoksuvaikuttajia jumaliakin tärkeämpinä. Maailmasta vieraantumista alleviivataan ”normaalien” ihmisten mielestä tuntemattomien ihmisten rinnastamisella jumalallisiin olentoihin. Heidi kertoo poikaystävälleen, että isälle Lasse

Mikkelssonin näkeminen olisi jumalalliseen kokemukseen rinnastuva tapahtuma. Tilanteen satiirisuus piilee siinä, että teoksessa tavalliseksi määritetty Heidin poikaystävä Sakke ei edes tiedä, kuka Martille merkityksellinen Lasse Mikkelsson on. Martille kestävyysjuoksuvalmentajana mainetta niittänyt Mikkelsson taas on pyhä. Martti ja Martin käyttäytyminen näytetään outona verrattuna ”normaaliin”.

Tarkasteltaessa uskonnollisuutta pelkkää kristinuskoa laveammasta perspektiivistä on syytä huomioida erityisesti itäisille uskonnoille ominainen piirre opastaa yksilöä henkisen kasvun tiellä (Ketola 2008, 347). *Maaninkavaaran* Martti uskoo, että kestävyysjuoksulla on mahdollista saavuttaa syvempi tietoisuuden taso. Hänen mukaansa juoksu on matkaamista niin radalla kuin syvemmälle omaan itseen. Martin mukaan itäisille uskonnoille tuttu ruumiista irtautuminenkaan ei ole mahdotonta saavuttaa juoksemalla. Edelleen itäisiin uskontoihin liitettävät mahdollisuudet omien henkisten kykyjen jalostamiseksi (Ketola 2008, 347) esiintyvät urheilun yhteydessä erityisesti *700 gramman* Valmentajan valmennusfilosofiassa. Valmentaja puhuu sielunhoidosta sekä äärimmilleen viedystä ajatusmaailman muuttamisesta. Urheilijaksi kasvaminen tarkoittaa Valmentajalle loppuun asti hiottua henkistä suorituskykyä ja maksimaalista henkisten voimavarojen hallintaa.

Lisäksi uskonnollisuuteen liittyy kiinteästi erilaiset rituaalit, eräänlaiset jumalanpalvelusmenot (Ketola 2008, 15). Kilpailutapahtumat näyttäytyvät molemmissa teoksissa eräänlaisina pyhinä toimituksina. Kilpailupaikat ovat pyhiä paikkoja kuin uskonnollisia pyhäkköjä.

Eläintarhan urheilukenttä, tuttavallisemmin Eltsu. Lupa ihailla annettu. (...) saan lopulta kammettua rakkaan vaimoni keltaisen aidan yli pyhälle maalle. (MV, 24.)

Maaninkavaaran Martti nimeää legendaarisen urheilukentän pyhäksi maaksi. Sen lisäksi, että kilpailuareenat näyttäytyvät uskonnollisten pyhien paikkojen kaltaisina, ladataan *Maaninkavaarassa* sekä *700 grammassa* urheilukilpailuihin hurmoksellisia, uskonnollisiin rituaaleihin ja palvontamenoihin verrattavia kokemuksia.

Vain Irma oli säilyttänyt rauhallisuutensa, vain hänelle se oli pelkkä pituushyppykilpailu, johon sattui osallistumaan jollain tavoin tuttu mies. Vain Irmalle Ilmarin hypyt ja Ilmarin persoonallisuus olivat kaksi täysin eri asiaa, vain hän säilytti suhteellisuudentajun. (7G, 251.)

700 grammassa Ilmarin EM-kilpailusuoritus aiheuttaa joukkohysteriaa ja kollektiivista yhteiseksi koetun asian puolesta heittäytymistä. Kilpailuun ja Ilmarin menestykseen liimataan traditioon kuuluvia yhteistä kokemusta alleviivaavia rituaaleja: Porilaisten marssin soittaminen (7G, 256.)

Sari Kivistön (2007, 17) mukaan satiirille on ominaista, että siinä ei naureta yhdessä satiirin kohteen kanssa vaan aina satiirin kohteelle. Satiiriin kuuluva etäisyys kohteeseen ilmentyy *Maaninkavaaran* Martissa ja muiden suhtautumisessa mieheen. Mahdollisuus nähdä Martti hauskana hahmona riippuu tytär Heidin näkemyksen mukaan siitä, kuinka etäältä miestä pääsee tarkkailemaan.

Isän kanssa ei voi olla onnellinen. Isälle voi nauraa kaukaa, mutta näin läheltä isä ei ole hauska, ainoastaan surullinen ja pelottava (MV, 317).

Martti ja Martin toiminta näyttäytyy satiirina kauempaa tarkasteltuna. Martti on äärimmilleen kärjistetty henkilöhahmo, joka on vieraantunut niin sanotusta normaalista elämästä hyvin kauas. Vieraantumisen syynä on hyvin pitkälle kestävyysjuoksu. Martti suhtautuu kestävyysjuoksuun urheilulajina fundamentalistisesti. Kestävyysjuoksu on Martille ainoa oikeaa, alkuperäistä ja oikeaoppista urheilua. Fundamentalistisuuden lisäksi kestävyysjuoksu on saanut Martin maailmassa uskontoon verrattavia piirteitä.

Urheiluun liittyvä fanaattisuus niin *700 grammassa* kuin *Maaninkavaarassakin* on satiirista kaikessa absurdiudessaan. *Maaninkavaarassa* satiirin hampaissa ovat Martin fundamentalistinen suhtautuminen urheiluun, joka ilmenee kärjistettynä kestävyysjuoksun ensisijaisuuden korostamisena. Käytännössä tämä tarkoittaa kestävyysjuoksun kohottamista pyhäksi asiaksi ja erityisesti joukkuelajien ja pallopelien pitämistä arvottomana. *700 grammassa* satiirin hampaisiin on asetettu erityisesti urheilukilpailutapahtumat, jotka näyttävät uskonnollisten pyhien toimitusten kaltaisina rituaaleina.

6. YHTEENVETO

700 grammassa ja Maaninkavaarassa hypitään ja juostaan urheilukentillä. Olen tituleerannut niitä tässä tutkielmassa urheiluromaaneiksi. Teoksissa puhutaan paljon urheilusta, mutta puhuttaessa urheilusta puhutaan paljon muustakin. Pinnan alla *Maaninkavaarassa* sekä *700 grammassa* urheilu kantaa mukanaan monenkirjavan joukon erilaisia merkityksiä. Lähtöviivalla määrittelin tavoitteekseni selvittää, *millaisia merkityksiä romaaneissa Maaninkavaara ja 700 grammaa urheilulle annetaan*. Pääkysymystäni täsmensin osakysymyksillä, joita olivat, *miten urheilua käytetään teoksissa i) maailman merkityksellistäjänä ii) identiteetin muokkaajana sekä kuinka teosten ilmaisukeinot vaikuttavat urheilun merkityksellistämiseen*. Millaisia merkityksiä löysin?

Miten urheilua käytetään teoksissa maailman merkityksellistäjänä? Tulkintani mukaan sekä *Maaninkavaarassa* että *700 grammassa* maailmaa jäsennetään urheilun avulla. Urheilu toimii elämän rytmittäjänä. Jaoin maailmaa koskevat merkitykset Erkki Seväsen (2011) hahmotteleman merkitysten viisijaon avulla. *Maaninkavaaran* Martti Huttuselle urheilu hahmottaa miehen omaa paikkaa maailmassa. Tällöin urheilu toimii kognitiivisena maailman merkityksellistäjänä. Kognitiivisten merkitysten lisäksi urheilu liittyy maailmaan emotionaalisia merkityksiä. Teoksissa urheiluun merkityksellistyy niin positiivisia kuin negatiivisiakin tunnemerkityksiä. Positiivisia tunteita edustavat *Maaninkavaaran* Martin urheilusta tuntema onni sekä *700 gramman* Ilmarin tuntemat vapauden tuntemukset, jotka liittyvät ennen muuta amatööriurheiluun. Urheiluun liittyvät negatiiviset tunteet ilmenevät teoksissa hyvin pitkälti epäonnistumisen pelkona, mutta myös jopa inhona urheilua kohtaan. Lisäksi urheilu toimii epämiellyttävien tunteiden vaimentajana: *700 grammassa* niin Raineri kuin Ilmarikin kokevat urheilun mahdollisuutena hälventää hylätyksi tulemisen pelkoa. Tämän lisäksi erityisesti teosten miehille urheilu merkityksellistyy väylänä ilmaista tunteita ylipäättään; niin negatiivisia kuin positiivisiakin. Urheilu on areena, jossa tunteiden ilmaiseminen koetaan hyväksyttäväksi. Urheilun välineelliset merkitykset liittyvät ensinnäkin urheilusta saatavaan taloudelliseen hyötyyn. Erityisesti *700 grammassa* urheilumenestys merkityksellistyy taloudellisen vakauden lähteenä. Urheiluun liittyy teoksessa myös välillinen taloudellinen merkitys: urheilumenestyksen aiheuttama julkisuus mahdollistaa Ilmarin vaimon menestymisen kirjailijana. Kirjailijana menestyminen merkityksellistyy urheilumenestyksen tavoin taloudellisessa mielessä. Taloudellisten hyötyjen lisäksi tutkimissani teoksissa urheilun käytännölliset merkitykset saavat muodon sosiaalisissa merkityksissä. Urheilu tarjoaa väylän

harrastaa yhdessä: erityisesti *Maaninkavaaran* Martti mieltää urheilun perheen yhteiseksi projektiksi. Samanlaista yhteisen päämäärän eteen ponnistelua kokevat myös *700 gramman* Ilmari ja poikansa Raineri. Perheiden yhteisen harrastuksen ohella urheilu merkityksellistyy urheiluseurojen yhteisöllisyydessä. Maailma merkityksellistyy teoksissa urheilun kautta myös eksistentiaalisessa mielessä. Tällöin urheilu toimii eksistentiaalisen tyhjyyden täyttäjänä. Urheilu edustaa mielekästä tekemistä, joka tekee elämästä tarkoituksenmukaista. Toisaalta urheilun merkitys näyttäytyy rutiineissa, jotka pitävät kiireisenä: niin kiireisenä ettei ehdi problematisoida eksistentiaalisia kysymyksiä. *Maaninkavaaran* Heidille urheilu tarjoaa negatiivisen eksistentiaalisen merkityksen: Heidi kokee juoksijuuden epämielekkäänä. Tällöin urheilu syö pohjaa elämän kokemiselta mielekkäänä. Eksistentiaalisten merkitysten lisäksi urheiluun liittyy muitakin arvoluonteisia merkityksiä. *Maaninkavaaran* Heidi urheilee isänsä takia. Hänelle kestävyysjuoksu merkityksellistyy isän masennuksen helpottamiseen. Lisäksi urheiluun kiinteästi liittyvä doping pakottaa pohdiskelemaan urheilun arvoja.

Miten urheilua käytetään teoksissa identiteetin muokkaajana? Tulkintani näkökulmasta urheilu määrittää *Maaninkavaarassa* sekä *700 grammassa* sekä yksittäisten henkilöiden persoonallisia identiteettejä sekä kansallista identiteettiä. Ensisijaisesti urheilusta haetaan vastauksia eksistentiaaliin kysymyksiin. Kuka minä olen? Mikä on elämäni tarkoitus? Urheilu tarjoaa mahdollisuuden kokea itsensä tärkeäksi ja tarpeelliseksi. Tunne hyödyllisyydestä edistää yksilön positiivista minäkokemusta. Kuitenkin *Maaninkavaaran* Martti sekä *700 gramman* Ilmari kokevat teostensa nyky maailman hallitsemattomana paikkana. Erityisesti Ilmari tuntee kadottaneen otteensa identiteetin perinteisiin tukipisteisiin: paikallisuuteen sekä kollektiiviseen perheyhteisöön. Ilmarin kokemusmaailmassa urheilu liittyy menneisyyteen. Urheilu edustuu tällöin nostalgisena, vanhan ja hyvän ajan linnakkeena, jossa elämää voi tuntea jollain tavoin hallitsevansa. Koska nostalgia perustuu mielikuviin ihanteellisesta menneisyydestä, on sitä mahdotonta tavoittaa: se on vain illuusio. Nostalgisessa valossa tarkasteltuna urheilusankaruus ja sen havittelu näyttäytyvät mielekkäinä identiteetin tukipintoina. Molemmissa teoksissa urheilusankarin identiteetti mielletään tarkoin suunnitelluksi ja ohjailuksi rakennusprojektiksi, joka kytkeytyy erottamattomasta fyysiseen harjoitteluun. Molempia teoksia yhdistää pettyminen urheilusankarin identiteettiin. Teosten nyky maailmassa urheilusankaruus osoittautuu merkityksettömäksi tai vähintäänkin vähemmän merkitykselliseksi kuin ennen. Urheilusankaruus, mestaruus ja mitalit eivät tarjoakaan mahdollisuutta saavuttaa pysyvää identiteettiä ja täydellisesti yksilön hallinnassa olevaa elämää. Nykyaikainen maailma vaatii urheilusankareiltaan sekä muilta urheilun parissa toimivilta henkilöiltä samaa kuin kaikilta muiltakin yksilöiltä: päättämätöntä identiteettien muovaamista. Erityisesti

Maaninkavaaran Martti Huttunen joutuu pettymään nyky maailman sosiaalisen todellisuuden ja menneen urheilumaailmaista opitun todellisuuden ristiriitaisiin vaatimuksiin. Martille tutut urheilumaailman tarjoamat paikat, vaatimukset ja identiteetit, joiden avulla mies on itseään merkityksellistänyt, eivät asetu yksiin nykyisen sosiaalisen todellisuuden yksilöön kohdistamien odotusten kanssa.

Urheilulle on annettu kansallisen identiteetin näkökulmasta keskeinen merkitys molemmissa teoksissa. Erityisesti *700 gramman* Valmentaja merkityksellistää urheilun keskeiseksi osaksi kansallista itseymmärrystä ja yhteenkuuluvuudentunnetta. Tässäkin suhteessa nykypäivä näivettää urheilun merkitystä. Tulkintani mukaan teoksissa länsimaisissa hyvinvointiyhteiskunnissa urheilu ei voi toimia enää ainoana kansallisen identiteetin ratsuna, kohti korkeampaa kansallista itsetuntoa. *Maaninkavaaran* Martti ei halua myöntyä urheilun kokemaan inflaatioon kansallisen identiteetin näkökulmasta, vaan tahtoo uskoa edelleen urheilun keskeiseen asemaan ja perustavanlaatuisuuteen kansakunnan kollektiivisistä perspektiivistä. Martille Suomi merkityksellistyy juoksijoiden maana, jonka oikeutus kansakuntana perustuu historian suurjuoksijoiden saavutuksiin. Martille suomalaisen luonnon erityislaatuisen kyvykkäiksi karaisemat suomalaiset ovat luonnostaan juoksijoita, jotka nyky maailma on turmellut kauaksi juoksun avulla määritetyistä historiallisista kunnian päivistä.

Kuinka teosten ilmaisukeinot vaikuttavat urheilun merkityksellistämiseen? Lopuksi esittelin teoksissa satiirisessa valossa esitettyjä ilmiöitä: äärimmilleen vietyä urheilun fundamentalismia sekä urheilun käsittämistä uskonnon kaltaisena ilmiönä. Erityisesti *Maaninkavaarassa* Martti arvottaa eri urheilulajit oikeaan urheiluun ja muuhun urheiluun. Käytännössä miehen mielestä mikään muu kuin kestävyysjuoksu ei ole urheilua. Satiirin keinoa, kärjistävää liioittelua, käyttäen Martti arvottaa kestävyysjuoksun muita urheilulajeja paremmaksi, luonnollisemmaksi ja oikeaoppisemmaksi. Lisäksi näen satiirisia piirteitä uskonnon ja urheilun piirteiden yhdistämisessä. Molemmissa teoksissa urheiluun liitetään uskonnollia ominaisuuksia. Ensinnäkin kristinuskon ajatukset kolmiyhteisyydestä ja vapahtajasta nähdään *Maaninkavaarassa* juoksijaan ja historiallisesti merkittäviin juoksijoihin rinnastettavina. Urheiluun yhdistyy myös itäisiin uskontoihin liitettyjä henkisen kehityksen ja ”korkeamman totuuden” lähestymisen aspekteja. Urheilun uskonnollisena näkeminen saa molemmissa teoksissa hyvin absurdit mittasuhteet, jolloin suhtautuminen aihepiiriin on tulkittavissa satiiriksi. Lajiteoriaa hyödyntäen yhdistän satiiriin lajinomaisena piirteenä kuuluvan kritiikin edellä mainittuihin urheilun merkityksellistämiin aiheisiin. Tulkintani mukaan teosten tarkoituksena on satiirin keinoin kritisoida urheilun fundamentalismia sekä urheilun kokemista eräänlaisena uskontona. Tutkielmani aihepiiriin vuoksi olen tutustunut joukkoon suomalaisia urheiluaiheisia romaaneja ja tässä urheiluromaanien joukossa *Maaninkavaara* ja *700 grammaa*

erottuvat joukosta kriittisen asennoitumisensa ansiosta. Perusominaisuuksiltaan eli urheiluaiheiltaan ne kuuluvat ehdottomasti urheiluromaanien perheeseen, mutta aiheen käsittelytapa on poikkeuksellinen. Urheilun lähestyminen satiirin kriittisestä näkökulmasta tekee teoksista poikkeuksellisia suomalaisten urheiluromaanien joukossa.

Lopulta tarkastelemissani teoksissa, kulttuurin tuotteissa, urheilu representoidaan ja siihen liitetään merkityksiä hyvin samalla tavoin kuin todellista urheilumaailmaa tutkivissa piireissä. Samankaltaisuuden perusteluna toimii analyysini, jossa *700 grammaa* ja *Maaninkavaaraa* koskeva tulkintani asettuu sopuisasti rinnan reaaliaailmaa käsittelevän tutkimustradition kanssa kuin toisiaan arvostavat kilpakumppanit lähtöviivalla juuri ennen maratonia. Urheilun merkitykset ovat moninaiset ja sen juuret ovat syvällä niin kansallisessa kuin yksilön persoonallisessa kokemuksessa. Moninaisuuden lisäksi myös merkitykset ovat muutoksessa. Teoksissa korostuu muutos eilisen ja tämän päivän välillä. Vastakkainasettelu nykyisyyden ja menneisyyden välillä on keskeinen teema urheilua määrittävää laajaa merkitysjoukkoa tarkasteltaessa. Vaikka urheilulle voidaan antaa liki ajasta ja paikasta riippumattomia yhteisesti jaettuja universaaleja merkityksiä, liittyy urheiluun myös koko joukko täysin uniikkeja yksilöille henkilökohtaisia merkityssisältöjä. Kieltäydyinkin sanomasta tämä on vain urheilua. Totean mieluummin tämä on urheilua.

LÄHTEET

TUTKIMUSAINEISTO

KYRÖ, TUOMAS 2009: *700 grammaa*. Helsinki: WSOY.

NOUSIAINEN, MIIKA 2009: *Maaninkavaara*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

TUTKIMUSKIRJALLISUUS

BUTLER, JUDITH 2006: *Hankala sukupuoli, feminismi ja identiteetin kumous*. Toim. ja suom. Tuija Pulkkinen & Leena-Maija Rossi. Helsinki: Gaudeamus.

FOWLER, ALISTAIR 1982: *Kinds of literature. An Introduction to the Theory of Genres and Modes*. Oxford: Clarendon Press.

GIDDENS, ANTHONY 1996: *In Defense of Sociology. Essays, Interpretations & Rejoinders*. London: Polity Press.

GIDDENS, ANTHONY 2000: *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.

HALL, STUART 1997: *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London, Sage.

HALL, STUART 1999: *Identiteetti*. Toim. ja suom. Juha Herkman & Mikko Lehtonen. Tampere: Vastapaino.

HIRSCH, E. D. 1967: *Validity in Interpretation*. New Haven and London: Yale University Press.

HOSIAISLUOMA, YRJÖ 2003: *Kirjallisuuden sanakirja. WSOY Sanakirjat*. Helsinki: WSOY.

HUTTUNEN, TOMI & VEIVO, HARRI 1999: *Semiotiikka: merkeistä mieleen ja kulttuuriin*. Helsinki: Edita.

ISOMAA, SAIJA 2009: *Heräämisen poetiikkaa. Lajeja ja intertekstejä Arvid Järnefeltin romaaneissa Isänmaa, Maaemon lapsia ja Veneh'ojalaiset*. Helsinki: SKS.

ITKONEN, HANNU 1996: *Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta*. Tampere: Gaudeamus.

JOKINEN, KIMMO 2011: Sosiaalinen haaste kulttuurintutkimuksessa. Teoksessa *Paluu maailmaan. Kirjallisten tekstien sosiologiaa*. Toim. Voitto Ruohonen, Erkki Sevänen ja Risto Turunen. Helsinki: SKS, 49-75.

KANERVA, JUHA & PYYKKÖNEN, TEIJO 1996: *500 urheilukirjaa: suomalaiset urheilu- ja liikuntakirjat 1980-1985*. Liikuntatieteellisen seuran Impulssi nro XV. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.

KAUNISMAA, PEKKA & LAITINEN, ARTO 1998: Paul Ricoeur ja narratiivinen identiteetti. Teoksessa *Jaettu jana, ääretön raja*. Toim. Petri Kuhmonen ja Seppo Sillman. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Filosofian julkaisuja 65, 168-195.

KELLNER, DOUGLAS 1998/1995: *Mediakulttuuri (Media Culture, 1995)* Suom. Riitta Oittinen ja työryhmä. Tampere: Vastapaino.

KETOLA, KIMMO 2008: *Uskonnot Suomessa 2008. Käsikirja uskontoihin ja uskontotaustaisiin liikkeisiin*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 102.

KIVISTÖ, SARI (toim.) 2007: Satiiri kirjallisuuden lajina. Teoksessa *Satiiri. Johdatus lajin historiaan ja teoriaan*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 9-26.

KNUUTTILA, TARJA & LEHTINEN, AKI PETTERI 2010: Johdanto: Representaatio – tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi. Teoksessa *Representaatio – tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Toim. Tarja Knuuttila ja Aki Petteri Lehtinen. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 7-31.

KOKKONEN, JOUKO 2008: *Kansakunta kilpasilla. Urheilu nationalismin kanavana ja lähteenä Suomessa 1900-1952*. Helsinki: SKS.

KOKKONEN, JOUKO 2013: *Liikuntaa hyvinvointivaltiossa. Suomalaisen liikuntakulttuurin lähihistoria*. Keuruu: Suomen Urheilumuseosäätiön tutkimuksia n:o 2.

LEHTONEN, MIKKO 1996: *Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia*. Tampere: Vastapaino.

LYYTIKÄINEN, PIRJO 1992: *Mielen meri. Elämän pidot Volter Kilven Alastalon salissa.* Helsinki: SKS.

LYYTIKÄINEN, PIRJO 2005: Esipuhe. Lajit kirjallisuudessa. Teoksessa *Lajit yli rajojen. Suomalaisen kirjallisuuden lajeja.* Toim. Pirjo Lyytikäinen, Jyrki Nummi ja Päivi Koivisto. Helsinki: SKS, 7-23.

NEVALA, ARTO & TÄHTINEN, JUHANI 2010: Pääkirjoitus. *Liikunnan ja urheilun muuttuvat merkitykset.* Kasvatus & Aika (2010): 2.

NIEMINEN, TOMMI 2006: *Tuomas Kyrö – Epäilevä Tuomas.* Image (2006): 9. [http://www.image.fi/artikkelit/epäileva-tuomas](http://www.image.fi/artikkelit/epaileva-tuomas) 3.2.2014

NYMAN, JOPI 2011: Kulttuurinen identiteetti ja vuorovaikutus. Teoksessa *Paluu maailmaan. Kirjallisten tekstien sosiologiaa.* Toim. Voitto Ruohonen, Erkki Sevänen ja Risto Turunen. Helsinki: SKS, 218-246.

PERKO, TOUKO 2000: *Konnia ja sankareita. Doping-pommin pitkät varjot.* Jyväskylä: Atena.

ROIVAS, MARIANNE 2009: *Jalkapalloa kirjoittamassa. Jalkapallon merkityksiä uudessa englantilaisessa jalkapallokirjoituksessa.* Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

SAARILUOMA, LIISA 1992: *Postindividualistinen romaani.* Helsinki: SKS.

SUHONEN, PERTTI 1988: *Suomalaisten arvot ja politiikka.* Helsinki: WSOY.

RUTHVEN, MALISE 2004/2007: *Fundamentalismi (Fundamentalism: A Very Short Introduction)* Suom. Sanni Rautala. Helsinki: Into.

SEVÄNEN, ERKKI 2011: Kirjallisuus maailman merkityksellistäjänä. Teoksessa *Paluu maailmaan. Kirjallisten tekstien sosiologiaa.* Toim. Voitto Ruohonen, Erkki Sevänen ja Risto Turunen. Helsinki: SKS, 247-297.

SHORE, SUSANNA & MÄNTYNEN, ANNE 2006: Johdanto. Teoksessa *Genre – tekstilaji.* Toim. Anne Mäntynen, Susanna Shore ja Anna Solin. Helsinki: SKS, 9-41.

STEINBY, LIISA 2011: Subjektin ja sitä koskevien käsitysten historiaa. Teoksessa *Paluu maailmaan. Kirjallisten tekstien sosiologiaa.* Toim. Voitto Ruohonen, Erkki Sevänen ja Risto Turunen. Helsinki: SKS, 103-154.

TURKKI, TEPPO 1998: *Minuus mediassa. Uusia identiteettejä metsästäimässä*. Jyväskylä: Atena.

VEIVO, HARRI 2010: Representaation muodot ja mahdollisuudet kirjallisuudessa. Teoksessa Representaatio. Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi. Toim. Tarja Knuuttila ja Aki Petteri Lehtinen. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 135–157.

VIRTAPOHJA, KALLE 1998: *Sankareiden salaisuudet. Journalistinen draama suomalaista urheilusankaria synnyttämässä*. Jyväskylä: Atena.

ZACHEUS, TUOMAS 2010: *Liikuntaan ja urheiluun liittyvät merkitykset suomalaisten elämän aikana*. Kasvatus & Aika (2010): 2.